

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra výtvarné výchovy

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Rodiče žáků a výtvarná výchova:

Význam výtvarné výchovy ve vzdělávání žáků na ZŠ z pohledu rodičů

Marcela Šilhavá

Vedoucí práce: Mgr. Lucie Jakubcová Hajdušková, Ph.D.

Studijní program: Učitelství pro základní školy (M7503)

Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň základní školy (I. ST 7503T047)

2022

Odevzdáním této diplomové práce na téma *Rodiče žáků a výtvarná výchova* potvrzují, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně s použitím uvedené literatury a pramenů. Dále potvrzují, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Mirošovicích dne 27. 12. 2022

Na úvod bych ráda poděkovala své vedoucí práce Mgr. Lucii Jakubcové Hajduškové Ph.D. za vstřícné vedení mé diplomové práce, za její užitečné rady a podnětné připomínky. Dále bych chtěla poděkovat ředitelkám základních škol, na kterých jsem svůj výzkum prováděla, a rovněž všem učitelům a rodičům, kteří se podíleli na vyplnění dotazníků a rozhovorů. V neposlední řadě děkuji i mé rodině za trpělivost a podporu nejen při psaní diplomové práce.

ABSTRAKT

Tato diplomová práce sleduje význam výtvarné výchovy ve vzdělávání žáků na základní škole z pohledu rodičů.

Cílem diplomové práce je popsat názory, postoje a představy rodičů o výtvarné výchově na dvou vybraných školách, problematiku komunikace výtvarného pedagoga s rodiči a realizovat vzdělávací projekt zaměřený na kooperaci školy s rodiči.

Teoretická část je rozdělena na tři důležité oblasti týkající se tématu práce. První kapitola se podrobně věnuje předmětu výtvarná výchova a jejímu postavení v rámcovém vzdělávacím programu. Charakterizuje její specifika a na základě uskutečněných výzkumů popsaných v odborné literatuře popisuje aktuální problematiku postavení výtvarné výchovy mezi ostatními předměty a názory veřejnosti na tento vyučovací předmět. Také se zabývá časem distanční výuky, kdy procházela výtvarná výchova nelehkým obdobím a byla dosti opomíjena. Další část je věnována problematice současné rodiny a cílem je poukázat na specifika jednotlivých rodin, která se promítají jak do života žáka, tak do vzájemné komunikace se školou. Dobrá komunikace školy s rodiči, která se podílí na utváření příznivého klimatu školy, je třetí kapitolou teoretické části.

Praktická část popisuje výsledky výzkumu prováděného na dvou zvolených školách, který probíhal formou dotazníkového šetření a osobních polostrukturovaných rozhovorů. Sleduje částečně pojetí výuky učitelů výtvarné výchovy a jejich zkušenosti s komunikací v této oblasti a analyzuje výsledky výzkumu mezi rodiči žáků. Didaktická část přináší souhrn realizovaných vzdělávacích projektů zaměřených na spolupráci s rodiči v oblasti výtvarné výchovy.

KLÍČOVÁ SLOVA

výtvarná výchova, RVP, škola, rodič, žák, komunikace, postoj, názor

ABSTRACT

This diploma thesis examines the importance of art education in the education of primary school pupils from the perspective of parents.

The aim of the thesis is to describe the opinions, attitudes and ideas of parents about art education in two selected schools, the issue of communication between art teacher and parents and to implement an educational project focused on cooperation between school and parents.

The theoretical part is divided into three important areas related to the topic of the thesis. The first chapter deals in detail with the subject of art education and its position in the framework educational program. It characterizes its specifics and, based on research described in the literature, describes the current status of art education among other subjects and the public's views on the subject. It also discusses the time of distance learning, when art education went through a difficult period and was rather neglected. The next part is devoted to the problems of the contemporary family and the aim is to point out the specifics of individual families, which are reflected both in the life of the pupil and in the mutual communication with the school. The third chapter of the theoretical part is the topic of good communication between the school and parents, which contributes to the formation of a favorable school climate.

The practical part describes the results of the research conducted in two selected schools in the form of a questionnaire survey and personal semi-structured interviews. It partly follows the concept of the art teachers' teaching and their experience of communication in this area. It analyses the results of the research among the pupil's parents. The didactic part presents a summary of the implemented educational projects focused on cooperation with parents in the field of art education.

KEYWORDS

Art education, Framework educational program, school, parents, students, communication, attitude, opinion

Obsah

Úvod	8
I. TEORETICKÁ ČÁST	9
1 Výtvarná výchova a její pozice ve školním systému.....	9
1.1 Rámcový vzdělávací program.....	9
1.1.1 Klíčové kompetence	10
1.1.2 Průřezová témata	11
1.2 Vzdělávací oblast Umění a kultura	11
1.2.1 Očekávané výstupy a učivo	12
1.2.2 Učitelovo pojetí výuky	13
1.3 Specifika výtvarné výchovy.....	13
1.4 Současný stav výtvarné výchovy	15
1.5 Výtvarná výchova v době distanční výuky.....	18
1.6 Shrnutí kapitoly.....	19
2 Rodiče a děti	20
2.1 Rodina a její funkce	20
2.2 Současná rodina a její problémy	23
2.3 Výchovné styly v rodině	24
2.3.1 Hyperprotektivní výchovný styl.....	24
2.3.2 Autoritářský výchovný styl	25
2.3.3 Libertinský výchovný styl	25
2.3.4 Demokratický výchovný styl.....	26
2.4 Shrnutí kapitoly.....	26
3 Rodiče a škola.....	27
3.1 Klima školy.....	27

3.2	Komunikace a spolupráce s rodiči	29
3.2.1	Význam komunikace a spolupráce	29
3.2.2	Typy rodičů ve vztahu ke škole	30
3.2.3	Možnosti komunikace a spolupráce	32
3.3	Shrnutí kapitoly	35
II.	PRAKTICKÁ ČÁST	36
4	Výzkumná část	36
4.1	Metody výzkumu, výzkumný vzorek, sběr dat	37
4.1.1	Metody výzkumu	37
4.1.2	Výzkumný vzorek	37
4.1.3	Sběr dat	38
4.2	Rozhovory s učiteli	39
4.2.1	Interpretace výsledků	39
4.2.2	Shrnutí výzkumu mezi učiteli	46
4.3	Výzkum mezi rodiči žáků	47
4.3.1	Interpretace výsledků výzkumu	48
4.3.2	Shrnutí výzkumu mezi rodiči	66
4.4	Závěr výzkumu	68
5	Vzdělávací projekt VV – Kooperace s rodiči	70
5.1	Komunikace s rodiči v ZŠ Mirošovice	70
5.2	Setkání první – Výtvarný kurz	73
5.2.1	Základní informace o kurzu	73
5.2.2	Lektorka kurzu	73
5.2.3	Přípravy před setkáním	74
5.2.4	Účast rodičů	75

5.2.5	Průběh kurzu.....	76
5.2.6	Závěr.....	77
5.3	Setkání druhé – Kavárna.....	79
5.3.1	Základní informace o kurzu.....	79
5.3.2	Přípravy před setkáním.....	80
5.3.3	Účast rodičů.....	82
5.3.4	Průběh kavárny.....	82
5.3.5	Závěr.....	83
5.4	Setkání třetí – Výstava.....	85
5.4.1	Příprava před setkáním.....	85
5.4.2	Účast rodičů.....	86
5.4.3	Průběh výstavy.....	87
5.4.4	Závěr.....	87
5.5	Setkání čtvrté – Poprázdninové tvoření pro rodiče a děti.....	90
5.5.1	Příprava před setkáním.....	91
5.5.2	Účast rodičů.....	91
5.5.3	Průběh akce.....	92
5.5.4	Závěr.....	93
5.6	Vyhodnocení výtvarných projektů.....	95
	Závěr.....	97
	Seznam použitých informačních zdrojů.....	98
	Seznam příloh.....	102
	Seznam grafů.....	103

Úvod

Výtvarné umění je součástí lidské kultury již od pradávna a je odkazem a svědectvím naší minulosti. Potřeba uměleckého vyjadřování je člověku přirozená. Výtvarná výchova pak mimo jiné učí žáky tomuto umění porozumět, vnímat ho jako součást našeho života, poznávat a chránit jeho hodnoty a jeho prostřednictvím i komunikovat.

Výtvarná výchova patří k všeobecně-vzdělávacím předmětům, je začleněna v rámcovém vzdělávacím programu a je plnohodnotná všem ostatním předmětům. Přesto je často považovaná za méně důležitou a nepodstatnou součást výuky, a to nejen v očích žáků či jejich rodičů, ale mnohdy i v očích učitelů a vedení škol. Význam výchov bývá brán na lehkou váhu, nepřikládá se jim žádný velký vliv v rozvoji žáků a často diskutované je i téma hodnocení. Také pandemická situace, která zasáhla i české školství, postavila výtvarnou výchovu na okraj. Na řadě škol byla vyjmuta z rozvrhu distanční výuky, což částečně ukazuje postoj k tomuto předmětu.

Důležitým článkem ve vyučovacím procesu jsou rodiče žáků samotní. Oni připravují pro své děti zázemí, oni je často ovlivňují svými názory a zkušenostmi, určují, čemu se mají jejich děti věnovat. Často si jejich prostřednictvím realizují vlastní ambice.

V této diplomové práci se budu zabývat rodiči žáků a jejich vztahem k výtvarné výchově. Pomocí pedagogického výzkumu se pokusím zjistit názor rodičů na význam výtvarné výchovy v životě dítěte, jejich představy o tomto vzdělávacím předmětu, o povědomí o vzdělávacích programech, cílech a výstupech a v neposlední řadě o jejich požadavcích na tento předmět.

V praktické části se zaměřím na komunikaci a spolupráci školy s rodiči. Pokusím se rodičům zprostředkovat několik společných akcí týkajících se oblasti výtvarného umění, při kterých bych ráda rozvíjela a upevňovala dobré vztahy školy s rodiči a zároveň bych rodičům umožnila skrze společné tvoření s dětmi nahlédnout do této opomíjené oblasti a ukázala jim její možnosti. Cílem je poskytnout příležitost k vysvětlování funkcí a cílů současné výtvarné výchovy.

Umění, ať již výtvarné, divadelní či hudební, nabízí mnohé příležitosti pro realizaci setkání školy s rodiči, jejich zapojení do dění školy a vzájemnou spolupráci.

I. TEORETICKÁ ČÁST

První kapitola teoretické části je zaměřena na bližší specifikování předmětu výtvarná výchova a uvedení do jeho problematiky. Pojednává o jeho zařazení ve vzdělávacím systému, cílech, obsahu a výstupech, dále o významu a přínosu výtvarné výchovy pro žáky i společnost, jejím postavení mezi ostatními předměty a v neposlední řadě i postojích a názorech veřejnosti k tomuto předmětu. I když má výtvarná výchova velmi dobře propracovanou oborovou didaktiku, je veřejností stále považována za předmět „nedůležitý a relaxační“. Tyto předsudky se pak přenášejí na další generace jako samozřejmost.

1 Výtvarná výchova a její pozice ve školním systému

Předmět výtvarná výchova má své místo v učebním plánu českých škol již od konce 18. století. Tehdy se však jeho cíle, obsahy, formy a metody výrazně lišily od současných. Původně šlo v tomto předmětu především o zkvalitnění přípravy pro profese, např. řemeslníky a pracovníky v průmyslu. Tehdejší „kreslení“¹ bylo zaměřeno především na výcvik ruky a oka, rozvoj motoriky, dovednost zapamatovat si a napodobit vzor, vyznat se v technických výkresech, umět zachytit vlastní nápad formou náčrtu či technického výkresu a jiné. Důraz se přitom kladl na pečlivost, přesnost, čistotu a zručnost. Cíle tak byly pro učitele zřejmé a lépe kontrolovatelné. Až v roce 1960 získává předmět svůj dnešní název *výtvarná výchova*. (Hazuková, 1994)

Vzhledem k mnoha reformám v českém školství prošla i výtvarná výchova četnými změnami a její pojetí, obsahy a cíle se různě vyvíjely v souvislosti s vývojovými změnami společnosti, jejími potřebami a novými poznatky. Ty jsou dnes formulovány v rámcových vzdělávacích programech.

1.1 Rámcový vzdělávací program

Rámcové vzdělávací programy (dále jen RVP) jsou kurikulární dokumenty, které byly do systému českého školství zavedeny na základě Národního programu rozvoje vzdělávání

¹ „Předmět *Kreslení* byl v roce 1869 uzákoněn jako učební předmět na všech Rakousko-Uherských školách.“ (Blažková A., 2019)

v ČR – tzv. Bílé knihy² a zavedení školského zákona č. 561/2004 Sb. v roce 2004. RVP jsou na úrovni státní, vymezují obecně závazný rámec vzdělávání v jeho jednotlivých etapách – předškolní, základní a střední vzdělávání. Na základě pravidel stanovených v RVP si pak jednotlivé školy vytvářejí vlastní programové dokumenty – školní vzdělávací programy (dále jen ŠVP), které jsou v systému kurikulárních dokumentů na úrovni školní. Oba programy jsou dokumenty veřejnými a otevřenými. (RVP ZV 2021)

Vzdělání na I. stupni základních škol probíhá v souladu s Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání (RVP ZV). V něm je obsaženo samotné vymezení RVP ZV ve vzdělávacím systému, charakteristika základního vzdělávání, pojetí a cíle základního vzdělávání, klíčové kompetence, vzdělávací oblasti, průřezová témata a kapitola věnovaná vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (např. zdravotní postižení, sociální znevýhodnění).

1.1.1 Klíčové kompetence

Rámcové vzdělávací programy se podle nové strategie vzdělávání zaměřují především na klíčové kompetence, které mají být propojeny s obsahem učiva a vést žáky k získávání vědomostí a dovedností důležitých pro praktický život. Klíčové kompetence jsou *„univerzální, specificky strukturované a v praxi vyžívané soubory znalostí, dovedností, postojů a dalších motivů chování a jednání. Klíčové kompetence mají potenciál uplatnění v různých kontextech, otevírají možnosti k řešení problémů a nečekaných situací v průběhu celého života.“* (Průcha, Walterová, 2013, str. 124)

Klíčové kompetence jsou navzájem propojené a mají nadpředmětovou podobu. Byly formulovány na základě hodnot přijímaných ve společnosti s ohledem na přínos úspěšného života nejen jedince, ale i společnosti. Žáci by tak měli získat během vzdělávacího procesu důležitý základ pro další etapu života, ve které budou kompetence dále dotvářeny. Aby však byly správně rozvíjeny, musí se jim adekvátně přizpůsobit nejen vzdělávací obsah, ale i další aktivity a činnosti probíhající ve škole. (RVP ZV, 2021)

² Bílá kniha – „V evropské terminologii název pro koncepční a programový dokument např. v oblasti vzdělávací politiky. V ČR Národní program rozvoje vzdělání.“ (Průcha, Walterová, 2013, str. 28)

Jednotlivé klíčové kompetence jsou podrobně definovány v RVP ZV³ a pro základní vzdělávání jsou stanoveny jako klíčové tyto: kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské, kompetence pracovní, kompetence digitální.

1.1.2 Průřezová témata

Další nedílnou složkou RVP ZV jsou průřezová témata, která zahrnují oblast aktuálních problémů současného světa a podílí se především na rozvoji žákových postojů a hodnot. V oblasti Umění a kultura jsou tyto obsáhlé tematické okruhy dobře propojitelné se vzdělávacím obsahem.

1.2 Vzdělávací oblast Umění a kultura

Vzdělávací obsah RVP ZV je rozdělen do devíti vzdělávacích oblastí tvořených jedním nebo více obsahově podobnými vzdělávacími obory. Každá oblast je podrobně charakterizována, zahrnuje především vymezení cílového zaměření dané vzdělávací oblasti, učivo a očekávané výstupy, které jsou pro první stupeň rozděleny ještě do dvou období – 1. období (1. až 3. ročník) a 2. období (4. – 5. ročník).

Vzdělávací obor výtvarná výchova je společně s hudební výchovou a doplňující dramatickou výchovou zařazen do vzdělávací oblasti Umění a kultura. *„Vzdělávání v této oblasti přináší umělecké osvojování světa, tj. osvojování s estetickým účinkem. V procesu uměleckého osvojování světa dochází k rozvíjení specifického citění, tvořivosti, vnímavosti jedince k uměleckému dílu a jeho prostřednictvím k sobě samému i k okolnímu světu.“* (RVP ZV 2021, str. 80)

Rozvíjením klíčových kompetencí směřují žáci k dosažení cílů této oblasti, kterými jsou chápání umění jako prostředku poznání, komunikace a sebevyjádření i jako součásti lidského bytí. Na základě vlastní tvorby a emocí s ní spojených rozvíjí žáci svůj potenciál a projev a nalézají a vyjadřují osobní prožitky i postoje. Nalézají cestu k pochopení

³ Dostupné online na stránkách NÚP: RVP pro základní vzdělávání, Národní pedagogický institut České republiky (dříve Národní ústav pro vzdělávání). *Národní pedagogický institut České republiky (dříve Národní ústav pro vzdělávání)* [online]. Copyright © [cit. 31.07.2022]. Dostupné z: <http://archiv-nuv.npi.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani.html>

uměleckých hodnot v sociálním a kulturním kontextu a cestu k tolerantnímu přístupu ke kulturám a hodnotám jiných národů. (RVP ZV 2021)

V souladu s platným rámcovým vzdělávacím programem je dle PhDr. Kitzbergerové (2019, str. 3) „*cílem výtvarné výchovy naučit žáka aktivně, s nejvyšší mírou jeho vlastního zájmu, užívat vizuálně obrazné prostředky k rozvoji jeho smyslového vnímání, k uvolňování jeho obrazné představivosti a k rozšiřování schopností jejího komunikačního uplatnění. Lze říct, že nejobecnějším cílem oboru není naučit být umělcem, ale naučit se vizuálně vyjadřovat a komunikovat a nepřestat s tím po celý život!*“

1.2.1 Očekávané výstupy a učivo

Očekávané výstupy jsou závazné a shrnují činnosti, kterých by měli žáci na konci každého období dosáhnout. Jedná se o činnosti zaměřené na využití v praktických situacích a běžném životě.

Učivo je v RVP ZV rozvrženo do tematických okruhů, které slouží jako nástroj pro dosažení očekávaných výstupů. Na rozdíl od výstupů je učivo školám doporučeno a závazným se stává až po začlenění do ŠVP. V RVP ZV (2021, str. 86) je rozděleno do třech vzájemně se prolínajících oblastí:

Rozvíjení smyslové citlivosti – v tomto obsahu jsou začleněny činnosti, pomocí nichž žák rozvíjí schopnost vnímat realitu jednotlivými smysly a vyjádřit ji vhodnými prostředky.

Uplatňování subjektivity – jedná se o činnosti, při kterých si žák uvědomí své zkušenosti a uplatní je při tvorbě, vnímání i interpretaci vizuálně obrazných vyjádření.

Ověřování komunikačních účinků – uplatnění výsledků vlastní tvorby, ale i děl výtvarného umění a dalších obrazových médií v procesu komunikace.

Rámcový vzdělávací program vymezuje vzdělávací obsah, na jehož základě si každá škola vypracuje svůj vlastní školní vzdělávací program. Škola tak má otevřený prostor pro tvorbu plánu podle svých představ, a hlavně pracuje se svými zkušenostmi, možnostmi a známým prostředím. Na tvorbě plánu se tak mohou podílet i jednotliví učitelé. To, co je ve finále obsahem plánu a jak jsou dále jednotlivé cíle, obsahy a učivo plněny, částečně ovlivňuje i učitelovo pojetí výuky.

1.2.2 Učitelovo pojetí výuky

Kdybychom měli možnost nahlédnout do jednotlivých vyučovacích hodin, zajisté bychom si všimli, že každá hodina se odvíjí zcela odlišně. Někde budou žáci vzorně sedět v lavicích a naslouchat výkladu učitele, jinde se budou pohybovat po učebně a společně diskutovat, někde budou nadšeně pracovat a jinde zahlédneme nekázeň a nudu. Jak se jednotlivá vyučování odvíjí, záleží především na osobnosti učitele a jeho pojetí výuky.

Kalhous (2009, str. 110) definuje učitelovo pojetí výuky jako „*soubor učitelových názorů, přesvědčení, postojů i argumentů, kterými je daný učitel zdůvodňuje.*“ Jedná se tedy o učitelovo myšlení nad celým vzdělávacím procesem. Jako příklad uvádí Kalhous (2009) pojetí cílů a výběru učiva, volbu metod výuky a její organizační formy, náleží sem bezesporu i postoje k žákům, rodičům, kolegům a vedení školy a v neposlední řadě i k sobě samému. Dále uvádí řadu vlastností učitelských pojetí. Nejsou pro ně stanoveny žádné zásady nebo pravidla, tudíž jsou implicitní. Rovněž se odlišují dle individuality učitele a jsou subjektivní. Učitelé si je často sami neuvědomují a nereflektují, pracují v určitém stereotypu, pojetí se v čase mění pomalu a je relativně stabilní.

Učitelovo pojetí výuky se především během prvních let kariéry formuje, vyvíjí a stabilizuje. Vlastní představy o výuce a poznatky a doporučení získaná během studia učitelství na pedagogických fakultách se postupně usazují do podoby, kterou můžeme nazývat učitelovým pojetím výuky. Učitelé otevření změnám a novým zdrojům pak mohou svá pojetí neustále pozměňovat.

1.3 Specifika výtvarné výchovy

Výtvarná výchova je společně s hudební výchovou v RVP ZV v mnoha ohledech specifická. Pro VV jsou klíčové vědomosti, znalosti stejně jako osobnostní a duševní rozvoj žáka, jeho subjektivita, prožitky a aktivní účast. Cílem není vytvořit esteticky líbivé dílo, které se bude vyjímat na nástěnce a zdobit prostory školy, důležitý je zde samotný proces tvorby, který umožňuje rozvíjet tvořivost, originalitu, smyslovou citlivost, prožitek a vlastní schopnosti.

Žáci se na 1. stupni seznamují především s výrazovými prostředky výtvarného umění, které se učí používat pro vlastní sebevyjádření. Mimo jiné poznávají vybraná umělecká

díla a učí se je chápat a porozumět jim v rámci svých zkušeností. Hlavním nástrojem poznávání jsou vizuálně obrazné znakové systémy. Důležité jsou tři tvůrčí činnosti – tvorba, vnímání a interpretace, které pomáhají rozvíjet vnímání, fantazii, myšlení, citění, odvalu a chuť k zapojení do procesu. Vizuálně obrazné prostředky, které jsou žákům nabízeny, čerpají nejen v tradičních a ověřených zdrojích, ale i v současném umění. (RVP ZV, 2021)

Výsledkem tvořivých činností je nové dílo, které však není hlavním cílem hodiny výtvarné výchovy. Samotná tvorba je úzce propojena s činnostmi receptivními a reflexivními. Žáci během tvorby vnímají a zpracovávají velké množství podnětů a produktů nejen z oblasti umění, o nichž vzájemně komunikují, porovnávají a vyhodnocují. V celém procesu je tedy podstatná a zásadní právě reflexe, díky níž se celý proces dostává do uvědomované osobní zkušenosti žáka a zároveň se podílí na plnění cílů předmětu. (Kitzbergerová, 2014)

Význam reflexe potvrzuje a vysvětluje i Fulková (2007, str. 301): „*Jako učitelé jsme povinni s žáky ve výtvarné výchově nejen tvořit, ale tvorbu reflektovat. Tvorba otevírá téma a téma znamená myšlení. Toto specifické myšlení můžeme rozvíjet, hledat jeho zdroje, odhalovat jeho působení na druhé, záměrně narušovat jeho stereotypy. (...) Vytváříme poznání, které vyzývá k uznání odlišnosti a péči o druhého.*“

Výtvarná výchova je pevně ukotvena ve vzdělávacím systému, kde má své důležité místo. Svým výchovně-výtvarným působením rozvíjí osobnost žáka v mnoha ohledech a podílí se tak velkou měrou na formování všech důležitých kompetencí potřebných pro život. To ostatně uvádí a potvrzuje i tematická zpráva České školní inspekce „*Podpora rozvoje žáků základních škol ve vzdělávací oblasti Umění a kultura*“ z listopadu 2020⁴, která označuje schopnosti osvojené ve vzdělávací oblasti Umění a kultura, zejména pak kreativitu, jako důležité předpoklady pro uplatnění jedince v současném světě. Zároveň odkazuje na další šetření a výzkum OECD⁵ z roku 2019, z jehož zprávy cituje: „*stále více pracovních míst vyžaduje po uchazečích schopnost kreativního a kritického myšlení, sociálních a*

⁴ Česká školní inspekce – Tematická zpráva – Podpora rozvoje žáků základních škol ve vzdělávací oblasti Umění a kultura. *Object moved* [online]. Copyright © 2022 Česká školní inspekce ČR [cit. 03.08.2022]. Dostupné z: <https://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Tematicke-zpravy/Podpora-rozvoje-zaku-ZS-ve-vzdelavaci-oblasti-Umen>

⁵ OECD z angl. Organisation for Economic Cooperation and Development – mezinárodní Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj založená v roce 1961.

emocionálních dovedností, a že doposud výzkumníci nebyli schopni odhalit srovnatelnou činnost, která rozvíjí kognitivní potenciál u žáků ve stejné míře, jako je tomu právě u kulturně orientovaných předmětů.“⁶

Z výše uvedeného je zřejmé, že výtvarná výchova má v systému vzdělávání své opodstatněné místo. Její význam a přínos pro jedince je nutné v očích veřejnosti neustále zviditelňovat, protože je bohužel často považována za nedůležitou a nezávažnou. Jaké názory na výtvarnou výchovu panují ve společnosti, budou obsahem další kapitoly.

1.4 Současný stav výtvarné výchovy

Přestože odborníci zastávají oprávněně názor na důležitost a význam výtvarné výchovy v systému vzdělávání, všeobecné povědomí o tomto předmětu není zcela příznivé. Výtvarná výchova je často považována laickou veřejností za předmět okrajový, nepodstatný a neužitečný, ve kterém si mají žáci odpočinout a namalovat nějaký „výkres“.

Současný stav výtvarné výchovy je častým předmětem zkoumání odborníků a vysokoškolských profesorů, kteří jsou si vědomi tohoto problému. Jaroslav Vančát svým článkem *„Kde hledat budoucnost výtvarné výchovy?“*⁷ jen potvrzuje, že je výtvarná výchova podceňována. Svůj příspěvek zahajuje slovy: *„Všichni víme, že výtvarná výchova je v současné době na okraji zájmu jak v základním, tak (až na nepatrné výjimky) i ve středoškolském vzdělávání. Před rodiči a pak ani před vedením školy nedokáže konkurovat předmětům, které mají pragmatičtější uplatnění.“* (Vančát, 2016, str. 18, in Šobáňová, 2016).

Zajímavá zjištění o názoru veřejnosti na školství přinesl výzkum realizovaný Ústavem výzkumu a rozvoje vzdělávání Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze v roce 2008⁸. Jedním z témat tohoto výzkumu byly názory veřejnosti na školní předměty a kurikulum. Výsledky průzkumu podrobně uvádí Walterová (2010) ve své publikaci věnované tomuto výzkumu. Respondenti výzkumu obdrželi seznam 17 vyučovacích

⁶ OECD 2019. Future of Education and Skills 2030. Paris. Dostupné na <https://www.oecd.org/>

⁷ Vančát (2016), *Kde hledat budoucnost výtvarné výchovy?*“ in Šobáňová, P. *Současný stav a perspektivy výtvarné výchovy: Reflexe kurikulárních dokumentů*. Olomouc: Česká sekce INSEA, 2016. ISBN 978-80-904268-1-8. Dostupné na <https://www.insea.cz/publikace>.

⁸ Výzkum veřejného mínění jako součást řešení projektu LC 06046 „Centrum základního výzkumu školního vzdělávání“ podporovaný grantem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.

předmětů zařazovaných do vzdělávacích programů základních škol. Každý z předmětů pak měli ohodnotit z hlediska důležitosti pro základní školu na sedmistupňové škále, přičemž stupeň 7 měl význam největší. Z vyhodnocení vyplynulo, že veřejnost spatřuje jako nejvýznamnější tři předměty, a to cizí jazyk, český jazyk a literaturu a matematiku. Nejvyšší hodnocení (skór 6,35) získal cizí jazyk. Naproti tomu vyloženě podprůměrné hodnocení získaly esteticko-výchovné předměty, které byly hodnoceny jako nejméně důležité. Hudební výchova získala hodnocení 3,81, výtvarná výchova skončila těsně před ní s hodnocením 3,85. Autorka je označuje jako „outsidery“ výzkumu a vysvětluje možné příčiny. Důvodem mohou být názory respondentů ovlivněné hodnotami současné společnosti a jejich vztah ke kultuře a umění. Příčinou mohou být i vlastní zkušenosti respondentů s výukou těchto předmětů, během které nepochopili význam této oblasti a vnímají obsah deformovaně. Třetí možnost vidí v pestré nabídce mimoškolních výtvarných akcí (zájmové kroužky, muzea a galerie, umělecké školy), které tuto oblast snadno nahradí. (Walterová, 2010)

Výsledek této hierarchizace předmětů bývá často rozhodující pro vedení škol. *„Výtvarná výchova, spolu s ostatními tzv. výchovami, je předmětem méně důležitým, může mít menší hodinovou dotaci a v případě nutnosti ji může učit neaprobovaný vyučující. Rodiče žáků ani nenapadne požadovat lepší kvalitu výuky tohoto předmětu, protože pro to neshledávají žádné důvody.“* (Fulková, 2007, str. 299)

Důležité informace o stavu nejen výtvarné výchovy přinesla již zmiňovaná tematická zpráva České školní inspekce (2020) zaměřená na podporu rozvoje žáků základních škol v oblasti Umění a kultura.⁹ Cílem šetření bylo vyhodnotit podmínky škol pro výuku v této oblasti a formy jejich podpory v rozvoji žáků. Informace byly získány z dotazníkového šetření a přímých hospitací v hodinách hudební a výtvarné výchovy. Šetření bylo zaměřeno na několik oblastí a stručně představím hlavní zjištění, která vypovídají o stavu výtvarné výchovy. Zkoumány byly především tyto oblasti:

⁹ Česká školní inspekce – Tematická zpráva - Podpora rozvoje žáků základních škol ve vzdělávací oblasti Umění a kultura. *Object moved* [online]. Copyright © 2022 Česká školní inspekce ČR [cit. 03.08.2022]. Dostupné z: <https://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Tematicke-zpravy/Podpora-rozvoje-zaku-ZS-ve-vzdelavaci-oblasti-Umen>

1. *Postavení a vnímání vzdělávací oblasti Umění a kultura ve školách.* Dotazování byli jak ředitelé škol, učitelé i žáci samotní. Z výsledků vyplynulo, že každý pátý ředitel považuje oblast Umění a kultura za méně důležitou než ostatní vzdělávací oblasti, i když necelých 40 % ředitelů s tvrzením o nižší důležitosti rozhodně nesouhlasilo. Učitelé vyjádřili podobný postoj jako ředitelé a žáci přisuzují nedůležitost výtvarné výchovy dokonce v 60 %.
2. *Podmínky vzdělávání.* Z hlediska personálního bylo na základě prezenčních hospitací zjištěno, že přibližně jedna třetina realizovaných hodin hudební i výtvarné výchovy byla vyučována neaprobovaným učitelem. Hodiny zajištěné kvalifikovaným učitelem byly charakterizovány mnohem pozitivněji a dokazují význam a vliv aprobace na kvalitu výuky. Z hlediska materiálního je většina škol zařízena adekvátně, pouze desetina ředitelů uvádí nedostatečné vybavení pro výuku. Nejvíce se jedná o malířské stojany, hudební nástroje, technickou podporu a specializovanou učebnu.
3. *Formy podpory rozvoje žáků.* Rozvoj žáků v oblasti Umění a kultura mohou školy realizovat několika způsoby. Hlavní formou je zajisté samotná výuka předmětu, další možností jsou kroužky v podobě volnočasových aktivit a v neposlední řadě spolupráce s umělci a uměleckými organizacemi. Z výzkumu vyplynulo, že výtvarná i hudební výchova je zařazována ve všech ročnících studia téměř na většině škol. 90 % škol nabízí různé kroužky s kulturně-uměleckým zaměřením. Určitou spolupráci s umělci a kulturními organizacemi uvádí tři čtvrtiny škol, četnost takovýchto akcí se na školách výrazně liší. Jako nejčastější překážky uvádí časovou a finanční náročnost a nedostatečnou nabídku v dostupné vzdálenosti školy. Přestože většina žáků navštívila ve školním roce alespoň jednu kulturně zaměřenou školní akci, necelá desetina tuto možnost neměla. Nejčastějšími akcemi jsou návštěvy kina, prohlídky památek a galerií.

Ze závěrů šetření vyplývá mimo jiné i doporučení na zajištění pestré nabídky aktivit všem žákům, i méně talentovaným, realizace výuky mimo školu tak, aby se žáci co nejvíce dostali do kontaktu s uměním, především pak různých workshopů, ateliérů a koncertů.

Výše uvedené výzkumy poukázaly na současný stav výtvarné výchovy a nedostatky v této vzdělávací oblasti. Budoucnost tohoto předmětu je v rukou především nás učitelů. Výtvarná výchova se musí učit s láskou, citem, nadšením a pozitivním vztahem k této oblasti. Jedině tak může učitel nadchnout žáky pro umění, rozvíjet jejich osobnost a klíčové kompetence.

1.5 Výtvarná výchova v době distanční výuky

Nelehké postavení měla výtvarná výchova i v době distanční výuky¹⁰. Pandemie onemocnění covid-19 zasáhla celý svět a převrátila životy všem. Zasaženy byly všechny oblasti včetně školství. Uzavření škol v březnu 2020, které si do té doby nikdo nedokázal ani představit, se stalo realitou. Učitelé, žáci i rodiče byli postaveni do nové, zcela neznámé situace. Bylo nutné rychle reagovat, jednat a činit závažná rozhodnutí. Jarní uzavření škol bylo poměrně nejasné a hektické, protože nebyly stanoveny jednotné pokyny pro školy. Na podzimní vlnu již bylo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále MŠMT) připraveno a vydalo metodické doporučení pro distanční výuku¹¹. Výuka přesto probíhala na školách různým způsobem a rozhodnutí o organizaci bylo na ředitelích škol.

Metodické doporučení MŠMT vydané v září 2020 doporučovalo vzhledem k náročnosti distanční výuky redukovat vzdělávací obsah. V základních školách se tak měli zaměřit především na český jazyk, matematiku a cizí jazyk. Naopak u předmětů výchovného charakteru, tedy i výtvarné výchovy, mohlo dojít k významnějším redukcím.

Situaci ve výuce výtvarné výchovy na základních a středních školách během jarního období se snažilo zmapovat Programové oddělení Národní galerie Praha, které uskutečnilo anketu mezi vyučujícími výtvarné výchovy v červnu roku 2020¹². Anketa se zabývala především čtyřmi zásadními oblastmi a otázkami, jejichž výsledky včetně praktických ukázek v příspěvku popisuje. Osloveno bylo 106 vyučujících ZŠ i SŠ. Zjištění jsou následující:

¹⁰ Distanční výuka či vzdělávání je jednou z forem studia. Jedná se o samostatné studium bez prezenčního kontaktu, které řídí specializovaná instituce. Dnes je zajišťováno především přes počítač. (Průcha, Walterová 2013)

¹¹ Metodika pro vzdělávání distančním způsobem – edu.cz. *edu.cz – Jednotný metodický portál MŠMT* [online]. Copyright © 2020 [cit. 04.08.2022]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/metodika-pro-vzdelavani-distancnim-zpusobem/>

¹² Zavalený pramen | Buried Spring (EN subtitles) - YouTube. *YouTube* [online]. Copyright © 2022 Google LLC [cit. 05.08.2022]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=QFbstdezwhc>

- Byla výtvarná výchova během distanční výuky vyučována? Pokud ne, jaké k tomu byly důvody? Celkem 75 % učitelů výtvarnou výchovu vyučovalo. Dalších 15 % výuku z rozhodnutí vedení školy pozastavilo s odůvodněním, že se škola soustředí na hlavní předměty.
- V jakém rozsahu učitelé výtvarnou výchovu vyučovali? Jedna třetina respondentů potvrdila, že vyučovala v plném rozsahu, rozsah výuky zredukovalo 44 % učitelů.
- Jak bylo pro učitele náročné připravit zadání pro žáky, navíc aby je motivovalo? Pro 70 % dotazujících se nejednalo o náročný úkol, jednoduché to bylo pro 20 % a pouze 10 % se se zadáním potýkalo obtížně.

Národní galerie reagovala na nastalou situaci okamžitě a připravovala pro pedagogy podpůrné materiály k přímému využití či inspiraci. Náměty vycházely z aktuálních prožitků žáků poznamenaných novými omezeními. Výtvarná výchova nabízela možnost se s novou situací vyrovnat, s její pomocí vyjádřit své emoce a pocity a díky uměleckým dílům se inspirovat z minulosti. Výtvarná výchova neměla být vynechána.

Tento příspěvek byl součástí Mezinárodní konference Umělecké vzdělávání v době koronaviru, která se uskutečnila v listopadu 2020. Konferenci pořádala česká sekce INSEA¹³ (Mezinárodní společnost pro výchovu uměním – International Society for Education through Art), jejímž cílem je rozvíjet výchovu uměním, výtvarnou výchovu a její diskurs.

1.6 Shrnutí kapitoly

Cílem této kapitoly bylo pojednat o předmětu výtvarná výchova v souvislosti s jejím postavením ve vzdělávacím procesu. Seznámit s pojetím, obsahy, cíli a možnostmi, a především zdůraznit význam tohoto předmětu ve všeobecném vzdělávání. Dále přiblížit aktuální situaci a postoj k této oblasti očima veřejnosti. S některými pojmy a zjištěními se ještě dále setkáme ve výzkumné části, která se touto problematikou také zabývá.

¹³ Česká sekce INSEA | Oborový portál pro výtvarnou výchovu. *Česká sekce INSEA | Oborový portál pro výtvarnou výchovu* [online]. Copyright © 2022 [cit. 05.08.2022]. Dostupné z: <https://www.insea.cz/>

2 Rodiče a děti

Následující kapitola bude věnována rodině, která je důležitou socializační jednotkou v životě jedince. Rodina vychovává budoucí žáky a budoucí rodiče a má velký vliv na rozvoj osobnosti, vlastního sebepojetí, vnímání a chápání světa, utváření hodnot a postojů a způsob života. Pro pedagoga je důležité vnímat a hodnotit žáky skrze rodinu a zohledňovat prostředí, ve kterém vyrůstají a jehož hodnoty a zvyky přebírají. Rodina plní v životě jedince mnoho funkcí a klade na něj různé nároky. Proto i školní výsledky, přístup žáků k výuce a jejich interakce se spolužáky a učiteli vychází z části z rodinného prostředí a dané výchovy a nelze mít stejná očekávání pro všechny. Každý žák a rodina je specifická a žádá si individuální přístup, porozumění a hodnocení.

2.1 Rodina a její funkce

Rodina jako malá sociální skupina je základní jednotkou společnosti. Zde probíhá proces tzv. primární socializace, během kterého navazuje dítě první kontakty se společností. Má významný vliv na utváření osobnosti a na psychický vývoj jedince, protože je první sociální skupinou, kterou dítě poznává. To v rodině přebírá a zvnitřňuje její hodnoty a postoje, zájmy a cíle, morálku a požadavky, styl vzájemného soužití. Pro dítě je základním životním prostředím, které se do něj promítá. Vtiskuje se do jeho vlastností, jednání a charakteru. Zároveň poskytuje pocit důvěry, lásky, sounáležitosti. (Helus, 2001)

Rodinné prostředí tedy významně ovlivňuje výchovu a socializaci jedince. Čábalová (2011) podrobněji charakterizuje jeho jednotlivé složky. Na jedince tak současně působí:

- složení a stálost rodiny (členové, vzájemné vztahy, atmosféra)
- životní styl (společné zájmy a využití volného času, stravovací návyky)
- kulturně-výchovné podmínky a rodinné hodnoty
- vzdělání a zaměstnání rodičů, finanční a sociální zajištění
- zdraví a péče o něj
- vliv médií.

Rodina jako nejstarší společenská instituce společně se školou plní důležité výchovné funkce. Současné pojetí rodiny je definováno jako soužití členů rodiny ve společném prostoru, kde si vzájemně poskytují péči, podporu, jistotu a uspokojují své potřeby.

Nejběžnější je rodina nukleární, kterou tvoří oba rodiče a děti. V posledních letech se však zvyšuje variabilita rodinných typů, a tak se dnes běžně setkáme například s rodinou neúplnou, náhradní a nevlastní. (Průcha, Walterová, 2013)

Aby byly naplněny všechny potřeby dítěte, probíhal jeho zdravý vývoj a prošlo úspěšně první socializací, je zapotřebí, aby rodina plnila určité funkce. Pokud jsou všechny náležitě zajišťovány, pak můžeme hovořit o tzv. rodině funkční. Helus (2007) uvádí deset základních funkcí rodiny. Kromě základní funkce uspokojování biologických (jídlo, pití, pohodlí) a psychických potřeb (bezpečí, láska) a potřeby přináležetosti (domov) jmenujme některé další funkce týkající se dětí a dospívajících:

- svými vzory a příklady rozvíjí chápání sebe sama i ostatních lidí,
- buduje uvědomění si povinností, zodpovědnosti, úcty a ohleduplnosti vůči světu,
- poskytuje prostor pro seberealizaci a spolupráci s druhými,
- kontaktem s ostatními členy rodiny, příbuznými a přáteli dítě získává představu o fungování společnosti a nachází pochopení pro lidi různého věku a založení,
- podílí se na budování hodnot a poskytuje útočiště v nepříznivých situacích.

Úspěšně zastávat všechny funkce najednou je jakýmsi ideálním stavem. Realita je však jiná. Téměř každá rodina čas od času musí čelit různým problémům, které se odrážejí na fungování rodiny a vzájemných vztazích. Ne vždy jsou všechny problémy řešitelné a funkce rodiny zaostávají. Dopad to má samozřejmě na děti. Podle plnění svých funkcí vzhledem k dítěti rozlišuje Helus (2007, str. 151 – 153) pět kategorií rodin:

- Rodina stabilizovaně funkční – zastává spolehlivě všechny funkce.
- Rodina funkční s přechodnými problémy – nejčastěji zastoupená rodina, která se vyřešením problémů pozitivně posouvá. Problémy mohou zapříčinit svým chováním jednotliví členové rodiny, ale mohou být způsobeny vnějšími okolnostmi. Důležité je, že si všichni uvědomují hodnotu rodiny a snaží se problém řešit. Mezi takové přechodné problémy mohou patřit finanční potíže, nevyhovující bytové poměry, problémy s dospívajícím dítětem, partnerská krize, aj.
- Rodina problémová – rodina čelící rozpadu neschopna zajišťovat její funkce. Mnohdy se jedná i o vícepočetnou rodinu ocitající se např. ve finanční krizi.

- Rodina dysfunkční – některé funkce jsou narušeny takovým způsobem, že jsou vážně ohroženy děti. Rodina potřebuje vnější pomoc, se kterou však často neumí naložit. Příkladem mohou být rodiny alkoholiků a rodiny finančně nezajištěné.
- Rodina afunkční – rodina s patologickými projevy neplní svoji funkci. Dítě je v takovém ohrožení, že jediné možné řešení zabezpečující jeho řádný vývoj je umístění dítěte v dětském domově.

Nejčastějším typem rodin z hlediska funkce je rodina funkční s přechodnými problémy a rodina problémová. Pro práci učitele je důležité takové rodiny blíže poznat, přinejmenším alespoň zevrubně poznat důvody jejich potíží. Jedině tak může být oporou dítěti a chápat jeho chování, výkony a přístup k učení. Helus (2007) se podrobněji věnuje problémovým rodinám, které dále rozděluje na devět typů s následujícími charakteristikami:

1. Nezralá rodina

Jedná se o rodiče nezralé a nezkušené, kteří ještě sami často nemají vytyčené životní hodnoty a cíle, postrádají dostatek zkušeností a mívají finanční a sociální problémy. Péče o dítě je pro ně velmi svazující a často bývá příčinou neshod a rozporů vedoucích ke krizi.

2. Přetížená rodina

Na první pohled se tato rodina jeví jako plně fungující. Problémem je však určité přetížení jednoho nebo obou rodičů, které se negativně odráží na dítě. Může být způsobeno určitými konflikty v rodině či zaměstnání, starostmi o nemocného člena rodiny, narozením dalšího dítěte, finančními problémy nebo citovou ztrátou. Tyto problémy však bývají dočasné.

3. Ambiciózní rodina

V tomto případě je pro rodiče důležitější uspokojování vlastních ambicí na úkor rozvoje jejich dětí. Zakládají si na úspěšné kariéře, luxusní domácnosti, úspěchu ve sportu nebo studiu či cestování. Přestože jsou děti zahrnovány dary a podle rodičů jim nic nechybí, tyto děti velmi strádají po stránce citové (láska, soucítění) a bývají neuspokojené.

4. Perfekcionistická rodina

Rodiče své dítě příliš přetěžují a požadují po něm výkony a výsledky, které mnohdy ani neodpovídají jeho schopnostem a možnostem. Pocity selhání sráží sebevědomí dítěte a hrozí vážné narušení jeho vývoje.

5. Autoritářská rodina

Tento typ rodiny je charakteristický množstvím příkazů, zákazů, trestů a vyžadování poslušnosti ze strany dítěte. To nemá prostor pro samostatné rozhodování a spontánní chování. Dítě tak přechází buď do úplné apatie k čemukoliv, nebo se staví do protiútoků.

6. Rozmazlující rodina

Příliš shovívaví rodiče v domnění, že podporují a zajišťují správně své dítě, mu ve všem vyhovují, ustupují a brání ho. To je pak lehkomyšlné, nepřebírá za nic zodpovědnost, neumí přiznat omyl a příliš se nenamáhá. Často se stane diktátorem svých rodičů.

7. Rodina nadměrně liberální a improvizující

Problém v této rodině činí absence pravidel a pevného řádu. Dítěti je poskytnuta naprostá volnost, nekladou se mu žádné požadavky a cíle. Chybí návyky pravidelného režimu a dítě se často uchyluje k nebezpečným a pochybným aktivitám.

8. Odkládající rodina

Rodiny, které často svěřují své dítě do péče jiných. Dítě tak často mění rodinné prostředí, ztrácí pocit přináležitosti někam a citově strádá. Utváření sociálních návyků je ovlivněno častými změnami prostředí a dítě pak neví, co je vhodné a co ne.

9. Disociovaná rodina

Vztahy nezbytné pro psychologickou funkčnost rodiny jsou narušeny vnitřními nebo vnějšími příčinami. Rodina se může izolovat od vnějšího okolí nebo se dostává s okolím do neustálých konfliktů. Izolovanost a konflikty se mohou objevit i uvnitř rodiny.

2.2 Současná rodina a její problémy

Rodina jako základní sociální jednotka společnosti prošla během posledního století dynamickými změnami. Funkce tradiční velké rodiny se od současné v mnohém lišila. Její podstatou bylo uzavření manželství, často za účelem rozšíření majetku, pozvednutí rodinné prestiže a získání potomstva. Rozvod byl naprosto nepřijatelná věc. Příslušníci velké rodiny byli tak vázání tradicí a rodinnými zvyky. Současná rodina je rodinou jádrovou, rodinou dvougenerační. Sestává z generace matky a otce a generace jejich dětí, kteří žijí v soukromém prostoru a spojuje je vzájemná láska, empatie, citová opora. Není pod tlakem zvyků a koná svá rozhodnutí. Tato volnost a demokracie však s sebou mnohdy přináší krizi

rodiny. Jejímí projevy jsou pokles sňatečnosti, a především nárůst rozvodovosti. Zvyšuje se počet dětí, které vyrůstají jen s jedním rodičem nebo žijí v nesezdaném manželství. Roste počet alternativních forem rodinného soužití. Mnoho dětí vyrůstá v nestabilním prostředí, čelí rodinným problémům, postrádá přímé zkušenosti s hodnotami rodinného pouta a oba rodičovské vzory. (Helus, 2007)

Krize v rodině, především rozvod, jsou pro dítě významným jevem. Psychologické výzkumy potvrzují, že rozvod rodičů je pro dítě předškolního věku (4-6 let) a rovněž pro adolescenta (13-18 let) rizikový a má vliv na jeho osobnostní vývoj a duševní zdraví. Hrozí výskyt úzkostných poruch, výčitek, obviňování a narušení budoucích vazeb a vztahů. (Vališová, 2011).

2.3 Výchovné styly v rodině

Výchovný styl je *„celkový způsob výchovného působení, který je pro tu kterou rodinu dlouhodobě charakteristický, vyjadřuje svéráz v uplatňování jejího výchovného vlivu a úzce souvisí i s jejím životním způsobem.“* (Helus, 2001, str. 147)

Rodina jako první socializační skupina dítěte svou výchovou značně ovlivňuje duševní i tělesný vývoj dítěte. Přístupy k výchově dětí se v různých rodinách odlišují a jsou specifické, často vychází ze zkušeností s vlastními rodiči. Přesto byly na základě výzkumů a studií rozlišeny určité typologie výchovy. V literatuře se setkáme s různým tříděním, pro základní orientaci zde uvedeme zobecněnou klasifikaci. Jedlička (2018) ve své publikaci charakterizuje čtyři výchovné styly, a to:

2.3.1 Hyperprotektivní výchovný styl

Hyperprotektivní výchovný styl můžeme rovněž označit jako příliš ochraňující a rozmazlující styl. Rodiče pro svého milujícího potomka chtějí jen to nejlepší, a tak se mu snaží cestu životem co nejvíce ulehčit a usnadnit. Chrání ho před vším nebezpečím, přespříliš chválí a lichotí a zapomínají na jeho přirozené vývojové potřeby. Výsledkem takové výchovy je pak jedinec naprosto nesamostatný a pasivní, avšak s vysokým sebevědomím. Očekává samozřejmou pomoc od ostatních, úlevy a protekci. Sám se vyhýbá řešení problémů a odmítá přijmout zodpovědnost. Nezvládá stresové situace a je snadno psychicky zranitelný. Přílišná starostlivost rodičů může vést k vybudování

hypochondrie nebo školní fobie. Zhýčkaní jedinci nebývají pro život spolehlivými partnery a jejich životní styl je spíše parazitický.

Tento styl výchovy je typický pro rodičovské páry s reprodukčními problémy, u dětí postižených, při ztrátě jednoho dítěte v rodině nebo u rodičů, kteří jako malí postrádali dostatečnou péči. Je založen na manipulaci a omezování volnosti.

2.3.2 Autoritářský výchovný styl

Tento styl vychází z naprostého přizpůsobení se dítěte autoritě, tj. rodiči. Od dítěte se očekává absolutní poslušnost, včasné plnění úkolů a příkazů a respektování zákazů. Prostředkem k zajištění těchto požadavků jsou různé tresty, odpírání pro dítě důležitých věcí (hračky, sladkosti), zákazy oblíbených činností (hry s kamarády, vycházky, televize) a mnohdy i výhrůžky. Rodiče často bývají vůči svým potomkům citově chladní. Takový výchovný přístup negativně narušuje psychiku dítěte. To je ustrašené, nejisté a pod obavou trestu zůstává pasivní v práci, aby něco nepokazilo. Mnohdy trpí komplexem méněcennosti a přijímá podřízenou roli. Někteří jedinci naopak chtějí získat převahu a jednají ve stejném duchu, jako byli vychovávaní. Ve škole bývají i původci šikany. Důsledkem direktivní výchovy je i vznik neuróz a psychosomatických onemocnění.

Nejčastěji se s tímto stylem setkáme u rodičů s nižším vzděláním nebo narušenou strukturou osobnosti.

2.3.3 Libertinský výchovný styl

Na partnerském přístupu k dětem je založen styl libertinský. Výchova je však příliš volná. Rodiče nekladou na dítě žádné požadavky, nepřikazují a nechávají je, aby si samo našlo správnou cestu a činilo rozhodnutí. Svoji úlohu spatřují v zajištění podmínek umožňujících optimální rozvoj dítěte. Vzdávají se role vůdce a zaujímají roli starších sourozenců. Nenastavují žádná pravidla a zásady, která by dítě omezovaly a bránily jeho přirozenému vývoji. Dítě hodně chválí a povzbuzují. Pro takto vychovávané děti pak nastávají problémy s dodržováním například školních pravidel, mohou mít problémy v běžné škole. Na druhou stranu jsou ale tvořiví, čelí neobvyklým způsobem řešení problémů a jsou orientováni na prožitek, tvorbu a především svobodu.

Tento výchovný styl vyhovuje stoupecům alternativního vzdělávání a domácí výuky. Přiklání se k němu i rodiče, kteří v dětství zažili autoritativní způsob výchovy nebo ti, kteří chtějí skrýt svoji výchovnou nejistotu.

2.3.4 Demokratický výchovný styl

Poslední z výchovných stylů náleží asi k těm nejnáročnějším, ale z hlediska vývoje dítěte k těm nejlepším. Vyžaduje od rodiče sebekázeň, dojrálou, důslednost a respekt. Výchova funguje na nastavení srozumitelných pravidel, vyváženém systému odměn, empatie, podpory, vyjasňování a vedení ke spolupráci v rodině. Rodiče jsou dítěti vzorem a příkladem. Důležitou zásadou je postoj na odměny a tresty. Věci poskytované dítěti nejsou nástrojem úplaty za vhodné chování, ale prostředkem pro zdárný vývoj. Tresty připouští jako možnou alternativu, ale s rozvahou. Výsledkem této výchovy je pak jedinec, který přijal a zvnitřnil požadavky dospělých, které dodržuje i bez dozoru. Je schopen spolupracovat s druhými, realizovat své zájmy, být prospěšný společnosti.

Jednotlivé výchovné styly nejsou konstantní, v průběhu výchovy se mohou prolínat a měnit. Ať už inklinujeme k jakémukoliv výchovnému stylu, měli bychom si uvědomit, že nepostradatelnou podmínkou pro úspěšnou výchovu je hlavně respekt k dětem. Vyžadujeme-li od dětí respekt a úctu k druhým, měli bychom jít sami vzorem. Hledat účinné způsoby výchovy respektující osobnost dítěte, díky nimž dojde ke zvnitřnění hodnot a rozvoji kompetentního a zodpovědného jedince. (Kopřiva, 2015)

2.4 Shrnutí kapitoly

V této kapitole šlo především o přiblížení problémů současné rodiny a seznámení s výchovnými styly, které mají největší vliv na vývoj jedince a poznamenávají ho na celý život. Z výše uvedeného vyplývá, že nelze na všechny žáky a rodiče nahlížet stejně a mít od nich stejná očekávání. Každá rodina je specifická, má jiné hodnoty, pravidla a zájmy a funguje za různých podmínek. To se promítá i do vztahu ke škole a postoji ke vzdělávání a udává způsob komunikace s výchovnou institucí. Proto se setkáváme s rodiči, kteří se školou a pedagogy aktivně spolupracují a zapojují se do života, ale i s rodiči, kteří nejeví o tuto oblast zájem. Úkolem pedagoga není takové rodiny odsuzovat, ale snažit se hledat příčiny, být oporou přinejmenším žákovi a podílet se na pozvednutí jeho školní úspěšnosti.

3 Rodiče a škola

Obsahem této kapitoly bude bližší pohled na spolupráci a komunikaci školy s rodiči, která se podílí na utváření jejího celkového klima. Rodiče jsou rovnoprávnými partnery ve výchově dětí a měli by být náležitě zainteresováni do života školy. Dobré vztahy jsou rovněž důležité pro celkový prospěch žáka a podporují jeho kladný osobní vztah ke škole. Ta by měla poskytovat dostatek nabídek a podnětů k navázání spolupráce a být rodičům oporou při výchově dětí.

Nejčastějším způsobem komunikace školy s rodiči bývají třídní schůzky. Rodiče jsou však spíše pasivními aktéry, kteří přijímají informace o prospěchu a chování žáka. Existují však i jiné možnosti komunikace školy s rodiči, při kterých se mohou více zapojit. Škola se může stát i centrem kulturního dění, zejména na malých vesnicích s malotřídními školami.

Vzájemná komunikace je závislá na oboustranné aktivitě, společném zájmu a vůli. Pokud jedna strana zaostává a neprojevuje zájem, je těžké hledat a nastavovat cíle. Udržování dobrých vztahů a aktivní spolupráce je pro pedagoga součástí a náplní jeho práce. Na straně rodičů je však situace jiná. V předchozí kapitole jsme se blíže seznámili s typy rodin a jejich možnými problémy, které mohou být příčinou nefunkční komunikace.

Pro dobré klima školy je důležitá aktivní spolupráce s rodiči a udržování přátelských vztahů. Škole se dnes nabízí škála možností, jak rodiče zapojit a oslovit.

3.1 Klima školy

Při výběru školy pro své dítě se mnozí rodiče často zajímají o to, jaká je koncepce a vize školy, jaká je její vybavenost a dostupnost, jaké volnočasové aktivity nabízí a také jaké je její klima. To je totiž důležité pro to, aby se jejich děti v dané škole dobře cítily.

Existuje mnoho definic klimatu školy, které mají určité společné znaky i odlišnosti, popisují ale stále stejný problém. Čapek (2010, str. 134) definuje klima školy jako „*souhrn subjektivních hodnocení a sebehodnocení účastníků vzdělávání v dané škole, které se týká všech aspektů vzdělávání.*“ Mezi účastníky neřadí jen vedení školy, pedagogický sbor a samotné žáky, neboť na celkovém klimatu se podílí i ostatní zaměstnanci školy a v neposlední řadě i rodiče. Klima školy podle něj tedy zahrnuje vzájemnou komunikaci mezi účastníky a jejich vztahy, jejich vnímání prostředí, prožitky, emoce a všechny ostatní

procesy, které se ve škole dějí. Důležité je hlavně to, jak se daní účastníci – především děti, ve škole cítí, zda do školy rády chodí a pozitivně ji vnímají.

Klima školy se utváří dlouhodobě a zahrnuje několik druhů. Na jeho celkové podobě se tak podílí klima třídy, klima učitelského sboru, klima komunikační, organizační a vyučovací atd. Velmi důležité je pak i vedení školy, které udává směr a cíle. Klima školy je měřitelné, lze zjišťovat přímým pozorováním, rozhovory či pomocí dotazníků. Pro zajištění pozitivního klimatu je důležité nastavit demokratické vztahy, které zvyšují motivaci. Představy o pozitivním klimatu se odlišují podle skupin posuzovatelů, jejich očekávání jsou ovlivněna subjektivními potřebami. Rodiče tak například doufají ve spravedlivý přístup k dětem s individuální podporou, vstřícnost učitelů a vhodnou motivaci, žáci zase očekávají dobré sociální vztahy, srozumitelnou organizaci, adekvátní ocenění práce či participaci na životě školy. Učitelé si přejí klidné a vstřícné vztahy s žáky, rodiči i kolegy, úspěch v oboru a další. (Průcha, 2009)

V literatuře najdeme rozlišení různých typů klimatu v závislosti na daných kritériích. Pro naše účely je zajímavé rozdělení podle způsobu vedení školy a jejího kontaktu s okolím. Grecmanová (2008, str. 79) uvádí 4 typy:

1. Autokratické vedení s izolujícím způsobem – rodiče jsou ze života školy vyřazeni, ta si vše řídí podle svých zájmů a s rodiči i s žáky jedná jako s podřízenými.
2. Autokratické vedení s životu blízkým způsobem – management školy sice na první pohled spolupracuje, zajišťuje mnoho akcí a neustále se ve škole něco děje, ale opět si vše řídí sám a ostatní jsou pasivními konzumenty.
3. Demokratické vedení od života izolujícím způsobem – spolupráce a vzájemné vztahy vedení s žáky a rodiči probíhá na partnerské vlně, bohužel jen ve školním kruhu bez zájmu o širší okolí.
4. Demokratické vedení životu blízkým způsobem – spolupráce probíhá i mimo organizovanou výuku, škola zapojuje i jiné osobnosti a poskytuje bohaté podněty k učení.

O účincích klimatu proběhla v zahraničí mnohá šetření. Závěry poukazují na vliv pozitivního klimatu na výkon žáků, jejich větší zapojení a radost z učení, snížení školní

zátěže, a dokonce i příznivý vliv na tělesný stav. Přívětivé klima nepůsobí nejen na žáky, ale ovlivňuje celý školní kolektiv. (Grecmanová, 2008)

Jedním z cílů dobré školy by tak měla být snaha o vytváření jejího pozitivního klima. Jedná se o proces dlouhodobý a měli by na něm pracovat všichni, kteří jsou účastní životy školy. Proto by měli být zapojeni i rodiče. Oni jsou ti, ke kterým se děti ze školy vrací a kteří na ně mají velký vliv. Rodiče mohou poskytovat bezprostřední zpětnou vazbu o pocitech a problémech žáka, přicházet s návrhy na možná zlepšení a pomoci. Proto by měla být věnována pozornost na pravidelnou komunikaci školy s rodiči a jejich zapojení do školních aktivit. (Grecmanová, 2008)

Je zřejmé, že klima školy je v současné době velkým fenoménem. Jeho vliv na žákovu osobnost může být značný. Proto je důležité věnovat této oblasti pozornost a vést společnými silami ke stejnému cíli, tedy k utváření příznivého klimatu školy tak, aby se v ní všichni cítili bezpečně a spokojeně. Nepostačují jen přátelské vztahy a prostředí uvnitř školy, je potřeba přizvat i okolí, především rodiče.

3.2 Komunikace a spolupráce s rodiči

3.2.1 Význam komunikace a spolupráce

Vztahy školy s rodiči byly v historii zaměřeny pouze na jednostranné sdělování informací rodičům. Většinou se jednalo o informování o prospěchu žáka a jeho chování. Rodiče byli pouhými příjemci informací, bez možnosti aktivnějšího zapojení. Dnes je na spolupráci školy s rodinou kladen velký důraz. Změny byly způsobeny jednak legislativními úpravami, jednak uvědoměním si nezbytnosti fungující komunikace a spolupráce pro zvýšení efektivity vzdělávacího procesu. (Rabušicová, 2004)

Pro dosažení vysoké kvality vzdělávání je potřeba konstruktivních vztahů s rodiči a jejich ztotožnění s cíli školy. Rodiče a učitelé by měli být spojenci, neboť dítě a jeho všestranný rozvoj jsou společným zájmem obou stran. Utváření bezpečného a otevřeného zázemí, vzájemný vztah založený na důvěře a spolupráci a vstřícná komunikace jsou i základem pro utváření kvalitního klima školy. (Říčan, 2013; Chvál, 2018)

Spolupráce školy s rodiči jako jeden ze způsobů zvyšování efektivity vzdělávání žáků se může odvíjet ve třech rovinách (Vítečková, In: Vališová, 2011):

- a) Vzdělávání – oblast zahrnuje informování o výsledcích žáků, doporučení k domácím přípravám, návrhy na spolupráci s poradenskými subjekty atd.
- b) Výchova – zde probíhá komunikace týkající se chování žáka a jeho začlenění v kolektivu, probírají se návrhy výchovných opatření a jiné.
- c) Aktivní zapojení rodičů – jedná se o spolupráci s rodiči při mimoškolních aktivitách, besedách, zapojení rodičů do školních projektů nebo v radě rodičů.

3.2.2 Typy rodičů ve vztahu ke škole

Proces budování spolupráce a dobrých vztahů s rodiči s sebou nese i určitá rizika. Problém totiž je, že veškeré tendence spolupráce směřují na unifikovanou rodinu, ale již z druhé kapitoly víme, že mezi nimi existují mnohé rozdíly a rodiny mají odlišné požadavky a zájmy. Pokud toto škola nezohlední, mohou být některé rodičovské skupiny znevýhodněny. Další riziko nese přílišné podřizování se školy rodičům, což negativně působí na stálost její koncepce. (Průcha, 2009)

Se vstupem dítěte do školy přijímají i rodiče novou roli – roli rodiče žáka. Školní prostředí je pro ně nové, musí si nejprve sami stanovit svá očekávání a zaujmout postoj ke škole. Navíc jsou často vystaveni rozličným nárokům a tlakům ze strany školy. Škola zasahuje do časového harmonogramu rodiny, klade finanční požadavky a vyžaduje formální povinnosti. Podle toho, jak rodiče plní svoji novou funkci a vystupují vůči škole, dělí je učitelé do několika typů. (Štech – Viktorová, 2001, In: Kolláriková, 2001)

V literatuře se setkáváme se čtyřmi základními typy rolí, ve kterých rodiče vůči škole vystupují, respektive jak je lidé ve škole vnímají. Šeďová (2004, in: Rabušicová, 2004) jednotlivé typy popisuje následovně:

1. Rodiče jako klienti – zákazníci

Tento model staví rodiče do role „kupujících“ vzdělávání svého dítěte. Mohou si svobodně vybrat školu tak, aby z ní dítě mělo co největší užitek. V případě, že nebudou spokojeni, přehlásí dítě na jinou školu. To vyvolává tlak na školy, které si konkurují a snaží se nabízet lepší výsledky a až nadstandardní služby. Očekává se od nich i pravidelná informovanost rodičů a podpora obousměrné komunikace. Tito rodiče většinou nebyvají příliš aktivní a nezasahují do procesu vzdělávání právě proto, že mají možnost volby a v případě nespokojenosti vyhledají jinou školu.

2. Rodiče jako partneři

Rodiče v roli partnerů jsou ve vzdělávání aktivními rovnocennými partnery nesoucími spoluzodpovědnost za vzdělávání svých dětí. Mohou rovněž spolurozhodovat o různých záležitostech týkajících se školy. Existují dvě role, které zde mohou přijmout, obě však cílí na prospěch dětí. Jako výchovní partneři jednájí v zájmu péče o děti a jejich edukace, jako sociální partneři jednájí v zájmu rozvoje školy jako organizace.

3. Rodiče jako občané

Vztah rodičů jako občanů je založen na uplatňování práv a plnění povinností vůči škole, které je podmíněno jejich aktivitou a legislativními podmínkami. Rodiče se mohou buď účastnit veřejné politiky, nebo mohou spolupracovat na rozvoji lokálních komunit a zapojovat se do dobrovolných aktivit. Často však vyžadují minimální vztahy a učitelé je vnímají jako rodiče s nedostatkem zájmu o školu.

4. Rodiče jako problém

Posledním typem rodičů je rodič jako problém. Tuto kategorii ještě můžeme rozdělit do tří podskupin, všechny jsou ovšem vnímány negativně a pohlíží na rodiče jako na ty, kteří buď o školu nejeví zájem, nebo se jí snaží ovládnout.

Jednu skupinu zastupují rodiče „nezávislí.“ Ti se školou komunikují minimálně, dění sledují zprostředkovaně a ke škole jsou nedůvěřiví. Často hledají pro své dítě ještě jinou podporu, např. ve formě různých doučování. Svou rodičovskou roli sice plní, ale podle svých měřítek. Do další skupiny bychom zařadili rodiče „špatné“, kteří své povinnosti většinou neplní ani uvnitř rodiny. Z pohledu školy tito rodiče nijak nespoupracují, nezajímají se o výsledky svého dítěte a o školu vůbec, mnohdy ji i ignorují a své dítě nijak nepodporují. Poslední skupina je označena jako rodiče „snaživí“. Ti sice se školou komunikují a projevují zájem, ale jsou přehnaně aktivní a mnohdy příliš kritičtí. Učitelé se mohou cítit ohroženi, vynakládají velké úsilí na komunikaci a informování o dění ve škole.

Rabušicová (2004) uskutečnila výzkum v této oblasti. Mapovala situaci na českých školách a role českých rodičů vůči škole. Z výzkumu vyplynulo, že v drtivé míře převažuje zákaznický typ. Rodiče volí školu záměrně a očekávají pro své dítě kvalitní služby.

Na základě členění typů rodičů se vyvíjí i další komunikace, spolupráce, participace a vzájemné vztahy se školou.

3.2.3 Možnosti komunikace a spolupráce

Pro spolupráci s rodiči je důležitá otevřenost školy. Míra otevřenosti má vliv na spokojenost rodičů se školou a následně jejich ochotu další spolupráce. Zapojení rodičů do života školy může probíhat na různých úrovních, ve světě se ujal ověřený model Američanky Epsteinové, která definuje šest stupňů rodičovského zapojení (In: Pohnětalová, 2015, str. 39):

- Rodiče plní své základní rodičovské povinnosti a škola tuto činnost posiluje.
- Komunikace škola – rodiče.
- Zapojení rodičů jako dobrovolníků do činností školy (pomoc při organizaci akcí, sponzorství, účast na výletech, atd.)
- Pomoc rodičům při zapojení do domácí přípravy s dětmi (poradenství).
- Účast rodičů na rozhodování o činnosti školy (zástupci ve školské radě).
- Zapojení rodičů do širší komunity školy.

Jednotlivé body není snadné do praxe aplikovat, na některých školách mnohdy dosahují druhé úrovně, ale v posledních letech se situace mění. Spolupráci s rodiči negativně ovlivňuje i mnoho faktorů, například nedostatek času pracujících rodičů, předsudky či špatné zkušenosti, klesající zájem s postupem dětí do vyšších ročníků, kdy jsou již samostatné, nepřipravenost a pracovní vyčerpání učitelů. (Čapek, 2013)

Zajímavý výzkum uskutečnila v roce 2017 Česká školní inspekce¹⁴. Zkoumala problematiku komunikace základních škol s veřejností, zejména s rodiči. Tématem byla četnost, obsah a forma spolupráce, zájem rodičů o školu a problematiku komunikace. Z výsledku šetření vyplynulo, že většina škol si je vědoma potřeby komunikace s rodiči, strategie a prostředky se však na jednotlivých školách liší v závislosti na specifických podmínkách. Pozitivní bylo zjištění o zvyšujícím se počtu aktivních rodičů zajímajících se

¹⁴ Česká školní inspekce – Tematická zpráva - Komunikace mezi školou a veřejností v základním vzdělávání. *Object moved* [online]. Copyright © 2022 Česká školní inspekce ČR [cit. 28.08.2022]. Dostupné z: <https://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Tematicke-zpravy/Tematicka-zprava-Komunikace-mezi-skolou-a-verejnos>

nejen o výsledky svých dětí, ale i o činnost školy. Nejčastější formou účasti rodičů ve škole jsou po třídních schůzkách vánoční dílny, častá je i jejich účast na třídních výletech a exkurzích a dalších kulturních akcích pořádaných školami.

Pro kvalitní spolupráci a komunikaci s rodiči je zapotřebí dodržet několik principů. Rodiče je potřeba náležitě *informovat* o vzdělávání jejich dětí, *vysvětlovat* jim strategie školy a například vyučovací metody, umožnit jim osobně *pozorovat* život školy a *zapojit se* a dát jim příležitost k *rozhodování* o škole¹⁵. Tomu všemu napomáhají společné akce, které spolupráci prohlubují a zvyšují důvěru rodičů vůči škole. Standardem již zůstávají třídní schůzky, besídky a dny otevřených dveří, možností ke vzájemné spolupráci a komunikaci se školám nabízí více.

Navázání spolupráce s rodiči se neděje samo od sebe. Pokud chceme rodiče aktivně zapojit, musíme podporovat jejich účast a poskytovat jim příležitosti. Vztahy se budují postupně po malých krůčcích, rodiče si na intenzivní spolupráci musí zvyknout. K tomu je nutné zůstat v pravidelném kontaktu, budovat přívětivé prostředí a pomocí občasných dotazníků zjišťovat jejich potřeby a preference. (Felcmanová, 2013)

Pojďme se nyní podívat na některé aktivity, kterými můžeme rodiče zapojit do života školy, blíže je poznat a získat pro efektivní spolupráci (srov. Felcmanová, 2013, Kalhous, Obst, 2009, Čapek, 2013, Poche Kargerová, 2019):

- 1) *Třídní schůzky, individuální konzultace, zápisy prvňáčků do škol, informační schůzky pro rodiče prvňáčků* – jedná se o tradiční nabídku škol.
- 2) *Dny otevřených dveří* – hojně pořádané akce za účelem prezentace školy, při kterých mají rodiče možnost nahlédnout do školy a vidět ukázky výuky.
- 3) *Rada školy a sdružení rodičů* – další z možností zapojení části rodičů do dění školy, často se potýká s nezájmem rodičů o účast.
- 4) *Společné akce s vystoupením žáků* – setkání na školních besídkách, koncertech či divadelních představeních.

¹⁵ Principy komunikace školy s rodiči | Zapojevsechny.cz. *Zapojevsechny.cz* [online]. Copyright © 2019 Rodiče vítání [cit. 04.09.2022]. Dostupné z: <https://zapojevsechny.cz/clanek/detail/principy-komunikace-skoly-s-rodici>

- 5) *Společné akce s aktivním zapojením rodičů* – jarmarky, školní slavnosti, výlety, projektové a tematické dny, školní akademie.
- 6) *Dobrovolná účast rodičů ve vyučování* – rodiče mají otevřenou možnost účastnit se přímé výuky a poznat své dítě z jiné stránky. Jiný způsob zapojení nabízí účast rodiče jako asistenta při vyučování, jako doprovodu na školních výletech a exkurzích či vedoucího kroužku a volnočasových aktivit. Další možností může být představení své profese žákům a předání svých zkušeností.
- 7) *Návštěva učitele v rodině žáka* – méně častá forma spolupráce typická například pro Waldorfské školy¹⁶, která umožňuje učiteli poznat blíže rodinné zázemí žáka.
- 8) *Vzdělávací akce pro rodiče* – škola může pro rodiče organizovat vzdělávací akce zaměřené na podporu vzdělávání a výchovy dítěte (setkání s odborníky, seznámení s metodami vyučovanými na škole, např. genetická metoda čtení, matematika Hejného, preventivní programy, aj.)
- 9) *Další méně obvyklé formy spolupráce*: společná četba, večer her, rodič jako kuchař, výtvarná dílna, rodičovský koutek, pomoc s doučováním, setkávání absolventů, sportovní den, burza atd.

Při plánování a realizaci řady akcí a programů je velmi důležité rodiče náležitě informovat a pozvat je prostřednictvím vhodně formulované pozvánky. Pokud to akce umožňuje, je vhodné zapojit i samotné žáky škol a učinit z nich průvodce či asistenty. (Čapek, 2013)

Důraz na spolupráci školy s rodiči klade řada alternativních škol. Dobrým příkladem je vzdělávací program *Začít spolu*, který zdůrazňuje individuální přístup k dětem a partnerství školy a rodiny. Budování vzájemného vztahu je postaveno na dodržování pravidel zahrnutých v *Desateru pro spolupráci s rodinou*, a mimo jiné si klade za cíl udržovat s rodiči pravidelný kontakt prostřednictvím rozmanitých forem spolupráce. (Poche Kargerová, 2019) Další dobrou inspirací je certifikace škol značkou *Rodiče vítáni*, která zaručuje vstřícnou komunikaci s rodiči.

¹⁶ Waldorfská škola je variantou alternativní školy, která klade důraz na rozvíjení intelektu žáků, na jejich estetické postoje a pracovní návyky. Nejvíce jsou tyto školy zastoupeny v Německu. (Průcha, Walterová, 2013)

3.3 Shrnutí kapitoly

Budování příznivého školního klimatu a partnerského vztahu a spolupráce s rodiči patří k aktuálním tématům dnešních škol. Pro kvalitní komunikaci a spolupráci je podstatné rodiče náležitě informovat, vysvětlovat záměry, zapojovat je do života školy a poskytovat příležitost k rozhodování o škole. Důležitým prvkem úspěšné a kvalitní spolupráce je v první řadě učitel a jeho zdravé a reflektující sebevědomí.

Rodiče kladou na školy různé požadavky a přistupují ke vzdělávacímu procesu podle svých subjektivních představ a zkušeností. Je důležité tyto rodiče blíže poznávat a seznamovat se s jejich postoji vůči škole a vzdělávání. Podstatný je pravidelný kontakt a nabídka podnětů k zapojení. Samotné třídní schůzky nejsou dostačující, rodiče spíše poznáme při jiných společných akcích. Je potřeba cílit na všechny skupiny rodičů a realizovat různorodé aktivity tak, aby přitáhly co největší počet rodičů.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 Výzkumná část

Cílem mého výzkumného šetření bylo především zjistit názor rodičů na předmět výtvarná výchova a jeho význam ve vzdělávání žáků. Výtvarná výchova probíhá ve škole mimo vědomí rodičů, většinou bez většího zájmu a pozornosti. To může způsobovat nepochopení tomuto předmětu. Proto jsem také v rámci vzdělávacího projektu chtěla rodiče přímo zapojit, aby si vyzkoušeli a připomněli nejen tvořivou práci, ale i zažili pocity a prožitky žáků, které se v hodinách výtvarné výchovy vynořují.

Zajímalo mě, jak rodiče chápou význam výtvarné výchovy ve vzdělávání, zda jsou obeznámeni s jejími cíli a výstupy definovanými v RVP a jakou důležitost jí přiřkládají. Snažila jsem se také zjistit, jaká mají očekávání od učitelů výtvarné výchovy, jak si představují výuku a zda mají nějaké nadstandardní požadavky. Hledala jsem zajímavé příklady zapojení rodičů do hodin VV a tipy možné další spolupráce.

Zároveň jsem si stanovila následující hypotézy, které jsem chtěla výzkumnou sondou ověřit. Vycházela jsem z osobních zkušeností, prostudované literatury a výsledků výzkumů v této oblasti.

H1: Rodiče vnímají výtvarnou výchovu jako méně důležitý předmět ve srovnání s ostatními předměty a nepřisuzují jí podstatný význam ve vzdělávání dítěte.

H2: Rodiče se nezajímají o cíle a výstupy výtvarné výchovy.

H3: Rodiče nemají potřebu komunikovat s učiteli výtvarné výchovy a do její výuky se nijak nezapojují.

V druhé části výzkumné sondy jsem zkoumala pojetí výuky učitelů výtvarné výchovy, jejich přístup a komunikaci s rodiči, které se významně podílí na celkovém charakteru tohoto předmětu. Také mě zajímaly jejich názory a jejich pohled na spolupráci s rodiči a zajímavé příklady z praxe.

4.1 Metody výzkumu, výzkumný vzorek, sběr dat

4.1.1 Metody výzkumu

Pro své výzkumné šetření jsem zvolila kombinace kvalitativního a kvantitativního výzkumu, které umožňují „vytvořit dostatečně hlubokou teorii potvrzenou na širokém vzorku“ (Švaříček, Šedřová, 2007, str. 25). Jako výzkumný nástroj jsem využila interview a dotazník.

Výzkumná metoda polostrukturovaného interview umožňuje získat fakta i hlubší postoje a názory respondentů. Pro úspěšný rozhovor je důležitý přátelský přístup a vhodně zvolené prostředí. Doporučuje se volit otevřené otázky, protože přímý kontakt umožňuje pružně reagovat na odpovědi respondenta a klást doplňující otázky.

Výzkumná metoda prostřednictvím dotazníku je nejčastější metodou zjišťování údajů. Výhodou je získání velkého množství informací v krátkém časovém úseku. Sestavování dotazníku vyžaduje promyšlenou strukturu a vhodnou formulaci otázek. (Gavora, 2010)

4.1.2 Výzkumný vzorek

Výzkumná sonda byla prováděna na dvou základních školách v 1. až 5. ročnících. Primárně jsem průzkum realizovala na základní škole ZŠ Mirošovice, ve které již několik let učím. Pro porovnání jsem jako druhou školu zvolila nedalekou ZŠ Strančice, se kterou spolupracujeme a pořádáme občasné společné akce pro žáky (např. školní olympiády, sportovní dny atd.) V daném školním roce (květen – srpen 2021) bylo osloveno 70 rodičů ze ZŠ Mirošovice, v ZŠ Strančice bylo evidovaných 193 žáků prvního stupně, jejichž rodičům byl distribuován dotazník. V našem pedagogickém sboru jsem oslovila tři kolegyně vyučující výtvarnou výchovu, v sousední škole bylo kontaktováno osm učitelů z prvního stupně.

Základní škola Mirošovice

Základní škola Mirošovice, okres Praha – východ, je malotřídní škola pro žáky 1. – 5. tříd. Nachází se v obci Mirošovice, 30 km jihovýchodně od Prahy, žije zde necelých 1 500 obyvatel. V současné době ve škole díky rostoucímu počtu dětí plně funguje všech pět ročníků, ve školním roce 2022/2023 školu navštěvuje 92 žáků. Pedagogický sbor sestává z pěti třídních učitelů, tří učitelů a dvou asistentů pedagoga a ostatních zaměstnanců školy.

Škola sídlí ve společném objektu s mateřskou školou, společně využívají velkou tělocvičnu, jídelnu a nově zrekonstruované multifunkční hřiště na školní zahradě. Základní škola nabízí standardní výuku podle školního vzdělávacího programu pro základní vzdělávání „Škola Mirošovice“. Pro žáky je zajištěn bohatý výběr volnočasových kroužků a dvě oddělení školní družiny. Škola je zapojena do řady projektů a pravidelně se podílí na obecních kulturních akcích.

Základní škola Strančice

Základní škola Emila Kolbena ve Strančicích¹⁷, okres Praha – východ, je devítiletou základní školou poskytující vzdělávání na obou stupních. Celková kapacita školy je cca 350 žáků, výuka probíhá v 16 třídách, ve třech propojených budovách. Škola vyučuje podle školního vzdělávacího programu „Škola pro dítě, dítě pro školu“. Škola je moderně vybavena odbornými učebnami, tělocvičnou, školní zahradou s venkovním hřištěm a jídelnou. Je zapojena do řady projektů, úzce spolupracuje s okolními organizacemi a v průběhu roku nabízí dětem řadu akcí (exkurze, výlety, sportovní turnaje, projektové dny, tematické dílny, aj.). Rodiče považuje za důležité partnery při vzdělávání dětí a jsou ve škole vítáni (viz internetové stránky školy¹⁸).

4.1.3 Sběr dat

Výzkum probíhal ve dvou nezávislých liniích. Průzkum mezi učiteli výtvarné výchovy jsem na naší škole uskutečnila přímo polostrukturovaným individuálním rozhovorem, který umožnil klást doplňující otázky a pružně reagovat na odvíjející se rozhovor. Na druhé škole jsem uskutečnila jeden hovor s kolegyní prostřednictvím videohovoru pomocí služby Google Meet. Tato kolegyně mi pomohla distribuovat ostatním učitelkám výtvarné výchovy prvního stupně dotazníky s otevřenými otázkami (Příloha 1), který byl vypracován v globální platformě na tvorbu dotazníků Survio.

Průzkum mezi rodiči probíhal nejprve formou dotazníkové šetření. Zpracovaný dotazník (Příloha 2) opět v platformě Survio jsem s pomocí kolegů rozeslala všem rodičům našich žáků. K dispozici byl i tištěný dotazník pro případ, že by některý rodič nedisponoval

¹⁷ Obec Strančice se nachází jihovýchodně od Prahy, 6 km od Říčan a k 1. 1. 2022 zde žije 2 600 obyvatel.

¹⁸ O škole - Základní škola Emila Kolbena, příspěvková organizace. *Základní škola Emila Kolbena, příspěvková organizace - Základní škola Emila Kolbena, příspěvková organizace* [online]. Copyright © 2022 [cit. 26.11.2022]. Dostupné z: <https://www.skolastrancice.cz/o-skole/>

dostatečnými technologiemi. Do ZŠ Strančice jsem se souhlasem paní ředitelky adresovala dotazník třídním učitelům, kteří byli zároveň paní ředitelkou pověřeni další distribucí jednotlivým rodičům. Tento dotazník byl před samotnou distribucí ověřen předvýzkumem mými kolegy, ve kterém jsem zjišťovala srozumitelnost dotazníku a pochopení jednotlivých otázek. Otázky formulované v dotazníku byly charakteru otevřených a polozavřených otázek, aby poskytly respondentům volnost při vyjádření.

V další fázi jsem osobně oslovila několik rodičů pro zprostředkování osobního rozhovoru s cílem zjistit podrobnější a detailnější informace.

4.2 Rozhovory s učiteli

V této části výzkumu jsem se zaměřila na učitele výtvarné výchovy. Cílem bylo především zjistit, jaké je jejich pojetí výuky, které má vliv na celkový výstup tohoto předmětu. Jejich přístup, metody a také komunikace působí na jednotlivé rodiče a částečně i ovlivňuje jejich vnímání výtvarné výchovy. Zároveň mě zajímaly zkušenosti z praxe v souvislosti s komunikací s rodiči a projevovaného zájmu o tento předmět.

Osobní rozhovory byly uskutečněny s mými třemi kolegyněmi vyučujícími výtvarnou výchovu a jednou kolegyní ze ZŠ Strančice, která v dané době vyučovala ve druhém ročníku (dále kolegyně A). Na zaslané dotazníky mi odpověděly 3 učitelky. Jednotlivé odpovědi v další části shrnu v jednom komentáři, případně vyzdvihnu zajímavá zjištění. Pro jednodušší orientaci budou použity zkratky škol – ZŠ-M jako základní škola Mirošovice a ZŠ-S jako základní škola Strančice.

4.2.1 Interpretace výsledků

Otázka č. 1: Jaká je délka vaší praxe?

Na úvod mě zajímalo, jaká je délka praxe jednotlivých respondentů, neboť i ta má vliv na učitelovo pojetí výuky. To se během let formuje, vyvíjí a mění. Jiný přístup má úplný nováček a jiný zase zkušený pedagog s dlouholetou praxí.

Rozpětí učitelské praxe bylo u respondentů široké, od 5 do 33 let.

Otázka č. 2: Byla výtvarná výchova při studiu Vaším profilovým předmětem, specializací?

ZŠ-M: Žádná z kolegyně nestudovala výtvarnou výchovu jako specializaci.

ZŠ-S: Pouze jedna respondentka uvádí, že nemá žádnou specializaci nebo zaměření na výtvarnou výchovu, další dvě mají již i letitou praxi a kolegyně A je čerstvou absolventkou studia Učitelství pro I. st. ZŠ se specializací na VV.

Otázka č. 3: Jaké je Vaše pojetí výtvarné výchovy?

ZŠ-M: Kreativita a individuální přístup.

- Nabízet různé techniky vyjadřování, rozvíjet smysl pro umění.
- Učit dítě vnímat krásu kolem sebe a dát mu možnost k sebevyjádření pomocí různých výtvarných technik, přispívat k jeho všeobecnému vzdělávání.

ZŠ-S: Budování sebedůvěry při vlastním výtvarném vyjadřování a posílení vztahu k umění.

- Kreativita a zážitky.
- Možnost vyzkoušet si.
- Otevřenost. Otevřenost k dynamickým změnám ve společnosti, otevřenost při komunikaci se žáky (zohlednění jejich potřeb a zájmů, respekt k individualitě jedince), otevřenost k metodám a formám vzdělávání i otevřenost ke všem podnětům, se kterými se žáci setkávají.

Jak již bylo zmíněno, učitelovo pojetí výuky je individuální a subjektivní. Každý učitel vkládá do výuky své představy, ideje a zkušenosti, ale měl by respektovat daný školní vzdělávací program a jeho výstupy a cíle, tak aby žáky rozvíjel ve všech oblastech. Kolegyně zohledňují individuální přístup k žákům, kladou důraz na rozvíjení kreativity a poskytování různorodých možností k sebevyjádření s ohledem na individualitu a potřeby jedince. Učivo a výstupy jsou zpracovány v tematických plánech, podle kterých v daném školním roce postupují.

Otázka č. 4: Jaký má podle Vás VV význam ve vzdělávání žáků?

Na tuto otázku odpověděly všechny dotazované kolegyně celkem jednoznačně. Výtvarnou výchovu vnímají stejně důležitou jako ostatní vyučované předměty. Přisuzují jí důležitý význam pro rozvoj vnímání umění a kultury, rozvoj tvořivosti a vizuální gramotnosti. Poskytuje žákům prostor pro seberealizaci a sebevyjádření a celkově rozvíjí osobnost.

Je důležité, že jsou si všechny učitelky vědomy významu výtvarné výchovy v rozvoji žáků a k výuce s tímto vědomím přistupují.

Otázka č. 5: Jak často pořádáte v rámci VV akce typu návštěvy výstav, galerií, edukačních programů atd.?

Odpovědi na tuto otázku se u všech respondentek poměrně dosti shodují. Akce tohoto typu probíhají 1 x, max. 2 x ročně. Jako důvod malé četnosti všechny jednoznačně uvádějí vzdálenost a dostupnost institucí od místa školy. Nabídka v místě obou škol je minimální a za kulturou se dojíždí do Prahy, případně do Říčan. To je ovšem časově náročné a s přepravou zabere taková akce celý den. Navíc je potřeba tyto programy vybírat rovnoměrně a poskytnout žákům vzdělávání ve všech oblastech, nejen výtvarné výchově. Množství edukačních programů však také značně zasahuje do finančních rozpočtů rodin, a ne všichni jsou ochotni nebo mohou tak často vstupy a jízdné hradit.

Otázka č. 6: Máte dostatečné zázemí pro výuku VV na vaší škole?

V ZŠ-M jsou paní učitelky s výtvarným zázemím spokojené a nemají k němu žádné výhrady. Žáci mají být vybaveni kufříkem se základními výtvarnými potřebami. Pokud je potřeba nějaký specifický materiál, pořizuje se na školu. Většinou však učitelky pracují s výbavou, která je k dispozici. Škola nedisponuje speciální výtvarnou učebnou a výuka probíhá ve třídách. I když by se mnohým líbila, je to pro většinu malých škol luxusní záležitost.

V ZŠ-S je výtvarná výchova rovněž vyučována v kmenových třídách a žáci si také obstarávají základní výtvarné pomůcky na začátku školního roku sami. Některé pomůcky si učitelé hradí z třídního fondu, ale uvítali by lepší vybavení. Také se shodují na nedostatečném prostoru ve třídách a zmiňují chybějící výtvarný ateliér a málo prostoru na prezentaci výtvarných prací.

Souhlasím s kolegyněmi, že specializovaná vybavená učebna by velmi podpořila výuku výtvarné výchovy, ale v současné době, kdy se školy potýkají s nedostatkem míst a učeben pro své žáky, není tato potřeba prioritní. Rovněž vybavení škol výtvarným materiálem a pomůckami je záležitostí financí, a přestože je trh nasycen bohatou nabídkou zajímavých a moderních výtvarných potřeb, není v silách škol všechn takovýto materiál z finančních důvodů nakupovat.

Otázka č. 7: Probíhá Vaše komunikace s rodiči i v této oblasti? Jakým způsobem?

ZŠ-M: Komunikace na téma výtvarné výchovy mezi mými kolegyněmi a rodiči téměř neprobíhá. Pokud k nějakému kontaktu dojde, jedná se většinou o požadavek na doplnění výtvarných pomůcek, kterými mnozí žáci často nedisponují. Výtvarné práce jsou vystaveny ve třídách a v chodbách školy a rodiče je mají možnost prohlédnout, pokud do těchto prostor zavítají.

ZŠ-S: Pokud jsou učitelky s rodiči ve spojení, jedná se spíše o komunikaci ohledně zajištění či doplnění pomůcek. Jedna z učitelek kontaktuje rodiče v případě, že shledává u dítěte výrazný talent, o kterém chce rodiče informovat. Kolegyně A přiznává, že komunikace neprobíhá a je záležitostí obou stran. Z jejího pohledu jeví rodiče zájem jen o hlavní předměty a ona postrádá dostatek času na třídních schůzkách či konzultacích o této oblasti hovořit. Přímý kontakt s rodiči je také omezen, ti se do prostor do školy, kde jsou výtvarné práce vystaveny, málokdy dostanou.

Komunikace s rodiči je v této oblasti velmi opomíjena a domnívám se, že se jedná o záležitost oboustrannou. Rodiče se zpravidla zajímají o výsledky v hlavních předmětech a do školy mnohdy chodí řešit jen problémy. Většina ani neočekává, že by v tomto předmětu mohl nastat nějaký problém k řešení, natož dvojka na vysvědčení, a spokojí se s ukázkou výtvarných prací na konci školního roku. Třídní učitel, pokud výtvarnou výchovu v dané třídě nevyučuje, také s rodiči spíše řeší prospěch v hlavních předmětech a chování a na výtvarnou výchovu málokdy vzpomene.

Pro budování dobrých vztahů a příznivého klima školy je vhodné zapojit rodiče více do života školy a nekomunikovat s nimi pouze v případě vyskytnutí se nějakého problému.

Výtvarná výchova se nabízí s možností navázání vztahů a příležitostí ke komunikaci, kterou je třeba využít.

Otázka č. 8: Mají rodiče zájem o výtvarnou výchovu a tvorbu jejich dětí? Jaký je jejich přístup k tomuto předmětu?

Zajímalo mě, jak vidí a vnímají učitelé zájem rodičů o výtvarnou výchovu. Zde se jejich odpovědi rozcházejí, i v rámci jedné školy.

ZŠ-M: Všechny mé kolegyně vnímají zájem rodičů o VV odlišně. Jedna zastává názor, že rodiče tento předmět nezajímá, že jsou zaměřeni na hlavní předměty a výtvarnou výchovu vnímají jako druhořadý oddychový předmět, který nemají potřebu řešit. Druhá kolegyně přisuzuje zájem spíše rodičům, kteří spatřují nějaký výtvarný talent svého dítěte. Poslední kolegyně vnímá zájem o VV u většího počtu rodičů. Jsou to však spíše rodiče, kteří vyzvedávají své dítě v družině a při té příležitosti nahlédnou na nástěnky, případně je k nim zavede dítě samo.

ZŠ-S: V sousední škole jsou názory podobně různorodé. Část se domnívá, že se rodiče o tento předmět zajímají, mají radost z práce dětí a přistupují k němu stejně jako k ostatním předmětům, neboť se stejnoměrně podílí na celkovém průměru. Kolegyně A však zastává názor opačný. Dosud se nesečkala s žádným rodičem, který by projevil zájem o tvorbu svých dětí. Zkušenosti má i takové, že někteří rodiče vyhazují složku s výkresy na konci školního roku přímo do koše s komentářem, že „ani nechtějí tyto věci tahat domů“.

To, jaký rodiče zastávají názor k tomuto předmětu, souvisí samozřejmě i s tím, o jakou rodinu se jedná. Z teoretické části práce víme, že rodiny se různí, mají jiné hodnoty a priority a mohou se potýkat s mnoha problémy. Proto se navenek může zdát, že rodiče zájem nejeví, obzvláště sejde-li se v jedné třídě více problémových rodin.

Z vlastní praxe mohu potvrdit, že pokud se rodiče nezajímají, jsou to v převážné míře rodiny problémové. Tito rodiče však nejeví zájem o školní výsledky svého dítěte všeobecně. Dále se domnívám, že přístup rodičů lze změnit právě dobře nastavenou komunikací a spoluprací a vhodně volenou motivací a zapojením žáků. Pokud sami žáci vnímají výtvarnou výchovu pozitivně, mají možnost se výtvarně vyjadřovat a sdílet své emoce, zážitky a radost z tvorby, zcela jistě se o ně budou chtít podělit i doma a přenést je

na rodiče. Pokud i přesto někteří rodiče bezcitně vyhodí výtvarné práce do koše, je to opravdu politováníhodné.

Otázka č. 9: Setkali jste se někdy s rodičem, který chtěl nějakým způsobem ovlivnit výuku (doporučení, nabídka spolupráce, nabídka společné akce, stížnost atd.)?

Pokud jsou dobře nastavené vzájemné vztahy a komunikace s rodiči a škola je rodičům otevřená, mohou se rodiče zapojit i přímo do výuky a podněcovat nápady na různé činnosti. Rodiče mohou vést různé přednášky a besedy dle vlastního kariérního zaměření, mohou pomáhat s různými workshopy či projekty nebo jen nabízet zajímavé nápady a tipy do některých hodin. Jak se zapojují v oblasti výtvarné výchovy, bylo tématem další otázky.

ZŠ-M: V minulosti byl některým mým kolegyním dán tip na zajímavou výstavu, jinak se rodiče do výuky nezapojují.

ZŠ-S: Kolegyně s letitou praxí se mohou pochlubit více aktivními rodiči. Setkaly se s maminkami, které se podílely na společném tvoření nebo pomáhaly s prezentací fotografií. Maminka keramička dokonce připravila pro žáky workshop zaměřený na seznámení žáků s keramikou.

Pokud by rodiče s nějakými nabídkami do výuky hodin přicházeli, uvítaly by to kolegyně vřele. Realizace nějaké přednášky či workshopu přímo v místě školy by ušetřila mnoho starostí s dopravou a časovou dotací, které jsou největší příčinou malé návštěvnosti akcí tohoto typu. Opět je důležité dát rodičům k tomuto zapojení prostor a příležitost.

Otázka č. 10: Jak jste vnímali pozici výtvarné výchovy během distanční výuky?

Výtvarná výchova byla v době distanční výuky na řadě škol opomíjena. Respondentky také uvádějí její význam s ohledem na nově nastalou náročnou situaci ve školství jako nepodstatný. Jako vyučovací předmět byla odsunuta na pokraj zájmu. Některé však viděly i její přínosy pro žáky. Uzavření škol a omezení společenského života bylo pro mnohé stresující a výtvarná tvorba byla příležitostí pro relaxaci a uvolnění napětí. Zároveň nabízela žákům možnost pestřejšího trávení volného času, než hraním na počítači.

Otázka č. 11: Jakým způsobem probíhala distanční výuka VV a případně, jak žáci spolupracovali?

Výtvarná výchova procházela v době distanční výuky nelehkým obdobím. Na řadě škol vůbec nebyla vyučována a byla upozaděna. Školy postupovaly podle doporučení ministerstva školství, ale o konečném průběhu rozhodovali ředitelé škol. Jak probíhala výuka na sledovaných školách, jsem zjišťovala v další otázce.

ZŠ-M: Rozvržení a organizaci distanční výuky přenechala paní ředitelka v kompetenci třídních učitelů. Důraz byl kladen dle doporučení MŠMT na profilové předměty, o zařazení výtvarné výchovy rozhodoval učitel dle svého zvážení. Vzhledem k náročnosti online výuky a zatížení rodičů nebyla výtvarná výchova ve dvou ročnících vůbec zařazena, byla v dané situaci považována za zanedbatelnou. Ohled byl brán především na rodiče, pro které nebyla tato doba jednoduchá a velká část školních povinností byla přenesena i na ně. V jedné třídě zadávala kolegyně pouze dobrovolné úkoly cca 1 x do měsíce, ve čtvrtém ročníku učitelka VV písemně zadávala s odůvodněním, že je třeba dodržet nějaké pracovní návyky a vykazovat výsledky. Já osobně jsem posílala dobrovolné výzvy přizpůsobené možnostem a zájmu žáků a v každém měsíci jsem vyžadovala alespoň jedno splnění.

ZŠ-S: V první fázi uzavření škol probíhala výuka formou zadávání dobrovolných prací. V druhé etapě, kdy již byla distanční výuka uzákoněna jako povinná, pokračovaly učitelky nadále se zadáváním dobrovolných úkolů. Samy konstatují, že takováto forma práce žáky nebavila a samy v ní neviděly smysl. Jedna kolegyně však pravidelně posílala zadání práce a hodnotila slovně i známkou. Žáci údajně spolupracovali výborně.

Názor na zařazení výtvarné výchovy v distanční výuce se na školách velmi lišil. Některé se snažily zachovat stávající rozvrh a vyučovaly všechny předměty, některé školy rozvrhy redukovaly a zařadily jen profilové předměty. Je těžké hodnotit, které rozhodnutí bylo to správné. Byla to pro všechny velmi náročná doba a nikdo nevěděl, jak dlouho bude trvat. Na jedné straně byl ohled učitelů na zatížené rodiče, kteří obzvláště dětem prvního stupně museli pomáhat s úkoly, na druhé straně byla snaha učitelů zachovat u žáků pracovní režim a návyky a poskytnout jim příležitost se výtvarně vyjadřovat a uvolnit emoce související s tímto stresovým obdobím. Ať se školy přiklonily ke kterémukoliv přístupu, nebylo

v jejich silách vyhovět všem podle představ a potřeb. Jak rodiče vnímali výtvarnou výchovu v době distanční výuky, se dozvíme v další části výzkumu.

4.2.2 Shrnutí výzkumu mezi učiteli

Tato výzkumná sonda byla věnována učitelům a jejich pohledu na výtvarnou výchovu. Cílem bylo zjistit, jak ke svému předmětu přistupují a jaký mu dávají význam, jak vnímají postoje rodičů a především, zda mezi nimi probíhá nějaká komunikace na tomto poli. Částečně jsem se zaměřila i na průběh během distanční výuky, která byla aktuálním tématem.

Na obou školách přistupují učitelky ke svému předmětu svědomitě a jsou si vědomy významu výtvarné výchovy ve vzdělávání. Svým pojetím výuky výtvarné výchovy podporují rozvoj tvořivosti žáků a jejich uplatňování subjektivity. I když shledávají určité překážky výuky, především zajištění četnějšího počtu návštěv výstav či galerijních edukací, probíhá výuka podle předem vypracovaného plánu se začleněním závazných výstupů a obsahů učiva.

Distanční výuka zasáhla významně do vzdělávacího procesu, a i na těchto dvou sledovaných školách prošla výtvarná výchova nelehkým obdobím. Učitelé postupovali s ohledem na možnosti žáků a rodičů a výtvarnou výchovu zařazovali tam, kde to bylo přijatelné. Distanční forma také všem nevyhovovala a raději ji na dočasnou dobu vynechali.

Vnímání zájmu rodičů o výtvarnou výchovu se u respondentek rozchází. Některé zastávají názor, že je výtvarná výchova pro rodiče druhořadým předmětem, o který se vůbec nezajímají. Druhá část vidí zájem rodičů výraznější, registrují především rodiče prohlížející si nástěnky s výtvary dětí. Jejich názory však vychází jen z pozorování a přímých zkušeností s rodiči, chybí jim hlubší pohled do rodinného soukromí, kde může být téma výtvarné výchovy často diskutováno. Zkušenosti s vyhozenými výtvarnými pracemi jsou však důkazem toho, že ne pro všechny rodiče je výtvarná výchova důležitá a nepřisuzují jí žádný velký význam.

Komunikace s rodiči ohledně výtvarné výchovy a tvorby dětí téměř neprobíhá. Nastává až při vyskytnutí se nějakého problému, zpravidla při žádosti o doplnění chybějících

pomůcek. Potřeby pravděpodobně nejsou na obou stranách a ani dnešní uspěchaná doba tomu nijak nepřispívá. Pokud rodiče vidí určitý talent nebo mají zájem o další rozvoj svého dítěte, většinou neoslovují učitele výtvarné výchovy, ale obrací se na uměleckou školu či soukromé lektory.

I když dnešní školství nabízí rodičům možnost zapojit se do života školy, většina rodičů se příliš často neangažuje a přenechává organizaci a výuku na učitelích. Proto je milé a pozitivní, že se občas někteří rodiče s tipem na zajímavou výstavu nebo nabídkou společného tvoření podělí a přispějí k obohacení výuky. Tato oblast spolupráce je zajisté podmíněna zájmem rodičů o umění, zaměřením jejich profese a taktéž již zmiňovanou lokalizací školy.

Z uskutečněných rozhovorů s učiteli a shrnutí dotazníků je patrné, že i když si učitelé uvědomují význam výtvarné výchovy ve vzdělávání, nemá tento předmět ve srovnání s profilovými předměty na školách pevnou pozici a není předmětem hlavního zájmu rodičů.

4.3 Výzkum mezi rodiči žáků

Výzkumná sonda mezi rodiči žáků byla zaměřena na sběr, popis a analýzu názorů a postojů rodičů k výtvarné výchově. Zajímalo mě, jaký význam rodiče výtvarné výchově přisuzují, jaká mají od tohoto předmětu očekávání, jak své dítě v této oblasti podporují a jak vnímali výtvarnou výchovu během distanční výuky.

Výzkum byl prováděn na prvních stupních dvou zvolených škol na konci školního roku 2020/2021, který byl značně poznamenán distanční výukou. Dotazníky byly mezi rodiče distribuovány prostřednictvím třídních učitelů, které byly provázeny průvodním dopisem s laskavou prosbou o vyplnění a pomoc při realizaci průzkumu. Návratnost dotazníků však nebyla příliš velká. V ZŠ Mirošovice reagovalo celkem 43 respondentů, což je zhruba šedesátiprocentní návratnost. Malou odezvu jsem ze ZŠ Strančice očekávala, jelikož jsem byla pro rodiče cizí, neznámá osoba. Dotazník mi vyplnilo pouhých 20 rodičů. Vzhledem k poměru velikosti obou škol však toto číslo pro základní srovnání postačuje.

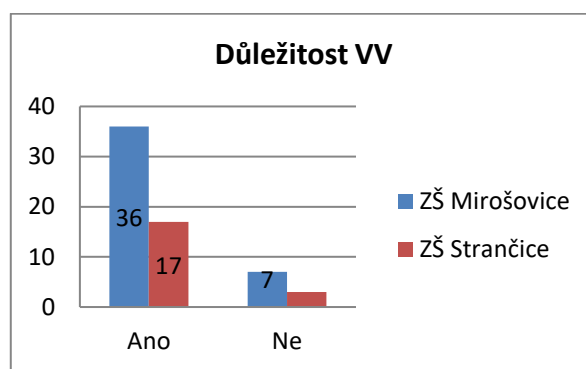
V ZŠ Mirošovice jsem ještě přímo oslovila několik rodičů s prosbou o osobní rozhovor místo dotazníku. V mém třetím ročníku se mi podařilo uskutečnit dva rozhovory, v pátém ročníku tři rozhovory.

V následující části opět shrnu odpovědi na jednotlivé otázky, které dle potřeby rozdělím zvlášť pro každou školu. Výsledky rozhovorů s rodiči vyzdvihnu v případě zajímavých zjištění, v mnohém se shodují s odpověďmi ostatních respondentů a není potřeba zvláštního komentáře.

4.3.1 Interpretace výsledků výzkumu

Otázka č. 1: Je podle Vás výtvarná výchova jako vyučovací předmět ve škole důležitá?

Ze zaznamenaných odpovědí v dotaznících vyplývá příznivé zjištění, že větší procento rodičů považuje výtvarnou výchovu za důležitý vyučovací předmět. Celých 84 % rodičů odpovědělo ano, pouze 16 % respondentů neshledává výtvarnou výchovu důležitou. Z osobních rozhovorů odpověděli rovněž všichni ano (je důležité dítě rozvíjet ve všech oblastech).

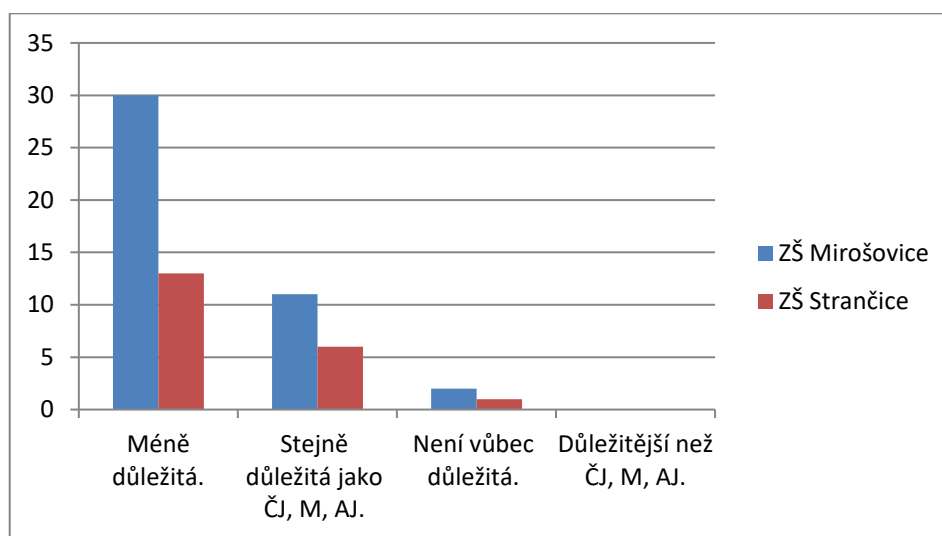
Graf č. 1: Důležitost VV.

Otázka č. 2: Na jaké místo ve srovnání s ostatními předměty ji řadíte?

Přestože rodiče vnímají výtvarnou výchovu jako důležitý vyučovací předmět, mezi ostatní předměty ji na první pozici příliš neřadí. Stejnou důležitost jako hlavním předmětům (český jazyk, matematika, cizí jazyk) jí přiřazuje 27 % respondentů. Jako méně důležitou ji vyhodnotilo 68 % dotazovaných a 5 % ji neshledává důležitou vůbec. V přímém

dotazování zařazují VV mezi hlavní předměty jen 2 rodiče. Jako důvod uvedli, že je důležité dítě rozvíjet ve všech oblastech a kultura je součástí života. Ostatní jsou zaměřeni více na exaktní vědy a uvádí, že je důležitější umět psát, počítat a cizí jazyk, s výtvarnou výchovou se mohou setkat i při jiných příležitostech.

Tyto výsledky korespondují s výzkumem veřejného mínění uskutečněným v roce 2008 pedagogickou fakultou Univerzity Karlovy, ve kterém získala výtvarná výchova podprůměrné hodnocení a veřejností byla posuzována jako méně důležitá.

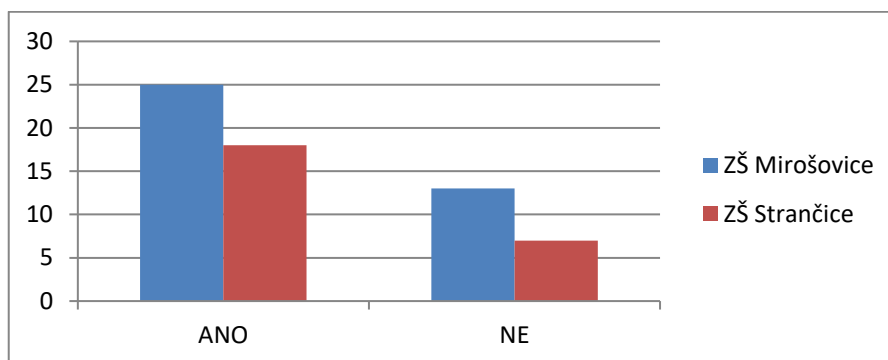

Graf č. 2: Na jaké místo ve srovnání s ostatními předměty rodiče VV řadí.

Otázka č. 3: Víte, co to jsou rámcové a školní vzdělávací programy?

Rámcové vzdělávací programy jsou závazné dokumenty, podle kterých si školy upravují vlastní školní vzdělávací programy. Přestože jsou v médiích často diskutované v souvislosti s novou vzdělávací politikou, laickou veřejností nemusí být vůbec vnímány. Jak jsou v této oblasti zkušenosti naši rodiče, bylo tématem další otázky.

Odpovědi prozrazují, že větší polovina rodičů eviduje existenci rámcových vzdělávacích programů a přinejmenším o nich někde slyšela. Z přímých dotazů je zřejmé, že rodiče sledují aktuální problematiku školství ve zpravodajství a ví, o co se jedná.

Graf č. 3: Znalost RVP a ŠVP

Otázka č. 4: Zajímali jste se někdy, jaké jsou v těchto programech výstupy a cíle VV?

I když jsou si rodiče existence rámcových vzdělávacích programů vědomi, téměř nikdo se o jejich bližší obsahy nezajímá (87 %). Ani přímo dotazovaní rodiče nikdy RVP nevyhledávali. Jako důvod uvádí nepotřebnost. Obsahy jsou důležité pro pracovníky školství, kteří s nimi pracují. Jako rodiče nespátřují potřebu znát blíže tyto dokumenty, obsahy a učivo nechávají v kompetenci příslušných škol.

Otázka č. 5: Co má podle Vašeho názoru výtvarná výchova dětem poskytovat, co se mají učit?

Rodiče se o obsahy rámcových vzdělávacích programů, kde jsou definovány očekávané výstupy a učivo, příliš nezajímají. Proto jsem chtěla zjistit, co je podle nich smyslem výtvarné výchovy, co má žákům předávat a v čem je rozvíjet.

ZŠ Mirošovice:

- Rozvíjet kreativitu, fantazii, představivost.
- Budovat kladný vztah k umění.
- Seznamovat s výtvarnými technikami a uměleckou tvorbou.
- Poskytovat prostor pro relaxaci a odpočinek, má to být oddechový předmět.
- Poskytovat radost z tvořivé práce.
- Rozvoj estetického vnímání.
- Rozvoj jemné motoriky.
- Naučit se samo vyjádřit jinak než slovy.

ZŠ Strančice:

- Seznámení s výtvarnými technikami a výtvarným uměním.
- Rozvoj fantazie, tvořivosti a kreativity.
- Naučit se samo vyjádřit.
- Poskytnout relaxaci a uvolnění.
- Naučit kreslit, různé postupy kreslení a malování.

Rodiče:

- Vyjádřit se jinak než slovy, vyzkoušet si jiné techniky, se kterými se dítě běžně neseťká.
- Ukázat možnosti, jak se dá tvořit. Na 1. stupni především probudit nadšení, později předkládat různé způsoby tvorby.
- Odreagování se od ostatního učiva, klid, relaxace, rozvoj jemné motoriky a estetického citění.
- Naučit výtvarné techniky a rozvíjet fantazii.

Výše uvedené body jsou nejčastějšími odpověďmi rodičů, které se pouze lišily svojí formulací. Jednoznačně vede rozvoj fantazie a kreativity. Mnozí rodiče přisuzují výtvarné výchově relaxační podobu a vnímají ji jako protipól hlavních předmětů, ve které si mají odpočinout a pročistit hlavu. Je pozitivní, že téměř nikdo z odpovídajících nemá představu o tom, že výtvarná výchova má žáky jen naučit kreslit, např. postavy, portréty, zvířata apod. Odpovědi respondentů se dotýkají i některých definic uváděných v rámcovém vzdělávacím programu (např. rozvíjení tvořivosti v procesu osvojování světa s estetickým účinkem, rozvíjení nonverbálního vyjadřování v tvořivých činnostech). Z odpovědí lze soudit, že rodiče jsou si významu výtvarné výchovy pro všestranný rozvoj jedince vědomi a zároveň spatřují všechny jeho možnosti a přínosy.

Otázka č. 6: Co očekáváte od učitele VV?

Každý vyučovací předmět je nějakým způsobem specifický a vyžaduje vlastní přístup výuky. Rodiče mají zajisté své představy o výuce těchto předmětů a také toho, co od učitelů v daném předmětu očekávají. Co by měl učitel žákům poskytnout v předmětu VV je náplní této otázky.

ZŠ Mirošovice:

- Kreativitu
- Umět motivovat a nadchnout pro tvoření, neodrazovat.
- vést děti k tvořivosti.
- Seznámí žáky se základními výtvarnými technikami i netradičními materiály.
- Zábavnou a různorodou výuku.
- Podporu, trpělivost a inspiraci.
- Rozvoj pozitivního vztahu k umění.

ZŠ Strančice:

- Kreativita a kladný přístup.
- Svoboda při tvoření, tolerance.
- Zábavný přístup, motivace.
- Nabízet různé výtvarné techniky, předat své zkušenosti.
- Naučit kreslit, malovat.

Rodiče:

- Především, že nebude známkovat, ale že podpoří snahu a bude žáka rozvíjet, podporovat a ukáže způsoby všem, i těm, kteří nemají tolik talentu.
- Probudí nadšení tvořit. Nebude kritizovat, pokud to nebude podle obecných představ.
- Kreativita.
- Nechá dítě volně tvořit, nebude zasahovat.

Protože rodiče očekávají od výtvarné výchovy především rozvoj kreativity, fantazie a tvořivosti, je pochopitelné, že kreativitu budou požadovat i na učiteli. Učitel nemá dítěti bránit v procesu tvorby a omezovat ho, naopak mu má poskytnout volnost. Měl by žáky dobře motivovat a navést je při tvorbě tak, aby měli všichni radost a prožitek z vlastní práce. Zároveň by měl poskytovat dostatek různorodých příležitostí a seznamovat žáky s možnostmi, které výtvarná tvorba nabízí.

Zajímavý názor zazněl při osobním rozhovoru, a to problematika známkování. Zmíněný rodič je zásadně proti známkování tohoto předmětu. Učitel nemůže hodnotit subjektivní

vyjádření žáka pomocí výtvarné tvorby, protože nelze tvrdit, že je něco špatné. Jako vhodné řešení se zde nabízí práce se žákovským portfoliem, které umožňuje jiné metody hodnocení.

Otázka č. 7: V čem vidíte přínos VV pro rozvoj Vašeho dítěte?

Každý vyučovací předmět má svůj daný cíl a podílí se určitou měrou na rozvoji a vzdělávání žáků. V čem spatřují přínos výtvarné výchovy rodiče žáků, jsem sledovala v této otázce.

ZŠ Mirošovice:

- Rozvoj představivosti, fantazie, kreativity.
- Radost a zážitek z tvorby, uvolnění, relax, odpočinek.
- Seznámení s výtvarnými technikami.
- Rozvoj estetického vnímání a vztahu k umění.
- Rozvoj jemné motoriky.
- Rozvoj samostatnosti.

ZŠ Strančice:

- Rozvíjení kreativity, fantazie.
- Zábava, odpočinek, uvolnění.
- Použití nových výtvarných technik a materiálů.
- Rozvíjení jemné motoriky.

Rodiče:

- VV rozvíjí jiné, neexaktní schopnosti.
- Rozvíjí kreativitu, zručnost, vnímání estetická.
- Rozvíjí fantazii.
- Rozšiřuje znalosti o světě, rozvíjí kreativitu.

Tato otázka úzce souvisí s otázkou č. 5 a odpovědi jsou si velmi podobné. To, co očekávají rodiče od učiva výtvarné výchovy, se v mnohém shoduje s tím, jaké přínosy pro rozvoj žáků jí prisuzují. Ze všech zaznamenaných odpovědí se opět nejčastěji objevuje názor, že

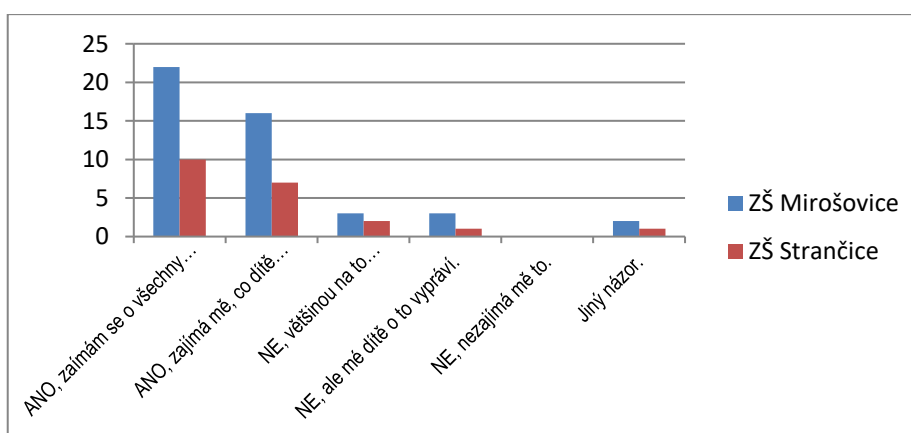
výtvarná výchova pozitivně působí na rozvoj kreativity. Rodiče se také domnívají, že rozvíjí jemnou motoriku, vede dítě k samostatnému vyjadřování a také buduje estetické vnímání a uvědomování si hodnoty uměleckých děl.

Otázka č. 8: Zajímáte se o to, co Vaše dítě dělá ve škole při VV?

Jak je patrné z grafu č. 5, rodiče o výtvarnou výchovu zájem mají. Zajímají se o všechny předměty (49 %), kterým je dítě vyučováno, a zajímají se i o výsledky jeho tvorby (35 %). Jen malé procento uvádí (8 %), že se málokdy vzpomene zeptat, ale děti jim o tom vždy samy vypráví (6 %).

Také z osobně dotazovaných rodičů 4 odpověděli, že se zajímají o všechny předměty stejnou měrou a záleží jim na tom, co jejich dítě ve škole dělá a čemu se věnuje. Poslední dotazovaný (dále rodič R) se o VV příliš nezajímá, jen pokud se dítě zmíní samo.

Projevovat zájem o výsledky svého dítěte ve vzdělávacím procesu je důležitou součástí výchovy dítěte a neměl by být opomíjen. Dítě potřebuje být chváleno, vyslyšeno a pochopeno, a to ve všem, čemu se věnuje a co dělá. Je pozitivní, že se většina rodičů zajímá i o výtvarnou výchovu, která je nedílnou součástí výuky a díky které mají možnost blíže poznávat své dítě a jeho vnitřní svět. Pro dítě je tento zájem důležitý, potřebuje sdílet svoje emoce a prožitky i se svými rodiči, nepracuje jen pro známku do žákovské knížky. Tento fakt bylo možné sledovat i v průběhu uskutečněné Výstavy výtvarných prací (viz. Kapitola 5 - Vzdělávací projekty), kdy děti s nadšením a hrdostí představovaly rodičům svoji tvorbu, která v té chvíli nabyla důležitého významu a smyslu.

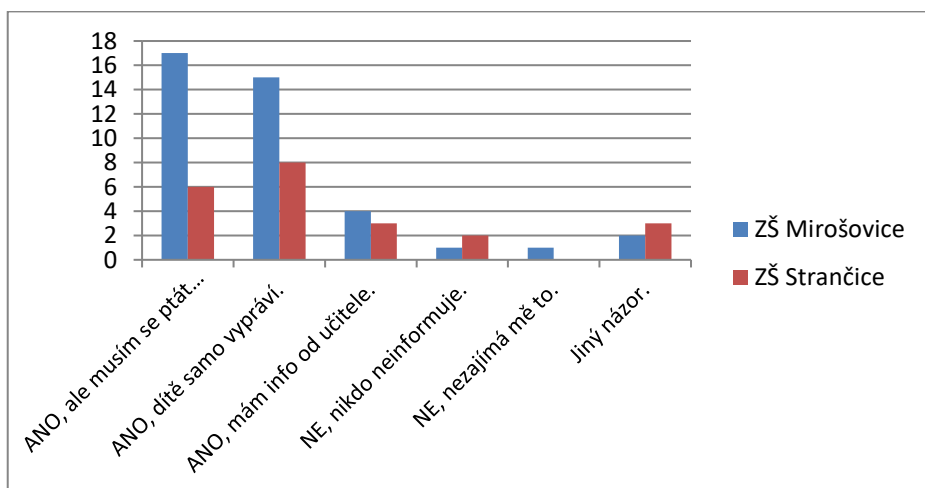
Graf č. 4: Zájem o obsah VV ve škole.

Otázka č. 9: Jste dostatečně informováni o VV vašeho dítěte?

Informovanost o tom, co dítě při hodinách výtvarné výchovy dělá, je pro rodiče dostačující. Děje se nejvíce formou přímého vyprávění dítěte o proběhnuté hodině (35 %), nebo formou dotazů ze strany rodiče (35 %). V některých případech dostávají rodiče i informace od učitele (11 %), někteří se dovídají o obsahu hodiny například ze žákovské knížky, sledováním nástěnek nebo domů donesených výkresů.

Při osobních rozhovorech se většinou rodiče přiklánějí tomu, že jim dosavadní komunikace dostačuje, nikdy nad ní nepřemýšleli a jsou spokojeni s tím, co jim dítě řekne. Nemají potřebu být v této oblasti průběžně informováni o každém pokroku, hlavní pro ně většinou je, aby děti výtvarná výchova bavila a tvořily s nějakým prožitkem.

Zda by rodiče chtěli být více informováni, například ze strany učitele, a jakým způsobem, je obsahem další otázky.

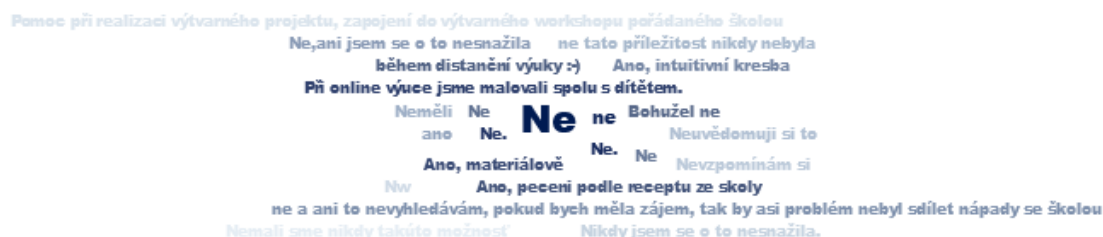
Graf č. 5: Informovanost o VV.

Otázka č. 10: Jak byste chtěli být informováni?

Rodiče jsou s informovaností o dění ve výtvarné výchově celkem spokojeni. Pokud projevují zájem, ptají se svého dítěte, případně je informuje samo. Odpovědi na tuto otázku v hojné míře tento fakt podporují, rodiče jsou informováni dostatečně a zcela jim to postačuje. Pro některé to není podstatné, nepřemýšleli o tom nebo nemají očekávání. Několik respondentů však uvádí, že komunikace s učitelem prostřednictvím mailu či elektronické žákovské knížky by byla milá.

Zde se opět vyskytl zajímavý podnět ohledně výsledných prací. Na naší škole je zvykem všechny výtvarné práce během roku ukládat a žáci je dostávají domů v jedné složce až na konci školního roku. Během své několikaleté praxe jsem však vysledovala, že to není vhodná varianta. Žáci mají potřebu svůj výtvar ukázat v okamžiku, kdy jej vytvořili a jsou ještě plni emocí. Často mě prosili, že si ho chtějí hned odnést domů. Na konci školního roku si totiž mnozí svůj výkres ani nepoznají, nevzpomínají si již, co vlastně kreslili a všechny emoce jsou pryč. Toto potvrzuje i několik odpovědí rodičů, kteří by uvítali možnost vidět tvorbu dětí dříve než na konci roku. Sami potvrzují, že se pak o ní s dítětem lépe komunikuje. Pokud to prostory školy neumožňují a není reálné umístit výtvarné práce na všem přístupné místo, nabízí se učitelům dvě možnosti, jak rodičům poskytnout náhled. Může posílat práce hned domů, nebo je možné sdílet s rodiči nějakou galerii, kde budou výtvarné práce nahrány. Rodiče, kteří se zajímají o práci svých dětí, určitě tuto možnost ocení.

Otázka č. 11: Měli jste někdy příležitost se vložit do hodiny VV?

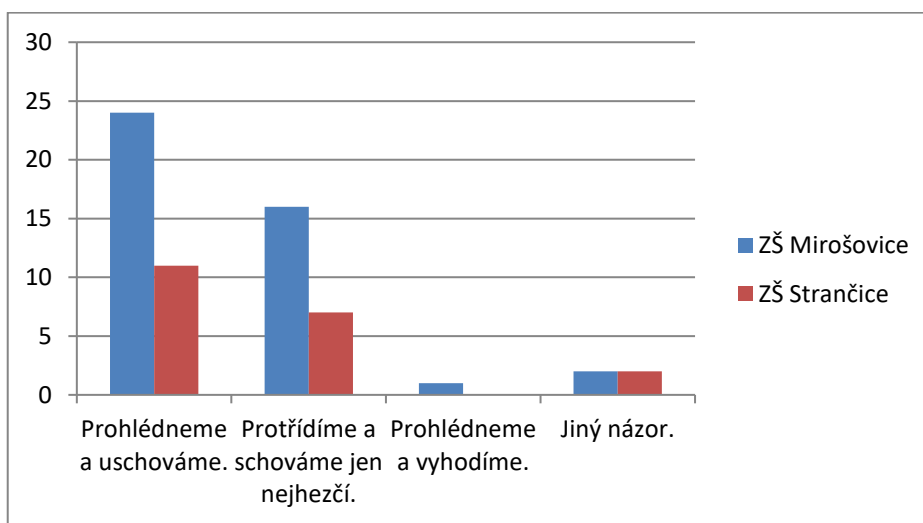
Graf č. 6: Zapojení rodičů ve VV

V převážné míře dominuje na obou školách i přímo dotazovaných rodičů odpověď NE. Pokud se rodiče zapojili, bylo to často v době distanční výuky, kdy dítě tvořilo doma, a měli možnost se přidat. Někteří o této variantě ani nepřemýšleli nebo o to ani nestojí. To platí i pro osobně dotazované rodiče. Protože není ani jeden z nich výtvarně nadaný, nemá ani co nabídnout. Zároveň jsou všichni pracovně vytížení a obsahy a průběh učiva nechávají v kompetenci učitele. Ať je důvod odpovědi NE jakýkoliv, je důležité, aby rodiče o této možnosti věděli a cítili se vítáni. To je základem dobré vzájemné komunikace.

Otázka č. 12: Co děláte s výkresy či výrobky, které nosí děti domů?

Je chvályhodné, že si rodiče cení dětského výtvarného projevu a podle toho nakládají i s jejich výtvarnými pracemi. Přestože je prostorově náročné ukládat všechny výtvarné práce vytvořené během školních let, 56 % rodičů je uchovává jako vzpomínku na dětství. Další část si výkresy nejprve prohlédne, následně vytrídí ty, které chce uchovat a zbylé vyhodí. Je to pochopitelné právě vzhledem k dostatku místa pro skladování. Ostatní uvádí, že přinesené výkresy nejprve někde vystaví a časem protřídí a uchovají ty nejzdařilejší. Někteří nechají své dítě vybrat ty, ke kterým má vztah a chce je uchovat. Pouze jeden odpovídající uvedl, že po prohlédnutí všechny výkresy vyhodí.

Z osobně dotazovaných rodičů čtyři uvádí, že výkresy uchovávají na společném místě, kam průběžně přidávají další. Je to pro ně společně s fotografiemi vzpomínka na dětství jejich potomků, kterou chtějí uchovat a vracet se k ní v době, kdy budou děti odrostlé. Opět rodič R po prohlédnutí většinu výkresů vyhodí do sběru.

Graf č. 7: Formy uchování výtvarných prací.

Otázka č. 13: Rozvíjíte Vaše dítě v oblasti výtvarné kultury (výstavy, galerie, výtvarné dílny, kroužky, knihy o umění atd.)?

Předmět výtvarná výchova má rozvíjet žáky v oblasti kultury a umění, neměli bychom se však spoléhat jen na školu a podporovat tento cíl i v rodinném prostředí. Výtvarná tvorba nejen rozvíjí tvořivost, citění a vnímavost k dílu i sobě samému, ale je i vhodnou a

zajímavou náplní volného času dětí. Celých 61 % rodičů uvedlo, že své dítě v tomto ohledu podporuje a rozvíjí.

Otázka č. 14: Jakým způsobem Vaše dítě rozvíjíte?

Nejčastější formou podpory dítěte v oblasti výtvarného umění je výtvarný kroužek (24 %). Pokud je výtvarný kroužek organizován přímo ve škole, je to pro rodiče nejjednodušší forma. Velká část rodičů je také aktivní ve volném čase, vyhledávají a navštěvují různé výstavy a galerie, výtvarné díly a workshopy. Velkou roli v tom zajisté hraje relativní blízkost Prahy, která nabízí nesčetné množství a pestrou nabídku těchto aktivit a příležitostí.

Jen několik rodičů uvádí, že nakupuje i knihy o umění a pouze 5 % umístilo své dítě do ZUŠ. Co se týče jiných odpovědí, nejčastěji rodiče zmiňují, že tvoří společně doma se svými dětmi, hledají nápady a návody na internetu, podle kterých pak pracují.

Rodič 1: Ano, vyhledává zajímavé interaktivní výstavy, ale zaměřuje se na všestranný rozvoj (hudebně, literárně atd.).

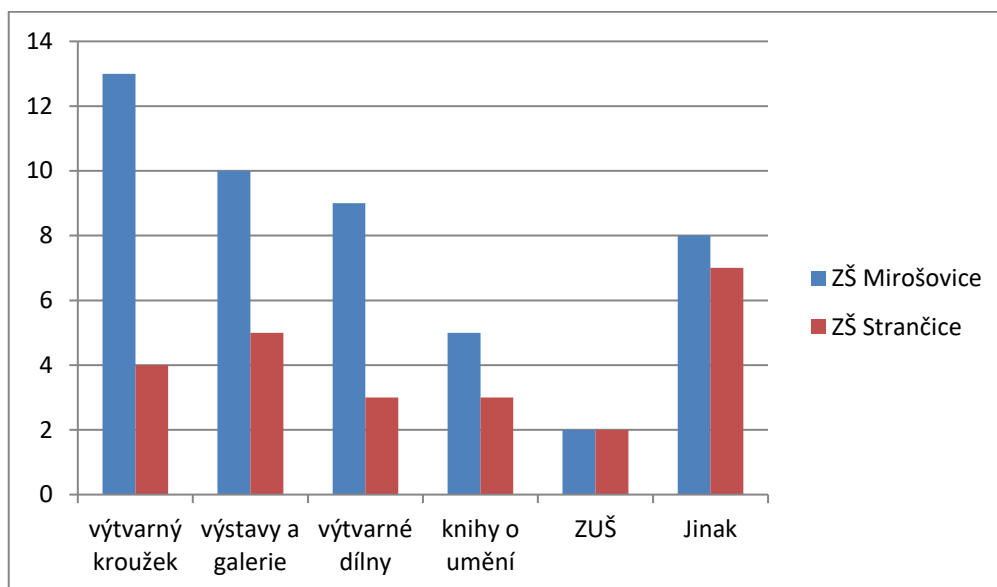
Rodič 2: Ano, ale jen v určité oblasti. Zajímají se o architekturu (např. návštěva vily Tugendhat), pravidelně navštěvují výstavu Czech Press Photo, ale výstavy a galerie obrazů a soch nevyhledávají.

Rodič 3: Ano, soukromý výtvarný kroužek.

Rodič 4: Ne. Jsou spíše zaměřeni na sport a domnívají se, že by o to ani nebyl zájem.

Rodič R: V oblasti výtvarné výchovy jen návštěvy hradů a zámků, kde se mohou setkat s obrazy, architekturou, ale nic více.

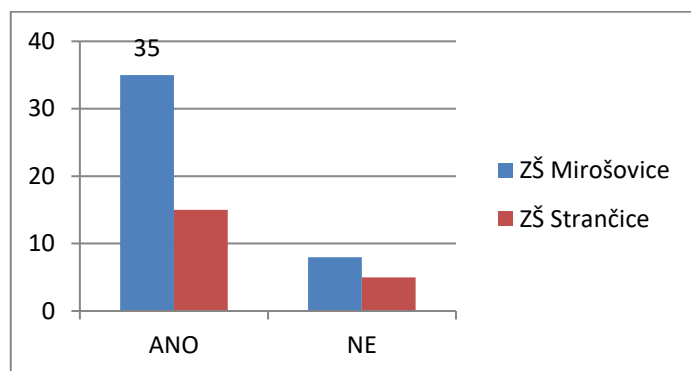
Je patrné, že rodiče mají zájem o rozvoj svých dětí ve všech oblastech a zajišťují jim rozmanitou náplň volného času podle zálib a zaměření rodiny.

Graf č. 8: Způsoby rozvíjení v oblasti kultury.

Otázka č. 15: Uvítali byste ve Vaší škole příležitostné akce zaměřené na výtvarné umění?

Rodiče vyjadřují zájem o nadstandardní akce v oblasti výtvarné výchovy (80 %).

Graf č. 9: Zájem o příležitostné VV akce.

Otázka č. 16: O jaké akce byste měli zájem?

Z odpovědí je patrné, že rodiče tuto otázku vztahují pouze v souvislosti se žáky. Původně byla ale cílena i na ně. Zajímalo mě, zda by i oni měli zájem o různé akce, kterých by se mohli zúčastnit. Bohužel jsem tuto otázku špatně specifikovala. Přesto jsou pro nás jejich odpovědi velmi přínosné, protože nám odkrývají jejich přání, očekávání a požadavky na výuku VV, na které můžeme reagovat a v rámci možností jim vyhovět.

Rodiče, kteří odpověděli na předchozí otázku ANO, mají největší zájem o:

- Návštěva galerie, výstavy (nejčastější odpověď).
- Výtvarný kroužek v ZŠ Mirošovice.
- Výtvarné workshopy zaměřené na různé techniky, řemesla.
- Návštěva umělce, setkání s výtvarníky.
- Seznámení s nejznámějšími malíři a díly.
- Výstava tvorby žáků.
- Společné tvoření rodičů s dětmi.

Tyto názory rodičů jsou pro nás učitele velmi podnětné a pomohou nám při plánování hodin výuky. Návštěvy výstav nebo galerií jsou jednoznačně nejžádanější akcí. Přestože jsou z hlediska organizace pro učitele náročné, měla by se jejich četnost v rámci školního roku zvýšit. Četná poptávka také byla po různých výtvarných workshopech, nejčastěji zaměřených na různorodé techniky tvoření a práci s netradičními materiály. Takové workshopy však často bývají finančně náročné a nemusí vyhovovat všem. Zde se právě nabízí realizace formou tvořivého odpoledne určená pouze pro zájemce, kteří si materiál případně uhradí.

Rodiče ZŠ Mirošovice také několikrát uváděli výtvarný kroužek. Škola sice nabízí pestrou nabídku volnočasových aktivit, ale výtvarného rázu v současné době žádná není. Otevření takového kroužku by jistě vřele uvítali. Ne každý má možnost vozit své dítě do okolních obcí, ne každý má čas tvořit doma a základní umělecká škola není řešením pro všechny. Vedení kroužku při škole by mnoha rodičům výrazně pomohlo.

Zaznamenala jsem ještě několik odpovědí týkajících se výstavy výtvarných prací žáků. I když mají rodiče možnost školu navštívit a vystavené práce si na nástěnkách prohlédnout, není to právě ideální varianta. Mnozí již do školy příliš často nechodí, obzvláště chodí-li již dítě domů samo. Někteří zůstávají v přízemí, kde své dítě vyzvedávají a do společných prostor nechodí. Mnoho prací je také vystaveno přímo ve třídách, kam se rodiče ani neodvážejí. Hromadná výstava žákovských prací v přístupných prostorech by zajisté byla vhodnou příležitostí veškeré práce v klidu zhlédnout.

Názory a návrhy rodičů jsou pro učitele velkou výzvou.

Protože jsem měla při osobních rozhovorech možnost klást doplňující otázky, zeptala jsem se rodičů na jejich osobní zájem o nějaké výtvarné akce. Velký však nebyl.

Rodič 1: Ano, zajímavé workshopy, umožňující bližší seznámení s výtvarnými technikami.

Rodič 2: Pro děti ano, ale pro rodiče ne. Zaměstnaní rodiče nemají čas.

Rodič 3: Zájem ano, spíše o nějaké tematické tvoření, např. advent, Velikonoce.

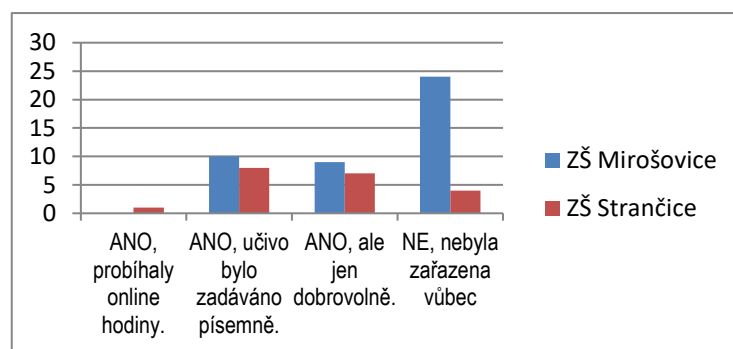
Rodič 4: Ne. Je založen sportovně.

Rodič R: Ne. Příliš se nezajímá, postrádá čas. Pokud má o něco zájem, sám si to vyhledá.

Rodiče o tuto oblast příliš velký zájem neprojeví. Zaměstnaní rodiče nedisponují přebytkem volného času a je pochopitelné, že si jej organizují podle svých představ a svých zájmů.

Otázka č. 17: Byla výtvarná výchova zařazena do rozvrhu během distanční výuky Vašeho dítěte?

Již z rozhovorů s učiteli máme přehled o tom, jak byla v době distanční výuky realizována výuka předmětu výtvarná výchova. Forma záležela především na učitelích, a i odpovědi rodičů potvrzují, že probíhala v každém ročníku jiným způsobem.

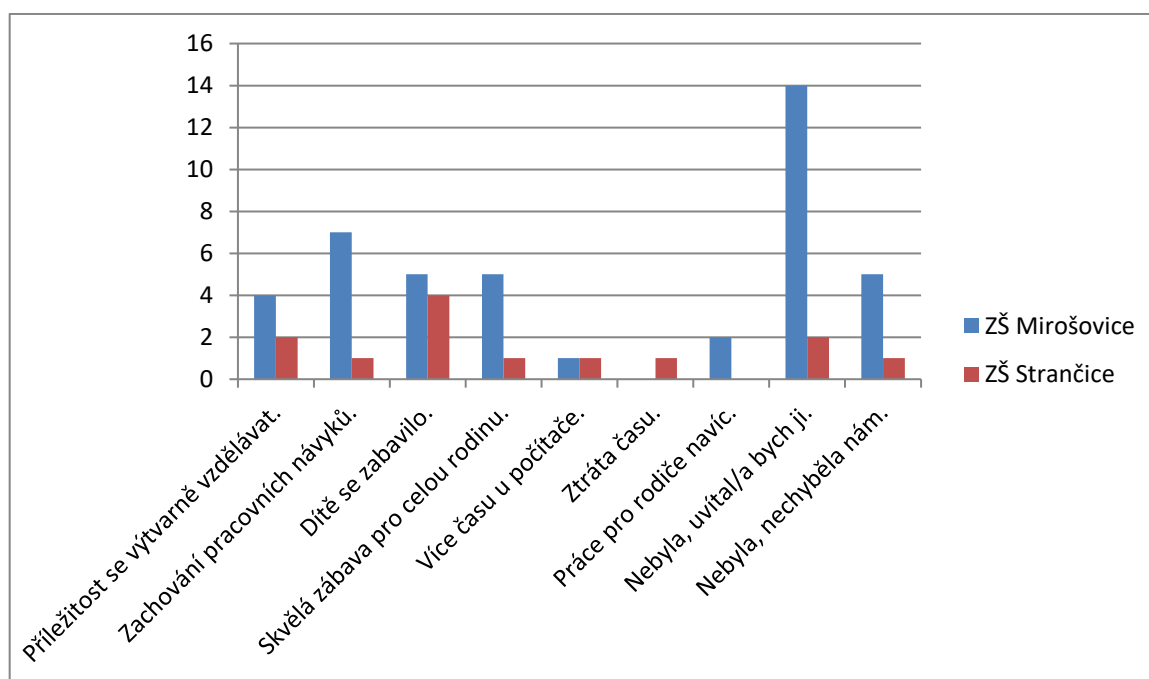
Graf č. 10: Výuka VV v době distanční výuky.

Otázka č. 18: Jak jste vnímali výtvarnou výchovu během distanční výuky?

Pokud byla výuka výtvarné výchovy ve třídě zařazena, byla jednotlivými žáky i rodiči vnímána odlišným způsobem. Někteří zařazení VV kvitovali a vnímali ji pozitivně, pro jiné byla přítěží a některým naopak chyběla a uvítali by ji. Názory se odlišují pravděpodobně podle aktuálního zaměstnání rodiče a také jeho zájmu.

Na základní škole Mirošovice nebyla výtvarná výchova v převážné míře vyučována a poměrně velká část rodičů by ji uvítala. Pokud byla zařazena, vnímali ji rodiče většinou pozitivně. Brali ji jako možnost dítě zabavit a udržovat jeho pracovní návyky, v několika případech se bavila celá rodina. Někteří si absenci výtvarné výchovy nahradili domácím tvořením. Negativní reakce souvisí s nechutí dítěte tvořit samo nebo nedostatkem času ze strany rodičů.

V základní škole Strančice se také výuka lišila, ale probíhala ve větší míře. Rodiče však s domácí formou nemají dobré zkušenosti. Děti neměli příliš velkou chuť tvořit sami bez spolužáků, úkoly dělali na poslední chvíli, často jenom něco kreslili a nebylo to moc přínosné. Jako pozitivum spatřují především zaplnění volného času dítěte.

Graf č. 11: Vnímání VV v době distanční výuky.

Zajímal mě také názor rodičů z interview.

Rodič z mé třídy: Protože byla maminka během distanční výuky s dětmi doma a měla více času se jim věnovat, vnímala výtvarnou výchovu pozitivně. Zapojili se do všech dobrovolných úkolů, které přijímali jako zajímavé zpestření dlouhého času tráveného doma. Zadávané úkoly byly lehce realizovatelné, přizpůsobené domácím podmínkám a časově nenáročné. Byli za tyto podněty rádi.

Rodič R z mé třídy: Výtvarná výchova byla nadměrnou přítěží. Rodič musel dětem pomáhat, což ho zdržovalo při další práci. Neviděl smysl této práce, upřednostňoval pohyb dětí venku a rodinné zájmy.

Rodič 2 (5. ročník): Výtvarná výchova vyučována nebyla a přivítal by ji, aby mělo dítě pestřejší náplň dne.

Rodič 3 (5. ročník): Výtvarnou výchovu zpočátku nepostrádal, nová situace byla náročná. Když se již distanční výuka ustálila a pobyt doma začal být pro všechny dlouhý a nudný, byla by výtvarná výchova vhodným zpestřením dne. Dítě mělo času dost.

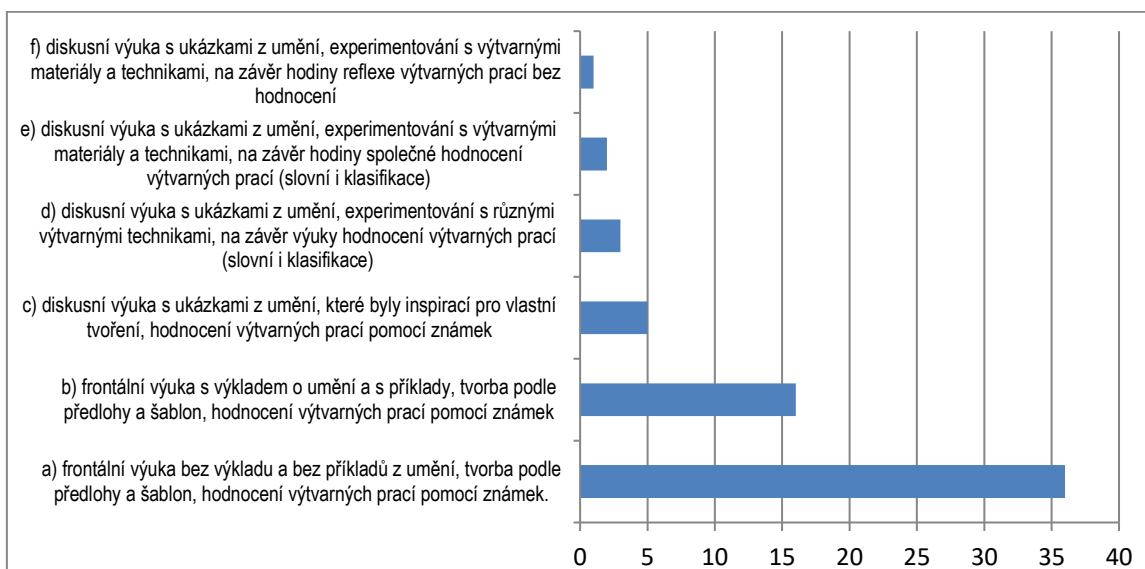
Rodič 4 (5. ročník): Výtvarná výchova by jistě příliš nezatěžovala, dítě by mělo určitou povinnost a náplň dne, mohla být zařazena.

Názory rodičů na zařazení výtvarné výchovy v době distanční výuky se rozcházejí v souvislosti s jejich pracovním a časovým zatížením, s jejich názorem na význam výtvarné výchovy a s jejich zájmy. Cílem učitelů rozhodně nebylo nikterak rodiče zatěžovat a přesouvat práci na ně. V první řadě šlo o zachování celistvosti vyučování, podporu rozvoje žáka a příležitosti pro výtvarné vyjádření.

Otázka č. 19: Jak jste byli vyučováni ve VV Vy?

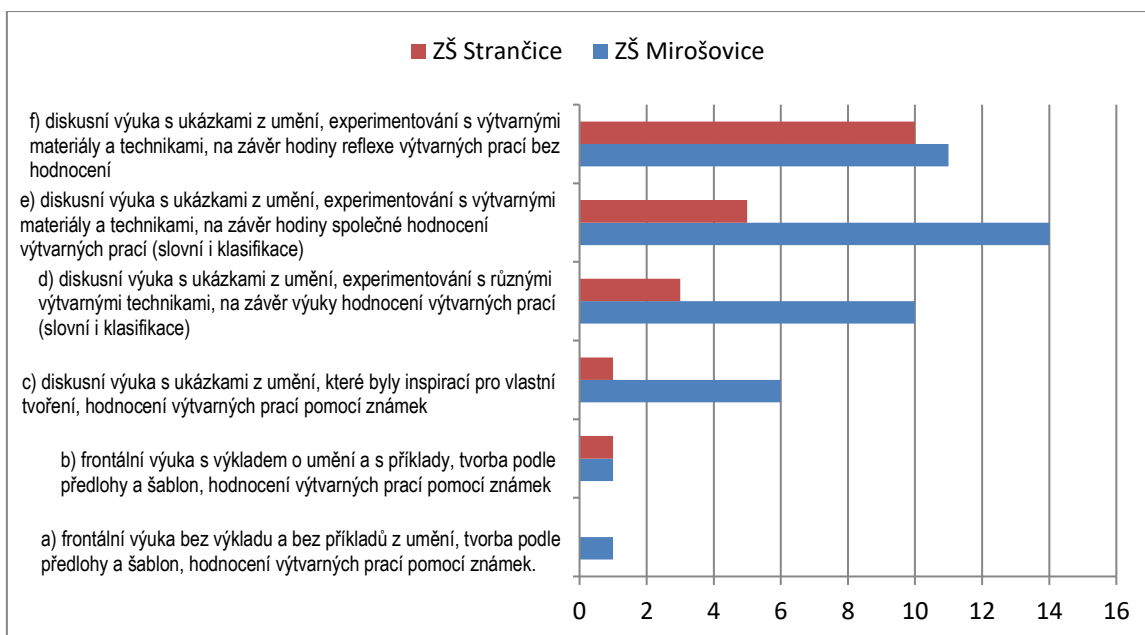
Rodiče si jistě pamatují některé své hodiny výtvarné výchovy na základní škole. Jaké jsou však jejich vzpomínky na tento předmět, záleží na tom, jakým způsobem byli tomuto předmětu vyučováni. To se může dále promítat do jejich přístupu k tomuto předmětu a také do jeho chápání.

Současná generace rodičů stále ještě ve větší míře náleží ke generaci předrevoluční, a tudíž byla vyučována ve formě frontální výuky. Tehdy neměl učitel volné pole působnosti, témata byla předem zadávána a ovlivněna politickými cíli a důraz byl kladen na finální produkt a splnění zadání. Prostor pro vlastní kreativitu a svobodu nebyl. Z grafu je jasně patrné, že tento model u rodičů přetrvává a s nějakou formou diskusní výuky se setkalo zatím jen pár rodičů mladších ročníků.

Graf č. 12: Formy výuky.

Otázka č. 20: Jaký model výtvarné výchovy z výše uvedených byste si pro své děti přál/a?

Graf č. 13: Požadovaný model výuky rodiči žáků

Zde je situace naprosto opačná. Rodiče preferují diskusní výuku s nabídkou ukázek umění a výtvarnými experimenty. Rozchází se pouze v názoru na hodnocení. Celých 33% si představuje reflektivní hodnocení bez známek, dalších 33 % se přiklání ke společnému hodnocení v závěru hodiny slovně či známkou. Poslední velká skupina (27 %) problém

s hodnocením učitele známkou či slovně nemá. Jen tři respondenti by si představovali frontální výuku.

Jak již bylo řešeno výše, jeden z dotazovaných rodičů se k problematice hodnocení ve výtvarné výchově vyjádřil sám. Nevidí význam a smysl tento předmět hodnotit. Známkovat je vhodné exaktní vědy, ale ne výchovně-vzdělávací předměty. Ostatní rodiče se přiklonili k hodnocení společnému.

Preference rodičů ohledně formy výuky jednoznačně vychází z jejich vlastních zkušeností z dětství. Každý si ihned vybavil kresbu Aurory a tvoření mávátek, která v nás navždy utkvěla. Není divu, že si pro své děti přejí větší volnost a možnost zapojení. Školství prochází neustálými změnami a ani v tomto předmětu bychom neměli zůstat pozadu a přicházet s novými inovacemi.

Otázka č. 21: Jaký vliv má Vaše vlastní dětská/žakovská zkušenost na vaše vnímání VV?

Je pozoruhodné, že i když většina rodičů zažila v dětství formu frontální výuky a vzpomíná na některé neustále opakované prvky v obsahu učiva (všichni osobně dotazovaní rodiče), nikdo výrazně nepocituje, že by ho tato zkušenost negativně ovlivnila a měla dopad na současné vnímání výtvarné výchovy. Žádný vliv vnímá celých 54 % respondentů, jen 9 % se vyjádřilo pro silný vliv na vnímání. Domnívám se, alespoň podle sebe, že jsme výtvarnou výchovu i ostatní předměty přijímali jako samozřejmou součást školní výuky, která se v dané době vyučovala daným způsobem. Neměli jsme žádné srovnání a bylo to pro nás přirozené. Proto mnozí nemají zkušenosti až takové, že by výrazně negativně ovlivnily jejich vnímání výtvarné výchovy do další etapy života. Naopak, v následující otázce se dozvíme o pozitivním vlivu.

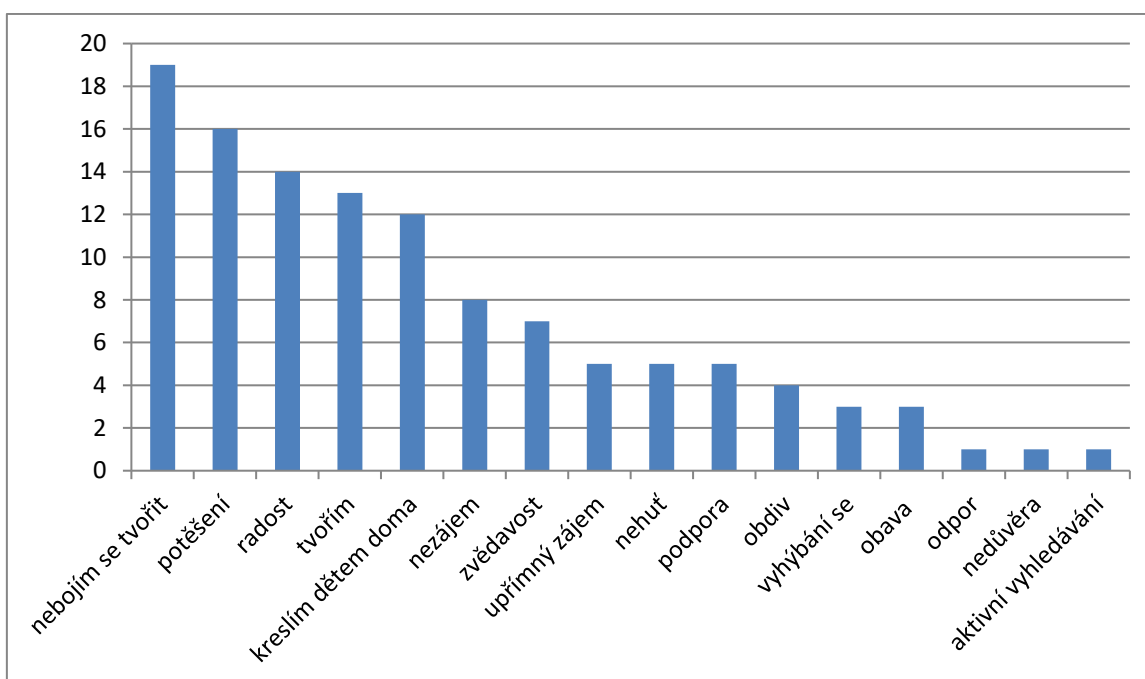
Otázka č. 22: Jak byste tento vliv pojmenovali?

Cílem této otázky bylo zjistit, jak by rodiče pojmenovali případný vliv na vnímání výtvarné výchovy na základě vlastních zkušeností z dětství.

Zvláště jsem pracovala s odpověďmi rodičů, kteří se vyjádřili o silném vlivu na vnímání VV (celkem 5 rodičů). Dva z nich mají zkušenosti s diskusní formou výuky, která zajistí

pozitivně podpořila jejich vnímání, a tento vliv označují jako radost z tvorby, zvědavost, podporu, tvořím a nebojím se. Ostatní rodiče prošli formou frontální výuky, ale ani oni nejsou negativně poznamenáni. Jeden rodič uvádí radost z tvorby, druhý dokonce studoval uměleckou školu a třetí si v dospělosti užívá radost a potěšení z vlastní tvorby, přestože byl na základní škole odrazován. Kromě něj měli ostatní rodiče dobré zkušenosti s výukou výtvarné výchovy, které je pozitivně ovlivnily do budoucna.

V ostatních případech se na nejvyšších příčkách umístily kladné odpovědi a je radost konstatovat, že velká část rodičů nezanevřela na výtvarnou výchovu, že rádi a s potěšením doma tvoří a nebojí se. Potřeba výtvarného vyjádření je člověku přirozená a neměla by být opomíjena ani v dospělém věku.

Graf č. 14: Pojmenování vlivu na vnímání výtvarné výchovy.

4.3.2 Shrnutí výzkumu mezi rodiči

Výzkumná sonda byla zaměřena na zmapování názoru rodičů na předmět výtvarná výchova a jejich vnímání, očekávání a požadavky.

Rodiče vnímají předmět výtvarná výchova jako důležitý pro všestranný rozvoj žáků, ale názor na srovnání mezi ostatními předměty všeobecně přetrvává na menším významu. I když se většinou rodiče nezajímali o obsahy, cíle a výstupy tohoto předmětu, mají

smysluplná očekávání a představy o přínosu výtvarné výchovy pro žáky. Rodiče se o vlastní tvorbu svých dětí zajímají a doma o ní komunikují, což jim k představě o obsahu jednotlivých hodin postačuje. Komunikaci s učitelem již dále nevyhledávají, více by přivítali větší dostupnost hotových prací ke zhlédnutí. Sami se k výuce nijak nevyjadřují a ponechávají ji v kompetenci učitele.

Větší procento rodičů své děti dále rozvíjí v oblasti kultury. Nejčastější formou je výtvarný kroužek, ale ani různé výstavy, galerie, workshopy a výtvarné dílny nechybí. Pokud by byla možnost, uvítali by někteří ve škole další akce typu návštěvy výstavy, besedy s umělcem, výtvarné workshopy či tvoření s dětmi.

Výtvarná výchova byla v době distanční výuky vyučována v jednotlivých třídách různě a názory na její zařazení se u rodičů odlišují. Převažují však pozitivnější reakce, většinou ji vnímali kladně jako určitou formu aktivity a zábavy pro dítě.

Dotazovaní rodiče ve větší míře prošli v dětství formou frontální výuky s hodnocením známkou, ale pro své dítě by si představovali výuku formou diskuse, s bohatou nabídkou experimentů a ukázek. Žákovské zkušenosti jejich vnímání výtvarné výchovy do budoucna výrazně neovlivnily a vyjadřují se o ní pozitivně. Nebojí se tvořit, zažívají potěšení a radost z vlastní i společné tvorby s dětmi.

Ověření platnosti hypotéz

H1: Rodiče vnímají výtvarnou výchovu jako méně důležitý předmět ve srovnání s ostatními předměty a nepřisuzují jí podstatný význam ve vzdělávání dítěte.

Tato hypotéza se téměř potvrdila. Přestože rodiče přisuzují výtvarné výchově důležité místo ve vzdělávání (84 %), ve srovnání s ostatními předměty ji považují za méně důležitou (68 %).

H2: Rodiče se nezajímají o cíle a výstupy výtvarné výchovy.

Hypotéza týkající se zájmu rodičů o obsahy a cíle učiva se potvrdila. Rodiče sice vedou v patrnosti existenci rámcových a školních vzdělávacích programů, ale 87 % z nich se o jejich obsahy nikdy nezajímalo.

H3: Rodiče nemají potřebu komunikovat s učiteli výtvarné výchovy a do její výuky se nijak nezapojují.

Rodiče shledávají informovanost o tomto předmětu jako vyhovující a nemají potřebu dalšího kontaktu s učitelem, pokud nesledují výrazné problémy. Informovanost je v převážné míře založena na komunikaci s dítětem. Několik respondentů se vyjádřilo k možnosti zhlédnout výtvarné práce žáků, která se většinou naskytne až na konci školního roku. Další požadavky však nemají.

Rodiče se do výuky výtvarné výchovy nijak výrazně nezapojují. Dle odpovědí tuto možnost nevyhledávají a nikdy se o to nezajímali. Ani učitelé se o přílišnou spolupráci s rodiči nevyjádřili, větší aktivita byla zaznamenána na sousední škole.

O hypotéze č. 3 můžeme také říct, že se rovněž potvrdila. Rodiče výrazně v této oblasti nekomunikují ani se nezapojují.

Výzkumná sonda mi přinesla ucelenější přehled o postoji rodičů k výtvarné výchově jak z pohledu učitelů, tak z pohledu rodičů. Některá zjištění mohou být dobrým podnětem pro vyučující výtvarné výchovy a přínosem pro zkvalitnění nejen výuky, ale i vzájemné komunikace a spolupráce. V každém případě je zřejmé, že v názorech rodičů se odráží jejich vlastní zkušenosti, potřeby a hodnoty, které se v jednotlivých rodinách odlišují. Jako učitel jsem získala řadu podnětů k zařazení do výuky, a hlavně motivaci se dále rozvíjet, tvořit a spolupracovat.

4.4 Závěr výzkumu

Jsem si vědoma, že tato výzkumná sonda má své limity. Zkoumaný vzorek rodičů na dvou malotřídních školách nebyl dostačující a malá návratnost odpovědí nemůže problém popsat dost do hloubky. Výzkumná sonda byla rovněž prováděna v období ovlivněném covidovými opatřeními, kdy měla řada rodičů jiné starosti, a kontakty byly omezeny. Přesto se domnívám, že sonda přinesla zajímavá zjištění, která mohou být důležitá pro vyučující výtvarné výchovy ze zkoumaných škol. Na podkladě zjištění je možné vnést určité prvky do výuky VV.

Rodiče vnímají význam a přínos výtvarné výchovy, své děti vedou k všestrannému kulturnímu rozvoji, ale nemají žádná zvláštní očekávání týkající se této oblasti. Výtvarnou výchovu vnímají jako jeden z vyučovacích předmětů, ale není řazen na první příčky v důležitosti. Ani učitelé samotní nespátřují potřebu zvýšené komunikace.

Výzkumná sonda pomohla nahlédnout do vědomí rodičů o této oblasti, která bývá často opomíjena a nediskutována. Odhalení názoru rodičů může sloužit jako výzva a inspirace pro učitele výtvarné výchovy a může být prvním krokem pro navázání nové spolupráce a komunikace. Výtvarná výchova nabízí řadu možností, jak podpořit vzájemné vztahy. V následující kapitole představím konkrétní příklady výtvarných akcí pořádaných pro rodiče s dětmi s cílem rozvinout jejich povědomí o předmětu Výtvarná výchova a s cílem navázání a rozvinutí vzájemných vztahů (učitelka – rodiče).

5 Vzdělávací projekt VV – Kooperace s rodiči

Ve svém vzdělávacím projektu zaměřeným na kooperaci školy s rodiči jsem se soustředila na rozvíjení vzájemné spolupráce a podporu komunikace prostřednictvím výtvarné výchovy.

Pravidelná komunikace s rodiči, vzájemná spolupráce a budování přátelských vztahů jsou důležitou součástí školního kurikula a podílí se na utváření dobrého školního klimatu. Ve svém projektu jsem se snažila všechny tyto složky rozvíjet a podporovat a přispět tak k dobrému jménu naší školy. Zároveň jsem chtěla posílit pozitivní vztah rodičů k výtvarné výchově. Ukázat jim svůj způsob komunikace s žáky a přístup k výuce výtvarné výchovy, který se liší od toho, co mnozí rodiče zažili v dětství.

5.1 Komunikace s rodiči v ZŠ Mirošovice

Komunikace s rodiči probíhá na naší malotřídní škole většinou na standardní úrovni – rodiče jsou informováni prostřednictvím třídních schůzek, internetových stránek a emailové korespondence s třídními učiteli. Mimo těchto aktivit jsou rodiče zváni do školy během roku při příležitosti dne otevřených dveří, vystoupení dramatického kroužku a loučení s žáky pátého ročníku. Škola také spolupracuje s místní organizací Baráčníci, se kterými se podílí na tradičních akcích, jako jsou masopust, Mezinárodní den žen či Velikonoce. Žáci se také účastní pořádání turistického pochodu Krajinou barona Ringhoffera a příležitostných obecních akcí, jako například slavnostní otevření místní cyklostezky. Co se týče oblasti výtvarné výchovy, nebyla tato spolupráce kromě Dne otevřených dveří v minulosti realizována.

Já sama jsem v počátcích mého působení na škole a vysokoškolského studia nepřišla s myšlenkou nějaké nadstandardní spolupráce školy s rodiči. Až se získanými zkušenostmi nejen při studiu, ale i z praxe, se mi otevřely možnosti a nápady, jak rodiče více aktivizovat a zapojit do dění života školy.

Vzájemná komunikace školy s rodiči je důležitým předpokladem pro úspěšné zapojení dětí ve vzdělávacím procesu. Učitel by měl budovat pozitivní vztahy s rodiči, které jsou základem úspěšné komunikace. Snažit se rodičům porozumět, pochopit je, vyslyšet a vyjít jim vstříc jsou moje hlavní zásady, kterých se držím. Vždy se s nimi snažím udržet

přátelské vztahy, protože jejich podpora je pro mě při vzdělávání jejich dětí velmi důležitá. V tomto duchu vedu i společné třídní schůzky, které jsou nejčastějším důvodem našich setkání.

Třídní schůzky probíhají na naší škole formou hromadných schůzek, kterých se účastní všichni rodiče najednou. Má to své výhody, protože je mohu o všeobecných záležitostech informovat všechny najednou. Na své první třídní schůzce jsem se však potýkala s problémem, jak zajistit informování rodičů o prospěchu a výsledcích žáka soukromě, bez sledování ostatními rodiči. Tehdy jsem odcházela z třídních schůzek s vědomím, že toto musím do příště nějak zabezpečit. Povedlo se mi to díky výtvarné výchově, napříště jsem již byla náležitě připravena. Oslovila mě myšlenka rodiče během individuálních diskusí nějak zaměstnat. Něčím, co bude zajímavé, zábavné a bude se týkat i jejich dětí.

Dodnes si pamatuji jejich výraz, když přicházeli na další třídní schůzku a se zděšením sledovali připravené kreslicí kartony a voskovky. A jak příjemné pak bylo sledovat jejich rozzářené a rozesmáté tváře, když se během individuálních konzultací snažili pro své děti nakreslit tajný obraz. Přemýšleli, vzájemně diskutovali a bedlivě se soustředili, aby své ratolesti překvapili a nezklamali, a pustili všechny své starosti na chvíli z hlavy. Ač byl tehdy můj prvotní cíl rodiče zaměstnat a odpoutat pozornost při čekání na osobní rozhovor, naplněno toho bylo mnohem více. Podle referencí od dětí o tom doma ještě celý večer diskutovali, smáli se tomu, že měli na třídních schůzkách „výtvarku“ a hlavně se těšili, až budou děti druhý den jejich tajný obrázek odkrývat. Ty byly samozřejmě nedočkavé a zvědavé, co jejich rodiče nakreslili, a poté i náležitě pyšné na odtajněný obraz.

V tomto duchu pak probíhaly i naše další schůzky a rodiče se vždy těšili, co zajímavého jsem jim připravila. Protože vše bylo vždy propojené s dětmi, nenašel se nikdo, kdo by odmítl spolupracovat a hledal výmluvy, že například neumí kreslit. Výtvarná výchova mi zde nabídla řešení a pomoc a prohloubila vzájemné pozitivní vztahy nejen k mé osobě, ale i mezi rodiči navzájem.

Komunikace s rodiči jen při třídních schůzkách nebo řešení určitého problému však není dostačující. Proto se je snažím během roku informovat i o aktuálním dění ve třídě. Posílám jim stručné zprávy s fotografiemi z absolvovaných akcí – divadel, výstav, edukačních

programů či tvořivých dílen. Během distanční výuky jsem prostřednictvím výtvarných úkolů propojovala žáky mezi sebou a udržovala sociální kontakt i mimo online hodiny.

Podpora komunikace školy s rodiči prostřednictvím projektů realizovaných v rámci mé diplomové práce byla výzvou a zároveň prospěšnou věcí. Ve svém vzdělávacím projektu jsem pro rodiče připravila několik setkání, které byly stavěny na výtvarné výchově a umění. Plánovala jsem je na základě svých možností a zkušeností a snažila jsem se nabídnout zajímavá témata. Musela jsem se také potýkat s covidovými opatřeními, která mou práci omezovala. Ve většině případů byly zapojeny i děti a rodiče tak měli větší motivaci k účasti.

5.2 Setkání první – Výtvarný kurz

5.2.1 Základní informace o kurzu

Název setkání:	<i>Kurz intuitivní malby</i>
Termín setkání:	28. 4. 2021 v 17,00 hod.
Místo setkání:	online setkání, Google Meet
Lektor:	Mgr. Michaela Vigo
Cíl:	<ul style="list-style-type: none">- rozvoj a podpora komunikace školy s rodiči,- zapojení rodičů v oblasti VV s cílem přiblížit tento předmět, ukázat jeho možnosti a posílit vztah,- seznámit rodiče a žáky s prvky intuitivní malby,- zapojit do vlastní tvorby, ve které mohou projevit vlastní zkušenosti.
Trvání kurzu:	cca 1 hod.
Potřebné pomůcky:	pozdávka (viz obr. 1), papír formátu A3, tužka, pastelky/fixy

První setkání s rodiči se kvůli celosvětové situaci s pandemií Covid-19, uzavřeným školám a omezenému setkávání ve společnosti bohužel odehrálo v online prostředí. Z tohoto důvodu jsem dlouze přemýšlela, jaký obsah a formu tomuto setkání připravit, aby přineslo co největší zájem a úspěch u rodičů. Nápad mě nakonec oslovil během online výuky výtvarné výchovy mého syna, kterou jsem měla možnost krátce sledovat a během které mi přišla na mysl jeho paní učitelka. Také jsem ji záhy oslovila a setkání se začalo pomalu vyvíjet.

5.2.2 Lektorka kurzu

Paní učitelka Michaela Vigo – Brunnerová působí jako učitelka výtvarné výchovy na naší spádové základní škole v Mnichovicích¹⁹, kde vyučuje na 2. stupni. Mimo to vede oborové bloky zaměřené na oblast umění a výtvarné výchovy a realizuje také odpolední kurzy

¹⁹ Základní škola T. G. Masaryka Mnichovice poskytuje základní vzdělávání od 1. do 9. třídy pro žáky Mnichovic a okolních spádových obcí. Ve školním roce 2021/2022 navštěvovalo školu 800 žáků ve 32 třídách, výuku zajišťovalo 80 pedagogických pracovníků.

Intuitivní malby a Komiksu pro žáky školy. Od roku 1997 také působí v oblasti literární. Je autorkou a ilustrátorkou knih pro děti a dospělé. Při psaní dětských knih spolupracuje s logopedy a odborníky na vývojové poruchy učení, aby dětem čtení knih co nejvíce usnadnila. Dále nabízí autorská čtení ve školách a aktivně se podílí na prezentaci školy. Malování a psaní je jejím velkým koníčkem, a proto mé žádosti o pomoc s realizací setkání pro rodiče ráda a vstřícně vyhověla.

5.2.3 Přípravy před setkáním

Pro první setkání s rodiči jsem ve spolupráci s paní učitelkou připravila online kurz intuitivní malby. Společně jsme se dohodly na určitém termínu konání kurzu, téma bylo na rozhodnutí a zvážení paní učitelky, která má s vedením kurzů několikaletou praxi. Protože se kurz měl odehrávat prostřednictvím online spojení, předpokládala jsem, že rodiče budou mít své ratolesti pravděpodobně doma a budou na celé dění zvědavé. Proto jsem setkání nesměrovala pouze na rodiče, ale na jejich společné tvoření s dětmi. Pro paní učitelku Vigo toto zadání nebylo problémem, pouze potřebovala upřesnit věkové rozmezí dětí, aby přizpůsobila obsah svého kurzu. Z tohoto důvodu jsme se shodly na cílové skupině rodiče a žáci prvního stupně ZŠ (1. – 5. ročník), aby nebylo věkové rozpětí dětí příliš široké. Dle jejích slov by zadání pak mohlo být pro starší děti nudné a pro mladší naopak příliš obtížné. Jako poslední zbývalo upřesnit potřebné pomůcky, které jsme musely také zohlednit vzhledem k materiálnímu vybavení domácností. Za předpokladu, že papír, tužku a pastelky má doma každá domácnost s malým školáčkem, jsme zvolily právě tyto základní pomůcky.

Samotnému kurzu samozřejmě předcházela pozvánka pro všechny rodiče naší základní školy, kterou jsem vytvořila v programu Canva²⁰. Pozvánku jsem s dostatečným časovým předstihem a souhlasem paní ředitelky naší základní školy rozeslala prostřednictvím emailové korespondence na adresy všech rodičů žáků jednotlivých ročníků. Celkem bylo odesláno 67 e-mailů s průvodním dopisem a pozvánkou. Snažila jsem se rodiče nalákat na kreativní odpoledne, odreagování se od každodenních starostí a povinností a také na zajímavý kurz. Kromě toho jsem ještě pozvánku vyvěsila v prostorách školy. S blížícím se

²⁰ Canva.com je online grafický program vhodný pro tvorbu různých prezentací, plakátů, pozvánek a jiných vizuálních dokumentů.

termínem konání kurzu jsem rodičům rozeslala odkaz na spojení v prostředí Google Meet a znovu připomněla nadcházející kurz. Online výuka na naší škole probíhala právě v platformě Google Meet, proto spojení nemělo dělat nikomu potíže, všichni byli na tento systém zvyklí z online hodin.

Po rozeslání pozvánek se mi okamžitě několik rodičů omlouvalo, že se z osobních důvodů (lékař, jiný kroužek dítěte, jednání) nemohou akce zúčastnit. Někteří zase přímo odmítli účast v pozvánce na online setkání. Protože byl kurz stanoven na sedmnáctou hodinu odpolední, předpokládala jsem, že mnozí rodiče již budou ze zaměstnání doma a čas bude vyhovující. Byla jsem hodně napnutá, jaká bude celková účast a jestli kurz proběhne bez komplikací a problémů.

5.2.4 Účast rodičů

Moje přípravy, nervozita, zvědavost a nadšení z připraveného kurzu vyvrcholilo v pozdní odpoledne 28. dubna 2021. Snad právě počasí, které na tento den připravilo po dlouhých, chladných a deštivých týdnech nádherné, slunečné a teplé počasí, bylo důvodem nezájmu a téměř nulové účasti rodičů na kurzu. Po nekonečných minutách čekání na připojení rodičů jsme nakonec zahájili kurz v počtu sedmi dospělých a čtyř dětí. Mezi zúčastněnými byla i paní ředitelka naší školy, která přišla podpořit setkání a pozdravit rodiče. Dalšími účastníky byly pouze mé kolegyně a známé s dětmi, které mě přišly podpořit a z ostatních rodičů, ať z mojí kmenové třídy či z ostatních, kde nejsem s rodiči v takovém kontaktu, nepřišel vůbec nikdo.

Neúčast rodičů pro mě byla velkým zklamáním. Neustále se mi honilo hlavou, kde jsem učinila chybu, co jsem měla udělat jinak a proč jsem nikoho nepřilákala. Domnívala jsem se, alespoň z mého pohledu, že jsem zajistila velmi zajímavý kurz, neboť takovéto typy kurzů bývají v pražských ateliérech účtovány nemalou částkou a zde byla možnost je vyzkoušet zdarma, byť jen krátce a online. A právě formu online setkání a lákavé počasí pokládám za největší důvod nízké účasti. Krásné slunné odpoledne zcela jistě vylákalo spoustu rodičů ven na zahradu, která potřebovala po zimě jarní zásah a údržbu; děti zase určitě vyběhly ven užít si sluníčka, kamarádů, vyrazit na kolo či na hřiště. Chápu také, že se po třech měsících strávených online vyučováním a sezením u počítače nikomu nechtělo v této činnosti pokračovat, ač byla jiného charakteru. Zavření škol bylo velmi náročné pro

všechny a zásadně ovlivnilo život nejen žáků, ale i rodičů, kteří museli čelit problémům a starostem zapříčiněným aktuální covidovou situací.

Při následném zpracovávání dotazníků s rodiči jsem byla velmi překvapena, že drtivá většina respondentů projevila zájem o příležitostné akce zaměřené na výtvarné umění. Jednalo se hodně o workshopy, výtvarné dílny a tvoření. O to více mě mrzelo, že nikdo moji nabídku nevyužil. V dotaznících jsem však našla podnětné informace pro plánování dalších setkání.

5.2.5 Průběh kurzu

Přes počáteční zklamání nad malou účastí rodičů probíhal kurz bez komplikací, v přátelské a uvolněné atmosféře. Na úvod jsem všechny zúčastněné přivítala, seznámila jsem je s obsahem a důvodem konání kurzu a představila jsem paní lektorku včetně stručného medailonku o její činnosti. Další slovo jsem předala paní učitelce.

Lektorka zahájila kurz přivítáním a úvodním přiblížením jejího kurzu intuitivní malby tak, jak ho vede s dětmi. Dle jejích slov se jedná o „velmi specifickou výtvarnou záležitost, která se dá učit mnoha způsoby.“ Sama postupuje tak, aby se jí to co nejlépe vyučovalo, a vychází z potřeb a požadavků dětí. Na kurzu rozvíjí představivost, intuici a obrazotvornost. Klasická intuitivní malba je v online prostředí poměrně náročná. Vychází mimo jiné i z toho, že se při tvorbě poslouchá hudba nebo čte literatura, což na osobnost působí a ovlivňuje ji při tvoření. To jsme na dálku nemohli zrealizovat, protože by se přenášelo příliš zvuků najednou a navzájem by se rušily.

Před samotným zahájením se rodiče měli dohodnout se svými dětmi, zda budou tvořit společně jeden obraz nebo budou na jednom kreslícím kartonu tvořit díla dvě. Rozhodnutí bylo na dětech a jejich svolení se zásahem do obrázku rodičem. Pak nám paní učitelka krátce ukázala její výtvar, který pro náš kurz připravila. Na první pohled vypadal celkem komplikovaně, ale postupovali jsme krok za krokem dle instrukcí a obraz nám pomalu začal vznikat. Důležitým vodítkem pro nás bylo rozdělení kartonu na několik sekcí, které nám pomohly se v ploše orientovat.

Lektorka nám vždy řekla zadání, které bylo stejné pro všechny, a ostatní jsme si vždy dotvořili podle sebe. Hlavními prvky zadání byly věci známé z běžného života a neměly

zúčastněným dělat potíže při kresbě. Výrazným objektem byl mořský tvor s hrníčkem na zádech, ze kterého roste svět. Upřesněny byly například počty nebo tvary oken a domečků, rozložení bylo již jen na nás. Posledním prvkem byli libovolní tvorové, kteří měli naše nové městečko obydlet a vdechnout celému obrázku život.

Když jsme podle instrukcí lektorky dokončili skicu, přišel čas na zvýraznění všech linií a tvarů černou fixou a vybarvení obrázku libovolnými barvami. Protože se jednalo o fantasy obrázek, nabádala nás i k použití netypických barev, které nejsou ve skutečném světě reálné, ke zvolení barvy podle aktuální nálady. Během tohoto času lektorka s dětmi ve třídě diskutuje nejen o jejich vznikajících obrázcích a jejich barvách, ale i o jejich životě. Často je při procházení třídy navádí, jak doladit některá místa a volné plochy; to u nás bohužel nebylo možné. V mezičase nám vyprávěla o svých zkušenostech z kurzů, což bylo také zajímavé.

Ve finále bylo naprosto úžasné, že ač jsme všichni kreslili podle stejného zadání, každý obraz byl zcela jiný (viz obr. 2). Každý do něj vložil svoje schopnosti, zkušenosti a představivost a dal svému obrazu jedinečný výraz. Nic nebylo špatně.

Vzhledem k časové dotaci kurzu jsme všichni nestihli výtvar dokončit, někomu ještě zbývalo částečně prvky dobarvit. Po domluvě jsme nechali dokončení jako práci na doma a pomalu kurz ukončili. Někdo se pochlubil na kameru již hotovým dílem, někdo slíbil konečnou podobu poslat po dohotovení, protože jsme byli vzájemně na jednotlivé obrázky zvědaví. Na závěr se lektorka zeptala, zda máme ještě nějaké dotazy a se všemi se poté rozloučila.

5.2.6 Závěr

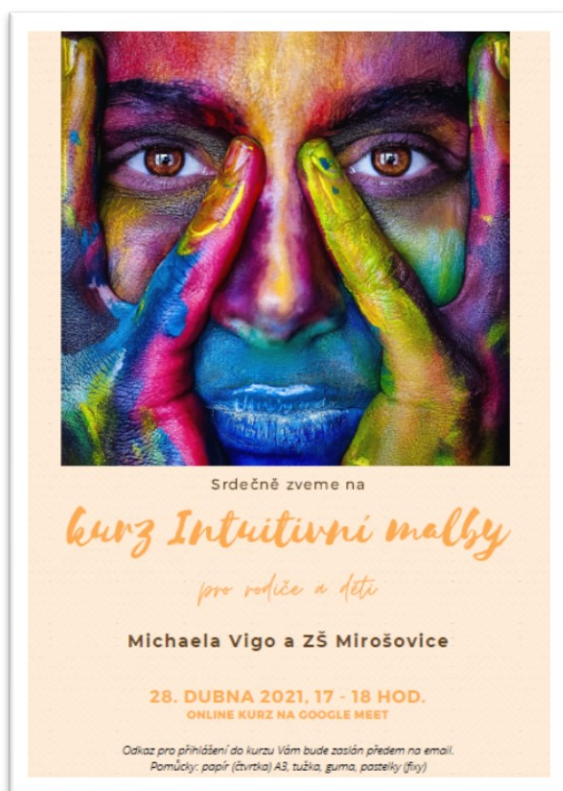
Tento kurz měl rodiče a děti seznámit se začátky práce s intuitivní malbou a ukázat jim první krůčky tak, jak s nimi postupuje ve svých kurzech paní učitelka. Nabídl jednoduchý postup s nutností zapojení vlastní zkušenosti a fantazie. Každý uplatnil své malířské umění podle vlastních dispozic, vnímání a představivosti. Použité prvky, provázející nás již od malička, neeliminovaly při práci nikoho. Jejich nesourodé uspořádání a bláznivá paleta barev měly pobavit a potěšit. Vzbudit pocity radosti, úspěchu a uvolnění. Zanechat vzpomínku na společné chvílky s dítětem, vyvolat vzpomínky na školní léta. A v neposlední řadě zahnat špatné myšlenky a navodit stav uvolnění a blaženosti.

Kdo se z jakýchkoliv důvodů nemohl kurzu zúčastnit, přišel o obrovský zážitek. Sama jsem nevěděla, co očekávat, a byla jsem naprosto nadšená. Na chvíli se mi zastavil čas a byla jsem tu jen já a můj obraz. Na starosti a povinnosti nebylo místo.

I když se napoprvé nepodařilo přilákat tolik rodičů, splnil kurz svůj účel. Pokud jsme alespoň několika lidem umožnily na chvíli zapomenout na každodenní starosti a problémy a prostřednictvím tvorby se zrelaxovat, a především strávit drahocenný čas s někým blízkým, tak to za to stálo. Příště se snad vrátí zas a třeba přivedou a nalákají nové tváře.

„I ten nejmenší krůček může být začátkem největšího skoku.“

Ondřej Belšan²¹

Obrázek 1 - Pozvánka

Obrázek 2 - Ukázka prací

²¹ Začátek citáty | Citáty slavných osobností. *Citáty slavných osobností: Největší sbírka citátů, myšlenek a aforismů* [online]. Dostupné z: <https://citaty.net/vyhledavani/?h=za%C4%8D%C3%A1tek>

5.3 Setkání druhé – Kavárna

5.3.1 Základní informace o kurzu

Název setkání: ***Rodičovská kavárna s vůní perníku***

Termín setkání: 30. 9. 2021 v 17,00 hod.

Místo setkání: učebna základní školy Mirošovice

Lektor: Bc. Marcela Šilhavá

Cíl:

- rozvoj a podpora komunikace školy s rodiči,
- seznámit rodiče se stručnou historií tradice výroby perníku v Čechách a v rámci workshopu zdobit perníčky podle původní tradice,
- zapojit rodiče do vlastní tvorby, ve které mohou projevit a sdílet vlastní zkušenosti.

Trvání kurzu: cca 2–3 hod.

Potřebné pomůcky: pozvánka (viz obr. 3), prezentace s přednáškou, knihy a časopisy s příslušnou tematikou, ukázky zdobených perníčků, perníčky k dekoraci s bílkovou polevou, sáčky na zdobení perníčků, pomůcky na linoryt, káva, drobné občerstvení.

Druhé setkání s rodiči se díky dočasně zklidněné pandemické situaci mohlo odehrát prezenčně v prostorách školy. S ohledem na tuto skutečnost jsem zvolila rodičovskou kavárnu, která poskytuje prostor pro setkávání rodičů se školou na neformálním poli. Rodičovské kavárny jsou v poslední době velmi rozšířené a oblíbené akce škol s nabídkou různých druhů vzdělávacích seminářů, zejména týkajících se žáků a chodu školy. Napomáhají i utváření dobrých vztahů mezi rodinou a školou a jsou nedílnou součástí budování dobrého klima školy. Účast na kavárnách bývá dobrovolná a je doprovázena malým občerstvením, samozřejmě s šálkem kávy a případně i dobrým zákuskem nebo jinými pochutinami, které příjemně a pozitivně působí na zúčastněné a navozují přátelskou atmosféru.

Na naší základní škole se zatím rodičovské kavárny pravidelně nerealizují, uskutečněno jich bylo během mé praxe před vypuknutím pandemie pouze několik, a i přes nabízená zajímavá témata (např. První pomoc, Žák se specifickými poruchami učení) neměly velkou rodičovskou účast. Přestože se mnou navrhovaná rodičovská kavárna netýkala žádného důležitého pedagogického problému, měla být příležitostí se setkat s rodiči a navázat po „covidové“ odmlce osobní kontakt, podpořit komunikaci se školou a prostřednictvím nenáročného tématu vrátit rodiče zpět do školy a případně i sdílet aktuální problémy a starosti neformální cestou. Po únavné online výuce a nekonečné emailové komunikaci měla být toho příjemná změna pro všechny.

5.3.2 Přípravy před setkáním

Impulesem pro toto téma byla moje vášeň pro pečení a dekorativní zdobení perníčků, kterému se ve volných chvílích věnuji téměř dvacet let. Dostala jsem se k němu zcela náhodně a postupně jsem začala objevovat krásy a umění vyhlášených perníkářek, které tehdy prezentovaly své práce v časopisech. Obdivovala jsem jejich nazdobené perníčky rozličných tvarů, a především mě fascinovala krajková svatební srdce. Díky svým dětem, které byly skvělými konzumenty mých prvních pokusů, jsem postupně zdokonalovala svou techniku, až jsem se odvážila i na svá první krajková srdce a složitější dekorace. Protože jsem měla velkou potřebu stále zkoušet nové a nové věci, začala jsem svými pokusy zásobovat a obdarovávat členy rodiny a příbuzenstva a také jsem pekla pro různé příležitosti dětem do naší mateřské školy, kterou mé děti tehdy navštěvovaly. Perníčky se staly mou součástí a neodmyslitelným dárkem ke všem příležitostem. Po nástupu do základní školy jsem svůj sortiment rozšířila o paletu perníčků věnovanou novým prvňáčkům a samozřejmě jako třídní učitelce především mým žákům. Perníčky jsou pro mě hezkým, levným, jedlým dárkem, který mohu zaměřit na jakékoliv téma a příležitost a vždy potěšit své žáky. Kromě tradičních svátků jako jsou Vánoce a Velikonoce je tak obdarovávám k příležitosti narozenin, odměn v různých třídních soutěžích, na začátku roku odhalují celoroční třídní téma pro celý rok a uzavírají s vysvědčením konec školního roku a také jsou velmi žádaným a vítaným obsahem hodiny výtvarné výchovy, při které mají žáci možnost si své perníčky sami dle své fantazie nazdobit. Pro mě je největší odměnou radost, kterou mohu touto drobností svým žákům darovat a rozzářit tím jejich oči.

Přestože se nepovažuji za dokonalou perníkářku a neodvážila bych se těm nejlepším konkurovat, okolí mou práci obdivuje a chválí a jako perníkářku mě i vnímají. Proto jsem se rozhodla zařadit toto téma do jednoho z mých setkání s rodiči. Je to oblast, ve které jsem si jistá a dělám ji s láskou, a mohu si ji zrealizovat a řídit sama. Po nepříliš úspěšném prvním setkání jsem se rozhodla vsadit na jistotu a nalákat rodiče na tradici spojenou s příjemným posezením u kávy.

Perníkové srdce z pouti zná snad každý. Kde se ale perník vzal a jaké řemeslo ho provází? Jak vypadaly první perníky a čím se zdobily? Kdo si perníky dopřával a pro koho byly vzácné? Má dnešní perník ještě tradiční prvky a z čeho vycházely? Co zdobení perníků obnáší a zvládne to hravě každý? To jsou klíčové otázky, nad kterými se mohli rodiče během kavárny zamýšlet. Cílem setkání bylo mimo jiné připomenout zúčastněným toto staré řemeslo a jeho stručnou historii a na základě prezentovaných ukázek poukázat na rozdíl mezi tradicí a kýčem, který se dnes i do této oblasti dostává. V rámci workshopu by si pak měli vyzkoušet samotné dekorování tradičními prvky a uvědomit si důležitost nejen perfektního zvládnutí řemesla, ale i obrovského citu pro dekor, které jsou potřebné pro udržení tradice na vysoké úrovni.

Výše zmíněné otázky a cíle jsem zahrnula do prezentace (součást přílohy č. 3), která byla podkladem mé přednášky. Pro workshop jsem připravila ukázky motivů a dekorů používaných ke zdobení, dále ukázky mnou ozdobených perníčků, všechny potřeby pro zdobení a vše jsem doplnila tematickými knihami a časopisy, které si mohli přítomní v průběhu kavárny prohlédnout. Před samotným konáním jsem upekla ke kávě domácí litý perník, abych se neoddalovala tématu, a připravila i malé slané pohoštění. Káva byla samozřejmostí. Přestože jsem očekávala víceméně účast spíše z řad žen, byla jsem připravena i na pány. Protože by je asi zdobení příliš nebavilo, měli nachystanou sadu na linoryt a úkolem pro ně bylo vytvořit vyřezávanou formu na perníky (zajistit dřevo a řezbářské pomůcky pro mě bylo komplikované, linoryt tuto funkci jako ukázkou také dobře splnil). V neposlední řadě jsem rovněž připravila pozvánky na akci, které jsem vyvěsila v prostorách školy, a navíc jsem je distribuovala ve formě letáčků všem žákům, aby je donesli domů. Vše jsem ještě podložila opět emailovou korespondencí, aby byli všichni

osloveni a kontaktování. Bohužel jsem musela kapacitu kavárny omezit na počet 25 osob z důvodu zajištění dostatečného materiálu pro workshop a také svých možností.

5.3.3 Účast rodičů

Přestože jsem vynaložila hodně promýšlení a práce při přípravě tohoto setkání a s výslednou podobou jsem byla spokojená, obávala jsem se i tak po předchozí zkušenosti malého zájmu rodičů. Opět se mi honily hlavou myšlenky, zda jsem při přípravách na něco nezapomněla a hlavně, zda jsem rodiče dostatečně nalákala, zda pro ně bude téma zajímavé. Hned druhý den po zveřejnění jsem však věděla, že jsem nešlápla vedle. Maminky mě začaly kontaktovat, aby si zarezervovaly místa a na kavárnu se dostaly. Některé s lítostí psaly, že jim termín nevyhovuje a moc je mrzí, že o toto setkání přijdou. Bohužel není možné časově vyhovět všem, určitě by se nás sešlo více, ale i takto se ve finále kavárny zúčastnilo 10 maminek, což byl pro mě uspokojivý výsledek a pro workshop to byl ideální počet.

5.3.4 Průběh kavárny

Druhé setkání pro mě probíhalo v daleko uvolněnější atmosféře. Za prvé jsem předem věděla, kolik rodičů asi mohou očekávat, a za druhé jsem nebyla stresována vůči nějaké další osobě, protože jsem průvodcem kavárny byla jen já a případné nedokonalosti a nezmary se podepisovaly pouze na mě.

Před zahájením kavárny jsem upravila jednu z učeben tak, abychom se nejprve mohli věnovat prezentaci s přednáškou a poté se plynule přesunout k tvoření. Nechyběly ani stoly s občerstvením, tematickými časopisy a knihami k nahlédnutí, ukázkami nazdobených perníčků i materiálem.

Kavárna byla samozřejmě zahájena voňavou kávičkou, kterou si přítomné maminky vychutnávaly během mé stručné přednášky o historii perníku doprovázené ukázkami a hesly v připravené prezentaci. Dozvěděly se tak o původu perníku i jeho názvu odvozeného od pepře, který byl jednou z přísad; o těžké práci perníkářů při zadělávání těsta a jeho zpracování; o kadlubech – vyřezávaných dřevěných formách a současném českém řezbářství zachovávajícím tuto tradici; o druzích perníkového pečiva; a v neposlední řadě i o zdobení, motivech a původu nejčastěji používaných vzorů. Krátké video o našem

významném českém řezbáři Jiřím Růckerovi, který mimo jiné obdržel titul „nositel tradice lidových řemesel“, a ochutnávka pepřeného perníku byla pro všechny zajímavým zpestřením.

Po prezentaci, která byla pro mnohé zajímavá a přinesla nové informace, následovala pauza na občerstvení a přesun do části tvoření. Každý dostal pomůcky pro zdobení a měl možnost si vybrat z pestré nabídky napečených perníků libovolný tvar. Jediný náš mužský účastník se pustil do linorytu a srdíčkové formy.

I když se většina zúčastněných se zdobením perníčků již setkala, především při vánočním pečení, bylo to pro ně tentokrát jiné. Každý má jiný postup a techniku, používá své oblíbené tvary a naučené zdobící prvky. Zachytit přírodní vzory na drobné kousky bylo poměrně náročné a vyžadovalo vycvičenou ruku. Někdo se snažil napodobit ukázky motivů, někdo se pustil do zdobení podle vlastní fantazie.

Všechny zúčastněné maminky pracovaly se zaujetím a vyvinula se příjemná, přátelská a uvolněná atmosféra, během které jsme si všichni povídali nejen o pocitech zažívaných při zdobení perníčků, ale i aktuálních tématech týkajících se školy, online výuky, žáků i maminek. Protože se setkaly maminky žáků napříč všemi ročníky školy, měly jsme možnost se blíže poznat a navázat kontakt z jiné stránky.

Čas příjemně ubíhal, všichni zaujatě zdobili či vyřezávali, krabice s perníčky se pomalu vyprazdňovala a bíle nazdobené kousky se pěkně vedle sebe vyjímalý (viz obr. 4). Na závěr ještě recept na staročeský perník a bylo hotovo.

5.3.5 Závěr

Druhé setkání s rodiči bylo příjemnou a milou záležitostí. Po dlouhé odmlce jsme měli možnost pozvat rodiče do školy, což i oni vřele uvítali. Cíle kavárny byly úspěšně naplněny. Rodiče se prostřednictvím přednášky dozvěděli nové informace, během vlastní tvorby si vyzkoušeli trpělivou a precizní práci perníkářek, uvědomili si hodnotu tradičního řemesla a měli možnost sdílet své zážitky. Podpořena byla rovněž komunikace školy s rodiči a budování dobrých vztahů, které utváří dobré klima školy.

Vyšší účast rodičů byla jistě podpořena i možností osobní účasti. Vzájemné kontakty byly dlouhou dobu omezovány a komunikace na dálku není plnohodnotná té osobní. Připravené

téma bylo nenáročné a oddychové a našlo si své zájemce a příznivce. Snažila jsem se předat povědomí o jednom z tradičních řemesel, aby se nám uchovávalo i pro další generace a nebylo zapomenuto. Pokud jsem přitom předala všem kousek své lásky k této tradici, potěšila a upevnila vzájemné vztahy, byla má očekávání a cíle předčena.

„Zdobení perníček, rozsvítí v tvých očích tisíce jiskřiček.“²²

Obrázek 3 - Pozvánka

Obrázek 4 – Ukázka práce

²² Verš používaný k dekoraci perníků (čerpáno z knihy HERYNEK, Petr, Květa KOREČKOVÁ a Jan STANZEL. *Perníčky s láskou pečené*. Olomouc: Agentura Rubico, 2015. Kuchařky (Rubico). ISBN 978-80-7346-183-6.)

5.4 Setkání třetí – Výstava

Název setkání:	<i>Výstava výtvarných prací žáků</i>
Termín setkání:	14. 12. 2021 od 12,00 do 17,00 hod.
Místo setkání:	tělocvična Základní školy Mirošovice
Organizátor:	žáci a třídní učitelka 4. ročníku ZŠ
Cíl:	- rozvoj a podpora komunikace školy s rodiči, - veřejná prezentace žákovských výtvarných prací rodičům a přátelům školy s cílem představit a ukázat pestrou tvorbu a dovednosti všech současných ročníků školy.

Vývoj pandemické situace nebyl na podzim roku 2021 opět příznivý a již podruhé nám nedovolil uskutečnit každoroční předvánoční Den otevřených dveří. Tato akce má již svoji tradici a je oblíbená nejen u žáků, ale i u rodičů a přátel školy. Společné setkání u kávy a vánočního cukroví s prodejní výstavou žákovských prací patří k neodmyslitelným akcím školy.

Protože byli žáci z této situace zklamaní a mrzutí, napadlo mě jako alternativu uspořádat výstavu výtvarných prací všech žáků ZŠ, která by proběhla v souladu s hygienickými opatřeními a umožnila rodičům alespoň částečně zavítat do školy v předvánočním čase a sdílet s dětmi jejich školní léta. Zároveň jsem chtěla prostřednictvím této akce prezentovat výtvarné práce žáků, které často zůstávají na nástěnkách bez povšimnutí a ocenění, a ukázat jejich pestrost, originalitu, spontánnost a různá pojetí sebevyjádření.

5.4.1 Příprava před setkáním

Protože se jednalo o výstavu výtvarných prací našich žáků, zapojila jsem svoji třídu do příprav a realizace celé akce. Využili jsme znalostí a poznatků z předchozí návštěvy v benešovské galerii Muzeum umění a designu, jejíž program „Poprvé v galerii“ byl právě zaměřen na seznámení s chodem galerie a jejích zaměstnanců, s realizací výstav, přednášek a výukových programů.

Žáci v rámci výtvarné výchovy připravili ve skupinkách pozvánku na výstavu (viz obr. 6) – velký plakát na vchodové dveře, kvůli aktuálním hygienickým opatřením pravidla pro

návštěvu výstavy (roušky, rozestupy), dále reklamní poutač nad dveře a každý sám vytvořil vánoční přáníčka s andělky pro návštěvníky výstavy. Já jsem vše ještě podložila distribucí letáků, malých letáčků všem žákům a emailovou korespondencí rodičům.

Samotnou instalaci výtvarných prací žáků v prostorách tělocvičny jsem musela podřídit množství sportovních kroužků, které se zde denně konají. Původně jsem vše měla chystat se svými žáky, ale bohužel den před konáním akce upadla celá třída do karantény a nemohli se dále na přípravě podílet. Výtvarné práce jsem tak již věšela v předvečer výstavy sama. Využila jsem dřevěné obložení tělocvičny a záchytné sítě, na které jsem vše připevnila. Jednotlivé práce všech ročníků jsem roztřídila tematicky, aby spolu souvisely a plynule na sebe navazovaly. Ke každé skupině prací jsem přidala informativní cedulku s popisem a uvedením daného ročníku, aby se návštěvníci dobře orientovali.

Posledním, ale původně neplánovaným prvkem výstavy byla malá dílna kreslení, kterou jsme umístila uprostřed tělocvičny. Myšlenka vznikla v souvislosti s výtvarnou výchovou ve druhém ročníku, která se mi časově kryla se zahájením výstavy. Proto jsem hodinu naplánovala tak, abych již mohla být v tělocvičně přítomna. Vzala jsem tedy druhý ročník na prohlídku výstavy a po zbytek vyučovací hodiny žáci malovali připravené vánoční hvězdy ve skupinách. Po skončení hodiny tak zůstaly uprostřed tělocvičny výtvarné pomůcky a tehdy mě napadlo je tam ponechat pro zpestření a zabavení nejmenších návštěvníků výstavy.

Na výstavu tak bylo vše připraveno a všichni žáci se velmi těšili, protože se to týkalo výhradně jejich práce.

5.4.2 Účast rodičů

Oproti předchozím dvěma realizovaným setkáním byla účast rodičů na výstavě velmi početná. Návštěvnost pozvedli především žáci samotní, protože toužili po tom, aby se rodiče přišli na jejich práce podívat a přímo je do tělocvičny naváděli. Pro rodiče byla zase přijatelná časová dotace, protože nemuseli narušovat svůj denní režim a na výstavu snadno zašli při vyzvedávání svého dítěte ze školy. Další velkou motivací byly pro rodiče právě jejich děti a jejich výtvarné práce, které chtěli vidět a zároveň nemohli svým dětem odeprít účast a zklamat je a jejich nadšení.

5.4.3 Průběh výstavy

Výstava byla zahájena v souladu s koncem vyučování tak, aby ji mohli navštívit i rodiče, kteří vyzvedávají své děti hned po obědě. Toho mnozí využili, a tak se hned po otevření začali trousit první návštěvníci. Děti je výstavou provázely a samozřejmě vždy nejvíce spěchaly ke svým obrázkům, které nutně a honem potřebovaly ukázat rodičům.

Díky zvolené instalaci prožívali návštěvníci zpětně celý školní rok pěkně od začátku (viz obr. 7). Nejprve zavzpomínali na prázdniny a první školní den našich prvňáčků, oslavili svátek sv. Václava, sklidili podzimní ovoce a nasbírali houby v lese, zalekli se halloweenských strašidel a duchů, experimentovali s linií, barevnými kompozicemi a portréty, poseděli si s papírovým médou na židli a prošli peklem plným čertů až k vánočním ozdobám. Nabídka byla opravdu bohatá a pestrá a poukazovala i na množství práce, které se za výsledky ukrývalo.

Ani tvořivá dílnička nezůstala bez povšimnutí a malí návštěvníci ji vřele uvítali. Odpoledne plynulo poklidně a příjemně a o návštěvníky nebyla nouze.

5.4.4 Závěr

Výstava výtvarných prací žáků naší základní školy byla velmi vydařenou akcí s vysokým procentem návštěvnosti a předčila má očekávání. Nepřekvapil mě až tolik zájem rodičů, jako nadšení a zájem žáků, kteří se výstavy zúčastnili. Bylo krásné sledovat děti, které se stávaly průvodci svých rodičů a honem jim potřebovaly ukázat všechny svoje výtvarné práce. To, že je mohly rodičům předvést, je pozvedlo výše a dalo jim důležitý význam. Už to nebyly jen obrázky na nástěnce, které si na konci roku mnozí nepoznají. Teď to byla umělecká díla, na která se přišla podívat veřejnost. Jejich hodnota značně stoupla.

Přínosná byla i pro mé žáky, kteří se společně se mnou podíleli na realizaci. Propojení návštěvy galerie s přípravou skutečné vlastní výstavy bylo pro žáky velkou výzvou a velkým zážitkem. Při přípravách se společně domlouvali na designu plakátů a rozmyšleli se mnou samotnou instalaci prací. Uvědomovali si důležitou úlohu při realizaci této akce a zodpovědnost za reprezentativní vzhled. Byli velmi zklamaní, že se kvůli karanténě nemohli zúčastnit, protože se velice těšili. Pořádila jsem pro ně alespoň videozáznam, i když nemůže zajistit takový prožitek jako osobní kontakt.

Výstavu výtvarných prací jsme v naší škole pořádali poprvé a myslím, že mnozí rodiče tuto nabídku vřele uvítali, protože se většinou do prostor školy, kde jsou výtvarné práce žáků vystavené, tak často nedostanou. Zároveň měli možnost vidět různorodá pojetí jednoho výtvarného úkolu v rámci třídy a výtvarné náměty napříč celou školou.

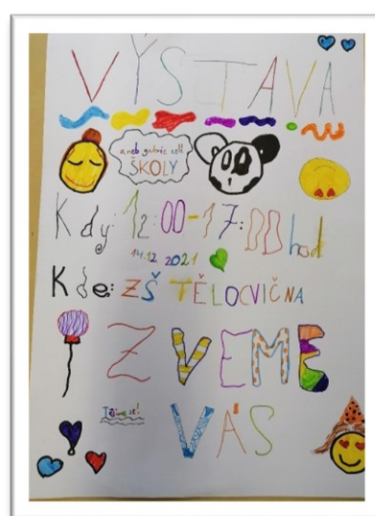
Výstava nejen naplnila mé cíle, ale navíc byla přínosem i pro žáky samotné, kteří si uvědomili hodnotu, význam a smysl své práce, rozvinuli nejen svoji tvorbu, ale i vnímání a interpretaci jako hlavní tvůrčí činnosti výtvarné výchovy a mohli si uvědomit důležitost umění jako významného prostředku komunikace a neoddělitelné součásti lidské existence, čímž byly plněny cíle RVP.

Výstava byla velice úspěšná, což dokazuje nejen vysoká návštěvnost, ale i zpětné děkované reakce rodičů. I sami žáci na ni rádi vzpomínají a poptávají další. A tak je rozhodnuto, uděláme z ní tradici.

„Každý úspěch začíná rozhodnutím to zkusit.“
Jillian Michaels²³

Obrázek 5 – Pozvánka

Obrázek 6 – Pozvánka žáků

²³ Jillian Michaels citát: Každý úspěch začíná rozhodnutím to zkusit. | Citáty slavných osobností. *Citáty slavných osobností: Největší sbírka citátů, myšlenek a aforismů* [online]. Dostupné z: <https://citaty.net/citaty/279922-jillian-michaels-kazdy-uspech-zacina-rozhodnutim-to-zkusit/>

Obrázek 7 – Foto z výstavy

5.5 Setkání čtvrté – Poprázdninové tvoření pro rodiče a děti

Název setkání:	<i>Zkušební hodina výtvarného kroužku pro žáky i rodiče</i>
Téma:	Prázdninové cesty a cestičky
Termín setkání:	14. 9. 2022 od 14,00 hod.
Místo setkání:	učebna Základní školy Mirošovice
Organizátor:	Marcela Šilhavá
Cíl:	<ul style="list-style-type: none">- rozvoj a podpora komunikace školy s rodiči,- představení nabízeného výtvarného kroužku a zkušební hodina pro rodiče s dětmi, která má za cíl přiblížit náplň a pojetí kroužku a pomoci se rozhodnout k účasti,- upevňování pozitivních vztahů rodiče s dítětem,- rozvoj kreativity a tvořivosti.
Potřebné pomůcky:	pozvánka (viz obr. 8); na tvoření: černý karton, disperzní lepidlo, barevné dekorativní písky, štěteček, voskovky, balicí papír; drobné občerstvení.

Další setkání bylo zorganizováno v souvislosti s nově otevíraným výtvarným kroužkem na naší základní škole pro školní rok 2022/2023. Nabídka kroužků ZŠ je sice bohatá, ale většina z nich je zaměřena sportovně. Výtvarný kroužek byl na naší škole postrádán, což bylo patrné i z dotazníků. Z tohoto důvodu a díky příznivějším časovým možnostem jsem se rozhodla jej v novém školním roce zorganizovat a otevřít pro žáky 1. – 5. ročníku. Výtvarná výchova byla během studia na pedagogické fakultě mojí specializací a měla jsem potřebu své nové poznatky a znalosti dále rozvíjet.

Protože jsem si vědoma, že mnozí rodiče i žáci mohou mít k novému kroužku řadu otázek a mohou váhat s přihlášením, uskutečnila jsem první ukázkovou lekci pro všechny zájemce zdarma. Na téma *poprázdninové tvoření* jsem chtěla ke společnému tvoření nalákat rodiče společně s dětmi, během kterého by měli možnost klást otázky vztahující se k organizaci, průběhu, pojetí a náplně kroužku a díky tomu se snadněji rozhodnout, zda je toto správná volba. Zároveň jsem chtěla touto lekcí opět navázat kontakt s rodiči na vlně výtvarné

výchovy, proto byli pozvánkou osloveni všichni současní rodiče školy. Smyslem bylo podpořit vzájemné vztahy nejen školy vůči rodičům, ale rozvíjet vztah k výtvarné výchově a posílit vztah rodiče s dítětem.

5.5.1 Příprava před setkáním

V úvodní fázi byla hodně důležitá vhodná formulace pozvánky tak, aby oslovila všechny rodiče i žáky. Promýšlela jsem také, jaké téma zvolit. Mělo být blízké a společné všem a zároveň lákat k účasti. Nakonec jsem zvolila téma prázdnin, kterého jsou na začátku školního roku plni všichni a vzájemně sdílejí svoje zážitky.

Výběr konkrétního námětu byl ovlivněn mou účastí v letním kurzu prožitkového tvoření organizovaného a online vedeného Radkou Rubešovou²⁴, který jsem absolvovala během letních prázdnin. Nechala jsem se inspirovat představovanými ukázkami a naplánovala jsem průběh celé lekce, které jsem dala podtitul *Prázdninové cesty a cestičky*.

Na začátku školního roku jsem distribuovala pozvánky na výtvarný kroužek i tvoření pro rodiče a děti. V den konání akce jsem připravila učebnu tak, aby se nám pohodlně pracovalo a činnosti mohly plynule navazovat.

5.5.2 Účast rodičů

Účast na této tvořivé dílně byla nejvyšší ze všech dosud konaných setkání. Někteří rodiče reagovali na můj email s pozvánkou, který jsem v den před konáním akce raději ještě všem rozeslala, a omlouvali se většinou z časových důvodů. Najít vyhovující čas pro všechny není reálné, ale i tak jsem byla s účastí naprosto spokojená. Samozřejmě, že se v první řadě přišly podívat děti, které se již mezitím na kroužek přihlásily. Zájem byl opravdu veliký a kroužek se velmi rychle plnil. Již v den akce jsem měla přihlášených 15 dětí. Z řad rodičů se dostavili nejen ti, kteří již mají děti ve vyšším ročníku a své dítě již na kroužek přihlásili, ale přišli se podívat i rodiče nově nastoupených prvňáčků. Využili nabídku nahlédnutí na chod kroužku, vyzkoušeli, pozeptali se a většina se i na místě rozhodla své dítě přihlásit.

²⁴ Mgr. Radka Rubešová je výtvarná pedagožka, lektorka prožitkového tvoření a arteterapeutka. Je autorkou několika knih zaměřených na výtvarné činnosti pro rodiče a děti. Její nejznámější kniha je publikace *Ruce v hlíně*. Více na: Radka Rubešová | Prožitkové tvoření. *Radka Rubešová | Prožitkové tvoření* [online]. Copyright © 2022 [cit. 25.08.2022]. Dostupné z: <https://www.radkarubesova.cz/>

5.5.3 Průběh akce

Úvodní část byla zaměřena na společné seznámení a motivaci. Nejprve jsem nechala přítomné odhalit podtéma našeho prázdninového setkání. Děti měly ve třídě najít ukrytá písmena a složit z nich slovo prozrazující námět našeho tvoření – slovo *cesta*. K naladění jsem využila hru s klubíčkem vlny. V kruhu jsme si vzájemně klubíčko posílali a předávali a tvořili jsme naše cesty a cestičky, kterými jsme se během prázdnin ubírali. Každý svoji cestičku popsal, abychom věděli, kde se pohyboval. Když už každý vyčerpал své možnosti, prohlíželi jsme vzniklou spleť. Povídali jsme si o tom, jaké naše cesty mohou být, kudy mohou vést, z čeho mohou být vytvořené, jakou mohou mít náladu a jak bývají barevné. Poté jsem zúčastněným vysvětlila postup další práce.

Pro samotné tvoření jsem zvolila netradiční práci s dekorativním pískem. Nejprve měl každý za úkol na společný karton voskovkami nakreslit svoje předchozí „vlněné“ cestičky. Poté dostal každý jeden díl společných cest k dotvoření, rodiny navazující dílky. Jednotlivé plošky jsme dekorovali barevným pískem na předem natřený podklad lepidlem. Kdo chtěl, mohl ještě kombinovat suchý pastel. Po skončení této části jsme poskládali naše díly zpět do celku a vytvořili jsme jeden společný obraz. Tato fáze již však začala být narušována příchozími rodiči, kteří si vyzvedávali děti, a tak se závěrečné reflexe nezúčastnili všichni.

Na závěr přišel tedy čas na sdílení a reflexi nad vzniklým obrazem. Diskutovali jsme například o tom:

- jak se komu tvořilo,
- co se mu dařilo, případně nedařilo,
- s kým kdo má obraz podobný,
- kam by svůj obraz raději umístil,
- jak k sobě díly ladí, jak a čím jsou originální,
- jaké pocity nás při tvoření doprovázely atd.

Důležité bylo, že i ten, kdo přišel sám a nemohl tvořit s rodičem, byl nakonec součástí celku a nebyl nijak omezován nebo odsunut. Každý měl také možnost k sebevyjádření. Pokud tvořil rodič s dětmi, vznikl jim společný navazující obraz jako vzpomínka na prázdninové vyšlapané cestičky a společně strávený čas.

5.5.4 Závěr

Z tohoto společného setkání jsem měla upřímnou radost. Potěšil mě nejen zájem dětí o výtvarný kroužek a tvoření, ale především zájem rodičů. Někteří mě mile svou účastí překvapili. Zapojili se tací, od kterých bych to například ani neočekávala, protože na mě během roku působili příliš zaneprázdněně.

Na začátku jsem pozorovala, že byli někteří zaskočeni společnou úvodní motivací a sdílením zážitků, ale při samotném tvoření se všichni uvolnili a bylo vidět, že si práci užívali. Tvoření s dekorativním pískem vyžadovalo více trpělivosti a pečlivosti, ale bylo příjemnou relaxací a odreagováním. Tato technika zaujala jak dospělé, tak i děti. Každý si přišel na svůj postup práce a vznikly nám zajímavé originály (viz obr. 9). Zejména děti pojal práci po svém a přidaly svému obrazu osobité prvky.

Během tohoto příjemného odpoledne jsem měla možnost navázat nové kontakty a poznat rodiče, se kterými se běžně setkávám jen na školních chodbách. Poskytla jsem všem příležitost nahlédnout nejen pod „pokličku“ mého nově otevíraného výtvarného kroužku, ale i do života školy a vzájemných vztahů. Zvolená výtvarná technika poukázala na pestré možnosti výtvarného vyjadřování a samotná tvorba rozvíjela vlastní vnímání, citění, prožívání i fantazii.

I přes moji počáteční nervozitu proběhla tato akce hladce a splnila svůj účel. Odměnou bylo vidět nadšené tváře dětí těšících se na další hodinu výtvarného kroužku i spokojené tváře rodičů, kteří své děti s klidným srdcem na kroužek hlásí. Zpětné reakce rodičů mě ujistily, že je tvoření nadchlo a bavilo.

„Ještě se nestalo, aby to nějak nedopadlo.“

Vlasta Burian²⁵

²⁵ Vlasta burian citáty | Citáty slavných osobností. *Citáty slavných osobností: Největší sbírka citátů, myšlenek a aforismů* [online]. Dostupné z: <https://citaty.net/vyhledavani/?h=vlasta+burian>

Obrázek 8 – Pozvánka

Obrázek 9 – Ukázka výtvarných prací

5.6 Vyhodnocení výtvarných projektů

Realizace výtvarných projektů a setkání pro rodiče byla příjemnou součástí mé diplomové práce, při které jsem měla možnost navázat nové kontakty, získat nové zkušenosti a uplatnit své dovednosti. Přestože nebyly začátky lehké a první setkání nedopadlo podle mých představ, vytrvalostí a pravidelnou realizací jsem u některých rodičů navázala kontakty a jejich zájem.

Spolupráce s rodiči se buduje postupně a chce čas. Z kapitoly 3. věnované rodičům a jejich kooperaci se školou víme, že navázat vztahy se všemi rodiči je obtížné. Rodiče mají různá očekávání, potřeby a zájmy, se kterými musíme počítat a brát na ně zřetel. Často se pohybují ve „vyjetých kolejích“ a inovace je mohou zaskočit. Musí si na ně postupně zvyknout a přijmout je za své. O tom vypovídala i účast na mých setkáních. Poprvé možná nevěděli, co mají očekávat a nedůvěřovali. S každým dalším setkáním účast rostla a rodiče si postupně navykli na určitou pravidelnost a nezvyklou nabídku spolupráce. Začali si o nich povídat a vedli je v patrnosti. Staly se součástí školního života. Souhlasím s tvrzením Čapka (2010, str. 164), který se své publikaci k pořádaným akcím školou vyjadřuje následovně: *„Na začátku možná nebude účast největší, ale počty rodičů budou postupně na těchto akcích přibývat a pedagog bude motivovat pozornost veřejnosti.“* Také pro mě je vzrůstající zájem motivací a bylo by nerozumné nyní přestat a zpřetrhat pouta. V budoucnu hodlám nadále pokračovat a udržovat s rodiči kontakt. Dosud jsem svá setkání realizovala v místě s celkem časovou nenáročností. Postupně bych ráda zařadila i společné akce konané mimo obec (např. společná návštěva výstavy) a věřím, že se jich na základě předchozích setkání a zážitků někteří rodiče zúčastní.

Mohu konstatovat, že cíle mých realizovaných projektů byly splněny. Podařilo se podpořit spolupráci a komunikaci školy s rodiči, a to v oblasti pomíjené, zapojit je více do života školy a sdílet její atmosféru. Rodiče měli také možnost posílit vztah k výtvarné výchově. Při tvoření odkryli sebe sama a svůj vnitřní svět, rozvíjeli vlastní kreativitu a při společné tvorbě především poznávali své dítě a jeho vnímání světa. Díky vytvořeným výtvorům budou mít nezapomenutelné vzpomínky na společně strávený čas. Výstava výtvarných prací poukázala na různorodá pojetí výtvarných problémů, na kouzlo spontánního dětského výtvarného projevu a také na kreativitu a přístup jednotlivých učitelů výtvarné výchovy.

Jednotlivé projekty jsem plánovala s ohledem na možnosti rodičů a zároveň jsem je musela přizpůsobit pandemické situaci, která je v té době ovlivňovala. Přesto se domnívám, že jsem v rámci podmínek nabídla zajímavé a neobvyklé programy a témata, které mohly rodiče oslovit. Jsem si vědoma všech možných důvodů, kvůli kterým se mnozí rodiče nezúčastnili, ale je složité vyhovět všem a v žádném případě jim to nijak nezazlívám. Kdo mohl a chtěl, ten jistě přišel.

Pevně věřím, že ti, co se některého z mých setkání zúčastnili, si odnesli milé vzpomínky a příjemně prožili strávený čas. Doufám, že se vrátí znovu a bude jich víc.

„Ten, kdo chce, hledá způsob. Ten, kdo nechce, hledá důvod.“

Jan Werich²⁶

Poznámka: Součástí této diplomové práce je Příloha č. 3, která dokumentuje podrobnější obrazový materiál všech realizovaných projektů včetně prezentace k projektu 2.

²⁶ Jan Werich citáty (166 citátů, strana 2) | Citáty slavných osobností. *Citáty slavných osobností: Největší sbírka citátů, myšlenek a aforismů* [online]. Dostupné z: <https://citaty.net/autori/jan-werich/?page=2>

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo popsat názory a postoje rodičů k předmětu výtvarná výchova, který je veřejností často vnímán jako okrajový předmět a není mu přisuzována velká důležitost. Prostřednictvím výtvarného projektu měla být podpořena komunikace s rodiči a spolupráce.

Teoretická část blíže specifikovala problematiku výtvarné výchovy a její postavení ve vzdělávacím procesu. To, jak je veřejností vnímána, úzce souvisí s jednotlivými typy rodin a jejich vnitřními hodnotami, představami a potřebami. To se rovněž odráží v komunikaci a spolupráci. V neposlední řadě s tématem souvisí i klima školy, na jehož utváření se podílí i přátelská a pozitivní komunikace s rodiči. Teoretické poznatky bylo možno v následném výzkumu a projektu konfrontovat.

Výzkumná část přinesla bližší pohled do představ rodičů o výtvarné výchově. Přístup dotazovaných respondentů je většinou kladný a žáci mají podporu pro budování pozitivního vztahu k předmětu. Přestože nebyl výzkum prováděn na velkém vzorku a nelze jeho výsledky zobecňovat, pro pedagogy zkoumaných škol přinesl zajímavé názory, podněty a výzvy do výuky.

Výtvarný projekt velmi podpořil komunikaci školy a navázal nové vztahy. Jednotlivá setkání s rodiči si našla své zájemce a díky různorodým tématům se podařilo přilákat rozličné typy rodičů. Největšího úspěchu dosáhla jednoznačně výstava výtvarných prací žáků, která bude, i na podnět některých reagujících rodičů, pokračovat i v letošním roce a zařadí se mezi školní akce jako další tradice. Výtvarné projekty mě osobně velice pozvedly, rozvinuly, těšily a motivovaly k další práci.

Sepsání této diplomové práce pro mě bylo velmi inspirativní a přínosné. Teoretické poznatky mi pomohly blíže pochopit problematiku komunikace s rodiči včetně jejich přístupu ke škole a rozšířily obzory v oblasti budování dobrého klimatu nejen třídy, ale i školy. Doufám, že některá zjištění z výzkumu budou inspirativní a přínosná i pro mé kolegy, se kterými se o ně podělím. V neposlední řadě pevně věřím, že jsem díky výtvarným projektům probudila u rodičů zájem o tvoření a podpořila kladný přístup k výtvarné výchově a budu doufat, že se s některými potkám při dalších setkáních.

Seznam použitých informačních zdrojů

ČAPEK, Robert. Třídní klima a školní klima. Vydání 1. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010. ISBN 978-80-247-2742-4

ČAPEK, Robert. Učitel a rodič: spolupráce, třídní schůzka, komunikace. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, a.s., 2013. ISBN 978-80-247-4660-1

FONTANA, David. Psychologie ve školní praxi. Vydání 2. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-626-8

FELCMANOVÁ, Marie a kolektiv Variant. *Rodiče – nečekaní spojenci. Jak rozvíjet partnerský dialog mezi školou a rodinou.* Praha: Člověk v tísni, o.p.s. 2013. ISBN 978-80-87456-45-3

FULKOVÁ Marie. *Diskurs umění a vzdělávání.* Vydání první. Jinočany: H&H Vyšehradská, s.r.o., 2007. ISBN 978-80-7319-076-7

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu.* Brno: Paido. 2000. ISBN 80-85931-79-6

GRECMANOVÁ, Helena. *Klima školy.* Olomouc: Hanex, 2008. ISBN 978-80-7409-010-3.

HAZUKOVÁ, Helena. *Příprava učitele na rozhodování ve výtvarné výchově, 1. díl.* Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 1994. 36 s.

HELUS, Zdeněk. *Úvod do sociální psychologie (Aktualizovaná témata pro studující učitelství).* Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2001. ISBN 80-7290-054-4

HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy.* Vydání 1. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007. ISBN 978-80-247-1168-3

CHVÁL, Martin. *Na naší škole nám záleží: jak sledovat a hodnotit kvalitu školy.* Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1321-5.

JEDLIČKA, Richard, Jaroslav KOŤA a Jan SLAVÍK. *Pedagogická psychologie pro učitele: psychologie ve výchově a vzdělávání*. Praha: Grada, 2018. ISBN 978-80-271-0586-1.

KALHOUS, Zdeněk a Otto OBST. *Školní didaktika*. Vydání druhé. Praha: Portál, 2009, ISBN 978-80-7367-571-4

KITZBERGEROVÁ, Leonora. *Podkladová studie výtvarné výchovy. Revize RVP – VV*. Praha: NÚV 2019.

KITZBERGEROVÁ, Leonora. *Didaktika výtvarné výchovy*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014, ISBN 978-80-7290-6673.

KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana a Branislav PUPALA. *Předškolní a primární pedagogika = Predškólná a elementárna pedagogika*. Vydání 1. Praha: Portál. 2001. ISBN 80-7178-585-7

KOPŘIVA, Pavel, Jana NOVÁČKOVÁ, Dobromila NEVOLOVÁ a Tatjana KOPŘIVOVÁ. *Respektovat a být respektován*. 3. vydání. Kroměříž: P. Kopřiva – Spirála, 2015. ISBN 978-80-904030-0-0.

POHNĚTALOVÁ, Yveta. *Vztahy školy a rodiny: případová studie*. Vydání 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015. ISBN 978-80-7435-626-1

POCHE KARGEROVÁ, Jana. *Spolupráce s rodinou a komunitou v programu Začít spolu*. Praha: Pasparta, 2019. ISBN 978-80-88290-27-8.

PRŮCHA, Jan (ed.) *Pedagogická encyklopedie*. 1. vydání. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-546-2

PRŮCHA J., WALTEROVÁ E., MAREŠ J. *Pedagogický slovník*. 7., aktualizované a rozšířené vydání. Portál, Praha, 2013, ISBN 978-80-262-0403-9

RABUŠICOVÁ, Milada, Klára ŠEĐOVÁ, Kateřina TRNKOVÁ a Vlastimil ČIHÁČEK. *Škola a (versus) rodina*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3598-6.

ŘÍČAN, Pavel. *S dětmi chytře a moudře: psychologie výchovy pro rodiče a prarodiče*. 1. vydání. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0343-8

ŠTECH, Stanislav a Ida VIKTOROVÁ. *Vztahy rodiny a školy – hledání dialogu*. 2001. In KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana a Branislav PUPALA. *Předškolní a primární pedagogika = Předškolná a elementárna pedagogika*. Vydání 1. Praha: Portál. 2001. ISBN 80-7178-585-7

ŠVAŘÍČEK, Roman, ŠEĐOVÁ, Klára. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vydání 1. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-313-0

VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. *Pedagogika pro učitele*. 2. vydání, Praha: Grada Publishing, a.s., 2011, ISBN 978-80-247-3357-9

VÍTEČKOVÁ, Michaela. *Spolupráce rodiny a školy v oblasti výchovy a vzdělávání*. 2011. In: VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. *Pedagogika pro učitele*. 2. vydání, Praha: Grada Publishing, a.s., 2011, ISBN 978-80-247-3357-9

WALTEROVÁ, Eliška, Karel ČERNÝ, David GREGER a Martin CHVÁL. *Školství – věc (ne)veřejná? Náznaky veřejnosti na školu a vzdělávání*. Vydání první. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1882-1

Internetové zdroje:

BLAŽKOVÁ, Anna Milada. *Historie didaktiky výtvarné výchovy* – PDF Stažení zdarma. 2019 [online]. Copyright © DocPlayer.cz [cit. 14.08.2021]. Dostupné z: <https://docplayer.cz/107062157-Historie-didaktiky-vytvarne-vychovy.html>

ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE – Tematická zpráva - *Komunikace mezi školou a veřejností v základním vzdělávání*. Object moved [online]. Copyright © 2022 Česká školní inspekce ČR [cit. 28.08.2022]. Dostupné z: <https://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Tematicke-zpravy/Tematicka-zprava-Komunikace-mezi-skolou-a-verejnos>

ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE – Tematická zpráva - *Podpora rozvoje žáků základních škol ve vzdělávací oblasti Umění a kultura*. Object moved [online]. Copyright © 2022 Česká školní inspekce ČR [cit. 03.08.2022]. Dostupné z:

<https://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Tematicke-zpravy/Podpora-rozvoje-zaku-ZS-ve-vzdelavaci-oblasti-Umeni>

Metodika pro vzdělávání distančním způsobem – edu.cz. edu.cz – Jednotný metodický portál MŠMT [online]. Copyright © 2020 [cit. 04.08.2022]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/metodika-pro-vzdelavani-distancnim-zpusobem/>

Principy komunikace školy s rodiči | Zapojmevsechny.cz. *Zapojmevsechny.cz* [online]. Copyright © 2019 Rodiče vítáni [cit. 04.09.2022]. Dostupné z: <https://zapojmevsechny.cz/clanek/detail/principy-komunikace-skoly-s-rodici>

RVP pro základní vzdělávání, Národní pedagogický institut České republiky (dříve Národní ústav pro vzdělávání). *Národní pedagogický institut České republiky (dříve Národní ústav pro vzdělávání)* [online]. Copyright © [cit. 04.09.2022]. Dostupné z: <http://archiv-nuv.npi.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani.html>

VANČÁT (2016), *Kde hledat budoucnost výtvarné výchovy?*“ in Šobáňová, P. *Současný stav a perspektivy výtvarné výchovy: Reflexe kurikulárních dokumentů*. Olomouc: Česká sekce INSEA, 2016. ISBN 978-80-904268-1-8. Dostupné na <https://www.insea.cz/publikace>.

Zavalený pramen | Buried Spring (EN subtitles) - YouTube. YouTube [online]. Copyright © 2022 Google LLC [cit. 05.08.2022]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=QFbstdezwhc>

Seznam příloh

Příloha 1 – Strukturované otázky pro rozhovor s učiteli VV

Příloha 2 – Dotazník pro rodiče

Příloha 3 – Presentace obrazového materiálu k projektu Kooperace s rodiči

Seznam grafů

1. Důležitost VV.
2. Na jaké místo ve srovnání s ostatními předměty rodiče VV řadí.
3. Znalost RVP a ŠVP.
4. Zájem o obsah VV ve škole.
5. Informovanost o VV.
6. Zapojení rodičů ve VV.
7. Formy uchování výtvarných prací.
8. Způsoby rozvíjení v oblasti kultury.
9. Zájem o příležitostné VV akce.
10. Výuka VV v době distanční výuky.
11. Vnímání VV v době distanční výuky.
12. Formy výuky.
13. Požadovaný model výuky rodiči žáků.
14. Pojmenování vlivu na vnímání výtvarné výchovy.

Seznam zkratk

VV – Výtvarná výchova

RVP – Rámcový vzdělávací program

ŠVP – Školní vzdělávací program

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

ZŠ – Základní škola